aziz nesin

YÜZ LİRAYA BİR DELİ

9. BASIM

ADAM

AZİZ NESİN ■ YÜZ LİRAYA BİR DELİ

YÜZ LİRAYA BİR DELİ
AZİZ NESİN

YÜZ LİRAYA BİR DELİ

Halkın tımarhane dediği, hekimlerle resmî makamlarınsa Ruh Hastalıkları Hastanesi dedikleri yerden, beş deli, yani beş akıl hastası kaçmıştı. Hastane görevlilerinin, beş akıl

hastasının hastanede olmadığını öğrendikleri tarih, beş hastanın hastaneden kaçtığı tarih olarak kabul edildi. Gerçekteyse beş delinin, bu tarihten ne kadar önce, hangi ayın hangi günü, hangi saatte kaçtıkları hiçbir zaman bilinemeyecekti.
Olay duyulunca görevlilerle hekimler büyük bir telâşa kapıldılar. Çünkü kaçanların beşi de, azılı, saldırgan, daha önce de cinayetler işlemiş akıl hastasıydılar. Hele içlerinden biri yangın çıkarmaya pek meraklıydı.
Başhekim hemen valiliğe, emniyet müdürlüğüne telefon etti. Durumu bildirdi. Bu tehlikeli akıl hastaları, üzücü olaylar yaratmadan hemen yakalanmalıydılar.
Başhekimle telefonda konuşan emniyet müdürlüğünün nöbetçi müdürü, polisin delileri yakalayabilmesi için, «hastanenin resmen yazı ile müracaat etmesi gerektiğini bildirdi. Elbette böyle olacaktı. Başhekim de bunu biliyordu. Ama deliler «ivedilikle» yakalanmalıydılar. Bir resmî evrakın hastaneden emniyet müdürlüğüne resmî yolla ulaşması kimbilir —Allah bilir— kaç gün sürerdi. Bu zaman içinde, kaçak delillerin yaratacakları tehlikenin sorumunu üstüne alır mıydı emniyet müdürlüğü— Elbet, resmî yazı sonradan gönderilecekti.
Nöbetçi müdür önündeki kâğıda not almaya başladı: «Tarih:... Saat:... Bugün beş deli kaçmış. Delilerden birinin üstünde hastanenin çubuk çizgili elbisesi var. Kaçanlardan birisi kadın. Kadınla bir erkek hasta, üstlerindeki hastane elbiselerini kaçarken bıraktıklarına göre, çıplak kaçmış olacaklar. Öbür ikisi, hastane görevlilerinin elbiselerini giyerek kaçmışlar.»
Nöbetçi emniyet müdürü, telefonda başhekime.
— Koskoca şehirde beş deli nasıl yakala
nır beyim? Bunların bir, ne bileyim ben, alâmeti filân yok mu? dedi.
Başhekim sinirlenerek:
— Söyledim size efendim, dedi, birinin üstünde çizgili hastane elbisesi var, ikisi, görevlilerin elbiselerini giymiş,

ikisi de çıplak...
— Bu şehirde çıplak gezen bitane olsa kolay... Bu delilerin başka bir özellikleri, belirtileri filân yok mu?
— Haa, vardır tabi... Ben size, o servisin doktorunu veriyorum, o söylesin size...
Başhekim, telefonu yanındaki doktora verdi. Nöbetçi müdür de telefon alıcısını oradaki polis memurlarından birine verdi:
— Söylediklerini yazıver...
Hastaneden kaçanlar şizofrendi. Hastalıklarının belirtilerine gelince... Anormal davranışları vardı. Kısacası, şehirde olağandışı davranışı görülenlerden kuşkullanılanlar tutulup sorguya çekilecekti.
Her nedense kaçan delilerle bakanlık da ilgilenmişti, iş daha bir ciddîlik aldı. Deliller tehlikeli, çok tehlikeli... ivedilikle yakalanacaklar...
Az sonra telsizle, telefonla emniyet âmirliklerine emniyet âmirliklerinden de karakollara telefonla şu emir yazdırılıyordu:
«Yazılı emir sonra gönderilmek üzere, işin iveditiği sebebiyle bildirilir: Dün gece Akıl Hastalıkları hastanesinden biri kadın olmak üzere beş hastanın kaçtığı ve bu hastaların son derece tehlikeli oldukları hastane başhekimliğinden verilen bilgiden öğrenilmiştir. Kadın hastayla erkek hastalardan biri çıplak olup, biri hastanenin çubuk çizgili elbisesiyle, ikisi de hastane görevlilerinin elbiseleriyle kaçmışlardır. Hastaneden kaçan beş akıl hastasının olağan dışı davranışları olduğu hastane başhekimliğinden bildirilmiştir. Şehir içinde kargaşalık ve karışıklık çıkarabilecek ve tehlikeler yaratabilecek bu beş akıl hastasının yakalanması için hemen harekete geçilerek şehirde olağandışı davranışları görülenlerin yakalanarak akıl hastanesine muayeneye gön derilmelerini rica ederim.

Not: Bakanlıktan, kaçak akıl hastalarını yakalayacak olan polis memurlarına, nakdî mükâfat olarak, yüzer lira verileceği bildirilmiştir.»

Bu telefon emrini alan karakollardan birinde komiser, polisleri toplayıp,
— Emrin anlaşılmayan bir yanı var mı? diye sordu.
Polislerden ses çıkmayınca, emri anlaşılmış sayarak,
— Hadi bakalım arkadaşlar, dedi görev başına!... Bölgemizde arama tarama yapılacak... Emir açık, anormal davranışı görülenler... Tamam mı? Deli başına yüz lira...
Polislerden biri,
— Hadi deli avına, deli avına! diye söylendi.
Masada oturan polis:
— Ne terslik... dedi, karakol nöbetçisi olmasaydım ben de çıkardım deli aramaya...
Polislerin arkasında duran bekçi,
— Komiserim... dedi, Allah rasgetirir de bir deli de ben tutarsam, bekçilere de yüz lira var mı?
Komiser,
— Sen, ben yok ...dedi, hepimiz biriz.
Göreve çıkmalarından az sonra polislerden biri komiserin odasına girdi.
— Hemen bir tane tuttum., dedi, onu nezarethaneye attım, şimdi gidip başkalarına bakayım...
Komiser,
— Ne çabuk? dedi. Nerde yakaladın onu?
— Karakoldan çıktım, hemen kapının önünde...
— Nerden anladın deli olduğunu?
«Deli olmayan hiç karakolun önünden geçer mi!» diyecekti. Dilini tutup,
— Anormal dediniz ya, bunun da anormallikleri vardı.
O sırada başka bir polis sevinçle girdi komiserin odasına. Sağ elinin beş barmağını birleştirip:
— Öyle iki deli yakaladım ki, dedi, halis muhlis deli...
— Nerden bildin?

— E birinin adı Halis, öbürününkü Muhlis de ondan...
Komiser,
— Vakit geçirmeyelim, dedi, hemen yazalım raporu...
Masadaki memur, daktilo makinesine kâğıdı geçirdi.
— Yaz... «Karakolumuza mensup 2876 yaka numaralı polis memurumuz» yaz... «olağandışı davranışları görülen iki kişi tespit ederek uzun ve yorucu takip sonunda tımarhaneden...» tımarhaneyi sil, akıl hastanesi diye yaz!... «Akıl hastanesinden kaçan beş hastadan biri olduğuna kanaat getirerek hiçbir müessif hadiseye meydan vermeden akıl hastası vatandaşımızı, akıl hastanesine sevkedilmek üzere derdest edilerek, firarına meydan verilmeden nezarethanemizde muhafaza edildiğini arz derim.» Galiba cümle bozuk oldu...
Bekçi,
— Müjde! diyerek sevinçle komiserin odasına girdi.
Bekçi, biyandan da iki yarı çıplak adamı iteliyordu.
— Allah'a şükür, iki yüz lira cepte sayılır.
Komiser,
— Ne iki yüz lirası? dedi.
— Komiserim, sayenizde iki deli de ben yakaladım hem de bitürlü bulunamayan çıplak delileri...
— Bunlar çıplak değil ki...
— Eh çıplak sayılır... Yoksa içeri alıp daha soysam mı? Bunları nezarete koyup, gidip öbürlerini de yakalayacağım. Dışarısı nah böyle, vıcır vıcır deli kaynıyor.
Karakollardan emniyet müdürlüğüne bildirildiğine, göre, olağandışı davranışları görülüp de deli oldukları şüphesiyle yakalananların sayısı dokuz olmuştu. Bu durum ilgilileri şaşırttığı için. Akıl Hastanesi'ne telefonla soruldu:
«Olağandışı davranışları görülerek, tutanak düzenlenmek suretiyle yakalananların sayısı şimdilik dokuz olduğundan, hastanenizden kaçan gerçek deli

sayısının kesin olarak tespit edilerek bildirilmesi önemle rica olunur.»
Hastanede yapılan deli sayımında, izinli olan görevliler dışında, yalnız beş akıl hastasının eksik olduğu bikez daha anlaşıldı. Bu sonuç alınıncaya kadar, şehirde olağandışı davranışları görülüp de yakalananların sayısı yirmialtıya yükselmişti. Beş kaçak akıl hastasının yakalanması istenirken, yakalanıp akıl hastası diye hastaneye gönderilenlerin sayısı durmadan arttıkça hastane başhekimi,
— İstemem! istemem! Yeter artık! Burası tımarhaneye döndü. Ben kendi hastalarımla başedemiyorum, bunları nereye koyayım, ne yapayım? diye barbar bağırıyordu.
Hastane müdürü, telefonla emniyet müdürlüğüne hemen şu bilgiyi verdi:
«Her ne kadar karakollarda düzenlenen tutanaklara göre, kıymetli polisimizin fedakârane gayretleri sonunda, şu saate kadar yakalanan *yirmi* **altı kişinin anormal davranışlarda bulundukları öğrenilmişse de, firar eden beş hastanın yerine başkalarının hastanemizde alıkonmaması ve herhangi bir yanlışlığa meydan verilmemesi için, bu yirmi altı kişi mütehassıs tabibler tarafından muayeneden geçirilerek, ancak [1] kaçak hakiki akıl hastaları hastanemizde alıkonacaktır. Bununla birlikte, hastane elbisesiyle kaçan hastamızla, çıplak olarak kaçan iki hastamız henüz hastanemize teslim edilenler arasında maalesef mevcut değildir.»**
Başhekimlikten bu bilgi yeni alınmıştı ki, olağandışı davranışları görülen yüzü aşkın kişinin daha polislerce yakalandığı anlaşıldı. Bunların olağandışı hareketlerde bulundukları, gerek kendi itiraflarından, gerekse tanıkların ifadelerinden anlaşıldığı gibi, bunların birtakımı da, yakınlarının, akrabalarının, komşularının deli olduklarına dair yaptıkları şikâyetler üzerine yakalanmıştı. Kocalarını,

delidir, diye şikâyet eden kadınlar bulunduğu gibi karılarının delilliklerinden şikâyetçi kocalar da vardı.
Bu arada işleri büsbütün karıştıran, kendiliklerinden «Biz deliyiz» diye karakollara başvuranlardı. Bunlardan kimisi, şu yolda dilekçeler vermişlerdi:
«Akıl Hastanesinden kaçtım. Aranmakta olduğumu duydum. Kaçtığıma nedamet getirmiş bulunuyorum. En sonunda hakikatleri anladığımdan ve kaçtığıma pişman olduğumdan, yeniden Akıl Hastanesine kabulümü saygılarımla arz ve rica ederim.»
İşler büsbütün çatallaşmıştı. Ortaya yeni bir sorun daha çıkıyordu. Kendiliklerinden deliyiz diye gelenler, polis tarafından yakalanmış sayılmayacaklarından, bunlar için yakalanacak her deli başına vaat edilen yüzer lira ikramiye verilmeyecek demekti. Bu nedenle polisler, ellerinde dilekçeyle, biz deliyiz diye karakollara koşanların deliliklerine inanmıyorlardı. Böyle bir yurttaşı bir karakol nöbetçi
polisi, karakoldan bir kilometre kadar uzağa kovaladıktan sonra bir yere kıstırıp yakalamış ve bu adam kendi tarafından yakalanmış bir deli olduğu için, altına yaka numarasını koyduğu tutanakla birlikte Akıl Hastanesine teslim etmişti.
Zorluk şurdan çıkıyordu: Yakalananlar
arasında, Akıl Hastanesinden kaçanlar var mıydı, yok muydu?
Hastane Başhekimliğinden alınan şu son bilgi, işleri büsbütün sarpa sardırdı:
«Olağandışı davranışları görülerek hastanemize gönderilenlerin yapılan muayeneleri sonunda, ruh ve sinir hastaları oldukları teşhis edilerek hepsi de hastanemizde alıkon- muş, ancak fedakâr ve gayretli polisimizin kıymetli mesaisi neticesinde yakalananlar arasında hastaneden firar eden beş hastanın olup olmadığını anlamak mümkün olmamıştır.

Polisler, hastaneden çıplak olarak kaçan deliyi de plâjda yakalamışlardı. Plâjlara yapılan baskınlarda olağandışı davranışları görülen pek çok kişi ele geçirilmişti. Bunların çoğu, deli olmadıklarını, plaj kabinesinde donlarını çıkarıp mayolarını, yada mayolarını çıkarıp donlarını giyecekleri sırada çıplak diye yakalandıklarını iddia ettilerse de, delilerin deliliklerin hiçbir zaman itiraf etmedikleri düşünülerek, hiçbirinin sözü dikkate alınmadı.
Otellere yapılan baskınlarda da, anahtar deliklerinden otel odaları gözetlenmiş, gerek odada, gerek yatakta olağandışı davranışları görülen, çubuk çizgili pijamalı pekçok kişi yakalanmıştı. Hele randevu evlerinde olağandışı hareketleri görülerek yakalanan çubuk çizgili pijamalılar, orada toplanan meraklı yurttaşlara saldıracak kadar deliliği ileri götürmüşler iyice.
Deli avlayan polisler, dilekçeler vererek yakaladıkları her deli başına verileceği vaat edilen yüz lira nakdî mükâfatı istedilerse de. deli diye yakalananların arasında hastaneden kaçan beş hakikî delinin bulunup bulunmadığı anlaşılmadığından, kesin sonuç alınıncaya kadar şimdilik kendilerine para mükâfatının verilemeyeceği bildirildi.
Bu umut kırıcı cevaptan sonra, olağandışı davranışları görülerek yakalananların sayısıda günden güne azalmaya başladı. Deli avının ilk günü dokuz, ikinci günü yirmi altı, sonraki günler gittikçe artarak daha da çok kişi yakalanmışken, para mükâfatının verilmesinin geri bırakılması üzerine, bu sayı gündengüne düştü, iş iyice tavsadı. Artık polisler, şehirde hiçkimsede olağandışı davranış göremez oldular.

Her ne kadar hastaneden kaçan beş akıl hastasının yakalanıp yakalanamadığı kesinlikle anlaşılamamışsa da, kimsede olağandışı davranış görülmediğine göre, büyük kentin delilerden iyice temizlendiği anlaşılmıştı. Böyle sanıldığı bigün, semt karakollarından birinde polis memurları aralarında şöyle konuşmaktaydılar:

— Bu bizim milletimize yaranılmaz kardeşim. Ne kadar hizmet ederse et, yine değerin bilinmez. Bak, meselâ, bizden beş deli istediler, ben bir başıma dokuz deli yakaladım.
— Ne oldu sanki, kıymetini bildiler mi?
— Yooo... Biz neden yakaladık delileri?
— Memlekete hizmet diye... Delileri yakaladığımızla kaldık.
— Olan zavallı delilere oldu...
— Deli olmakla? Onlar da Allah'ın kulu...
— Deli de bir yurttaş...
— Hani deli başına yüz lira vereceklerdi... Yedi deli yakaladım, devletten yedi yüz lira alacağım var. Vazgeçtim yedi yüzden yuvarlak hesap beş yüz verseler Allah bereket versin, ben de kiramı öderdim. Bu ay gene kirayı veremedik.
— Ya ben birader, gayetle cansiperane bir şekilde çalıştım. Hakkımızı verseler daha ne deliler yakalardık...
— Vallahi memlekette, ilâç için olsun, bitek deli bırakmazdık.
— Hattâ ben kaynanamı bile gönderecektim. Karım da razı olmuştu. Ama baktım ki para vermiyorlar, vazgeçtim. Kaynana mayneye attırmazdık ya... Günah kadıncağıza...
— Bugün hakkımı versinler, şimdi sokagına. her neyse, kadını bedavadan tımarha ğa çıkıp on deli daha yakalamazsam bana da adam demesinler.
— İnsan meram etse daha bile çok yakalar.
— Eskiden vallahi daha iyiydi. Bir tarihte bir büyük yangın çıkmıştı. Yangını çıkaranı bulana iki aylık ikramiye vereceğiz dediler. Ben iki kişi yakaladım. Hakkımı yiyip birini saymadılar. Yalnız biri için ikramiye verdiler.
— Olsun, azçok, gene de vermişler ya, sen ona bak...
— Ama ne oluyor, olan memlekete oluyor. Sokaklarda deliden geçilmiyor işte...
— Bundan sonra ben hiç deli yakalar mıyım?
— Al benden de o kadar... Dünyada yakalamam.

İşte bu yüzden deliler içinde kaldık ya birader...

ZAVALLI NECLA

Doğma büyüme İstanbullu ol da İstanbul'u bilme, ayıp doğrusu, İstanbul'u bilmeyen İstanbullu benim işte. Bentler'e hiç gitmedim. İstanbul'un en güzel yerlerinden biriymiş, öyle derler...
Yaza yeni girdiğimiz günlerdeydi. Bir arkadaşım telefon etti:
— Bu pazar piknik yapacağız. Siz de gelir misiniz?
Kır gezmesinin adı şimdi piknik oldu.
— Nereye gidecek? diye sordum.
— Bentler'e...
Arkadaşımın verdiği bilgiye göre, bu kır gezintisine katılacaklar yirmiden aşkın. Herkes yemeklerini birlikte götürecek. Kabataş
iskelesinde, saat dokuzda buluşacağız. Arabası olanlar varmış. Bizim gibi —ona da şükür— ayaklarından başka taşıt aracı olmayanlar, arkadaş arabalarına doluşup Bentler'e gideceğiz.
Yumurtaları kaynattık. Bir şişeye zeytinyağı, sirkeyi doldurduk. Dolmalar, köfteler yaptık, cigara böreklerini yağlıkâğıda sardık. Bol domates, hıyar... Rakımız da gani. Yoldan üzümle şeftali de aldık. Dokuza on kala, Kabataş iskelesinde olduk. Saat dokuz oldu, dokuz buçuk oldu, bizim arkadaş yok.
Benim kız, sizden iyi olmasın, çok akıllıdır,
— Baba, dedi, sakın sen Beşiktaş'ı Kabataş anlama... Belki de şimdi bizi Beşiktaş'ta bekliyorlardı r.

— Olabilir... dedim.
Aklından yana kızdan da baskın olan oğlum.
— Belki de. dedi, Dikilitaş'tır. Onlar sana Dikilitaş demişlerdir, sen Kabataş anlamışsın- dır.
— Olabilir... dedim.

Karım kızarak,
— Olabilirse, dedi, öyleyse Çemberlitaş da olur. Senin zaten ilk söyleyişte bişeyi anladığın görülmemiştir. Her halde telefonda Çenberlitaş'ı sen Kabataş anladın.
— Olabilir... dedim.
Küçük oğlum,
— Bir de Kıztaşı var... dedi. Belki de bizi şimdi Kıztaşı'nda bekliyorlar.
— Olabilir... dedim.
Karım kızdı:
— Canım nasıl olabilir? Beşiktaş mı, Kabataş mı, Çemberlitaş mı, Dikilitaş mı, Kızta- şı mı?...
İstanbul'da ne kadar çok taş olduğunu o zaman farkettim.
— Sayın bakayım şu İstanbul'daki taşları, düşününce hangisi olduğu aklıma gelir... dedim.
Karım,
— Atlamataşı olmasın... dedi.
Kızım,
— Bir de Taşlık var... dedi.
Daha sabahtan ağzımızın tadı bozuldu.
Oğlum,
— Sakın Nişantaşı olmasın... dedi.
Büsbütün aklım karıştı.
Bir taksiye binip, ne kadar taş varsa hepsini dolaşmaya karar vermek üzereydim, yanıma çok uzun boylu birisi sokuldu:
— Affedersiniz, siz Bentler'e mi gideceksiniz?
— Evet, nereden bildiniz?
— Biz de oraya gideceğiz de... Bize Coşkun telefonla söylemişti. Bu sabah burada buluşacaktık. Ama sabahleyin Coşkun yine telefon etti. Birdenbire hastalanmış, gelemiyecekmiş. Deminden beri ellerinizde sepetler, çantalar beklediğinizi görünce, anladım, sizin de Bentler'e gideceğinizi...
— Başka kimler vardı birlikte gideceğimiz? diye sordum.
— Çok kalabalıkmış. Coşkun söyledi

ama, hiçbirini tanımıyorum. Sizin tanıdıklarınız yok mu?
– Hayır.
– Ne yapacağız?
– Bilmem...
– Burada deminden beri bekleşenler var. soralım.
Bizimle konuşanlar bir kadınla erkek, karı-koca olacaklar. İskele alanında bekleşenler çok var. Bizim gibi ellerinde sepet, çanta, paket olanlardan birine sokuldum:
– Affedersiniz efendim, Bentler'e mi gideceksiniz?
– Ne bentler'i?
— Su bentleri...
– Su bentlerinde ne işim var?
– Bilmem... Sordum işte...
Adam galiba alay ediyorum sandı, kızdı:
– Bentler'e mentlere gitmeyeceğim!...
– Siz bilirsiniz.
– Gitmeyeceğin yahu!...
– Gitmeyin beyim. Zorla değil ya... Sizi Bentler'e gidin diye zorlamıyoruz. Sorduk...
Çıngar çıkarmadan adamın yanından çekildim. Az önce tanıştığımız adam da, iskelede bekleşenlerden gözüne kestirdiklerine. Bentler'e gidip gitmeyeceklerini soruyordu. Ben, başka birine yanaştım:
– Affedersiniz, Bentler'e mi yolculuk?...
– Sana ne?
– Hiç... Sordum.
Allah Allah... Bu güzel pazar sabahı da herkesin tersliği üstünde.
Adamın yanındaki kadın atıldı:
– Bentler'e gideriz, Cırçır'a gideriz, Hünkâr'a gideriz, sana ne?
– Gidersiniz efendim, bana ne? Nereye isterseniz oraya gidin, canınızın istediği yere...
Hemen oradan kırdım. Bizim çocukların yanına geldim. Öbür arkadaş, Bentler'e gidecek bir aile daha bulmuş. Onlar da Coşkun'u bekleyip duruyorlarmış. Olduk üç aile.

Bentler'e daha kimlerin gideceğini öğrenmek için üç ailenin dört erkeği, vapur iskelesi alanına dağılıp soruşturmaya başladık. Bir adamın yanına yaklaştım:
— Affedersiniz. Bentler'e mi yolculuk?
— Size ne?
Fena halde bozuldum.
Arkadaşlar vardı da... Onları arıyoruz hep birlikte Bentler'e gidecektik...

--Adamın yanındaki kadın sinirli sinirli bağırdı:
— Hayır, hayır, hayır... Bentler'e gitmeyeceğiz işte... Şile'ye gideceğiz, anladınız mı?
Anladım...
Anladığım şuydu: Kadınla erkek, benden önce Şile'ye gidip gitmemek için tartışırlarken ben de üstlerine gelip.
—Bentler'e mi gideceksiniz? diye sormuşum.
Nedense «Bentler» der demez herkes kızıyor. Bu sefer bir adama:
— Çok affedersiniz, nereye gideceğinizi sorabilir miyim? dedim.
— Neden sordunuz?
— Biz Bentler'e gideceğiz de...
— Biz gitmeyeceğiz...
— Biz gideceğiz...
— Biz gitmeyeceğiz yahu...
— İyi ya, gitmeyin efendim.
— Neden sordunuz?
— Hiç... Birisini arıyoruz da...
— Ama neden sordunuz efendim?
Allah Allah... Adam yakamı bırakmaz.
— Sorduksa günah mı yani? Sorduk işte...
— Ama niçin? Siz benimle alay mı ediyorsunuz?
— Estağfurullah...
— Deminden beri kaçıncı? Gelip gelip soruyorlar: «Bentler'e mi gideceksiniz?» Gitmeyeceğim işte be!...
— Gitmeyin efendim.

— Ne diye birbirinizi gönderip soruyorsunuz? Benimle dalga mı geçiyorsunuz?

Haaa… Demek benden önce, öbür arkadaşlar da gelip sormuşlar. Adama üç kişi üst üste gelip de, «Bentler'e mi yolculuk?» diye sorunca adam da kızmış, hakkı var…

Böyle kavgalı gürültülü araştırma sonunda Bentler'e gitmek için orada bekleyenleri bulduk. Kimlermiş biliyor musunuz? Hep benim sorduklarım. Bekleye bekleye kızmışlar, bütün terslikleri üstünde de ondan «Sana ne? Gitmeyeceğiz işte…» diye bağırıyorlarmış.

Coşkun, bütün tanıdıklarına telefon etmiş. Ama onun tanıdıkları, birbirlerini tanımıyorlar. Kendisi gelse, bizi birbirimize tanıtacakmış.

Arabalara bindik. Dört arabayla yola çıktık. Biz, sarı bir spor arabaya düştük. Arabanın sahibi direksiyonda, yanında hanımı ile baldızı… Somurtup duruyorlar. Coşkun gelmedi diye mi kızmışlar, beklemekten mi sinirlenmişler, nedir bilmem…

Bebek'te arabalar durdu. Kimisi cıgara, kimisi ekmek alıyor. Bu fırsattan yararlanıp, bu somurtkan insanlardan kurtulmak için başka arabaya geçtik. O arabadakiler daha da kızgın… İşte bu sinirli hava içinde fosur fosur soluyarak somurta somurta Bentler'e geldik. Bir kır gazinosunda oturduk. Birbirlerini tanımayan insanlar orada toplanmışız. Yemekler ortaya açıldı.

— Sizde ne var?

— Köfte, börek, yumurta, dolma…

— Bizde de…

— Biz de köfte, börek, dolma, yumurta getirmiştik…

— Aaa… Biz de…

Bir mezeci dükkânını dolduracak köfteler, dolmalar, cıgara börekleri, lop yumurtalar çıktı ortaya. Bu bile kızgınlık yaratıyor. İşte o kızgınlık içinde yemeklerimizi yedik, biyandan da içkilerimizi içiyoruz. Kimse, birbirinin kim olduğunu, adını sanını bilmiyor.

Havayı yumuşatmak için şakalar yapıyorum, fıkralar anlatıyorum. Sululuk yapmışım gibi, donuk donuk bakıyorlar yüzüme. Biraz sarhoş olsak, belki bu somurtuk hava çözülür diye boyuna kadehlere rakı dolduruyorum. Uzun boylu adam açılır gibi oldu. Geçenlerde başından geçmiş bir olayı anlattı.

Büyük Postane'nin önünde dolmuştan inmiş. Bir kalabalık... Nedir, ne oluyor diye kalabalığa sokulmuş. Önce bir açıkgöz, kireçle kül karışığını küçük paketler içinde haşarat tozu diye satıyor sanmış. Değilmiş.

Bir kadın «Adalet!... Adalet yok mu?» diye feryat ederek, Adliye'nin merdivenlerinden aşağı koşarak, iniyormuş. Izbandut gibi üç erkek de, bağıran kadını herkesin içinde döğüp duruyorlarmış. Kadın, «Polis!... Polie yok mu? İmdat!... Adalet isterim!...» diye feryadı yükseltmiş. Bunun üzerine kalabalıktan fırlayan bir polis, copunu çekip ya Allah, diye kadının üstüne yürümez mi? Bir polis, üç sivil zavallı kadını parçalayacaklar. Kadıncağızın saçı başı dağılmış göğüsleri çıkmış ortaya... Kadını kaldırım taşları üstünde sürüklüyorlar. Kadının at kuyruğu biçiminde saçları varmış.

Polis, kadının at kuyruğu saçından yapışıp çekiyormuş.

Uzun boylu adamı merakla dinliyoruz,

— Yahu, diyor, ben polise kızmadım. Polistir, elbet döğer, görevini yapıyor, öbür üç herife de kızmadım. Belki biri kadının kocasıdır. Elbet karısını döğmek hakkı... Öbürleri de kadının belki dostlarıdır. Onlar da ne yaparsa yapar... Benim kızdığım, şu kalabalık... Kadını gözlerinin önünde döğüyorlar da, öyle toplanmış bakıyorlar. Kadın da «Adalet isterim ben!.. Adalet!...» diye çırpınıyor.

Birden hamiyetim kabardı.

— Ulan, sizde hiç mi din iman yok, alçaklar!... diye bir nağra vurup, kalabalığı bıçak gibi yarmamla, o dört herifin üstüne varmam bir oldu. Polisin elinden copu nasıl kaptıysam bunları oracıkta perişan ettim, çilyavruları gibi dağıldılar.

Merdivenin üstünden kalabalığa,

— Bre nabekârlar, gözlerinizin önünde bir zavallı kadını parçalayacaklar da, kaz gibi bakışıp duruyorsunuz!... diye bağırırken, yerdeki kadın birden doğrulup üstüme yürümez mü... iskarpinin tekini çıkarmış, tak tak kafama indiriyor. Önce neye uğradığımı şaşırdım. O şaşkınlıkla ne kendimi koruyabildim ne de kurtardığım kadına «Hanım yavaş!» diyebildim. Yahu bu ne iş!... demeye kalmadı birader, o kalabalıktan beş-on kişi üstüme gelip, beni kargatulumba ederek aldılar. Vuran vurana... Bu sefer kadının yerine ben «Adalet isterim ulan!... Bu memlekette hiç mi adalet kalmadı?... Namussuzlar, bu ne iş!... Polis yok mu? Bütün polisler bugün izinli mi gitti?... Polis yoksa, polis görevlisi jandarma gelsin!...» diye feryada başladım.

Dinleyen yok birader... Beni silkeleyip biyana attılar. Herifin biri barut kesilmiş gibi bana bağırıyor.

— Allah belânı versin!... Beni yirmi bin lira zarara soktun... Yahu, kadın döğerek yirmi bin lira kazanılıyorsa, ne duruyoruz? Sonra, işin içyüzünü öğrendik. Meğer, efendim bunlar «Vurun Namussuza!» adlı bir yerli film çeviriyorlarmış. O kadın, polis, kadını döğen herifler, hepsi artistmiş...

Çevirdikleri sahne, 27 Mayıs ihtilâlinden önce, polisin nasıl halkı döğdüğünü zalimlerden yana olduğunu anlatmak için çevriliyor- muş. Halkın işe karışmaması da ondanmış.

Ben kadını kurtarmaya koşunca, operatör kamerayı birden durduramamış. Ben de filme girmişim. Yirmibin lira zararı göze alamadıklarından «İşte böyle hamiyetli vatandaşlarımız da vardı eski idare zamanında» gibilerden, kadını kurtarışımı da filmde göstereceklermiş.

Uzun boylu adamın anlattığı olaya kahkahalarla gülmeye başladık. Derken neşeli bir hava doğdu. Çingene karıları gelip fallarımıza baktı. Bir başkası ayı oynattı. Yine bir çingene saz takımı geldi. Kabataş iskelesinde «Bentler'e mi?» diye sorduğum zaman, «Şile'den başka yere gitmem!»

diye tutturan kadın, çingene karılarının arasına katılıp bir güzel çiftetelli oynadı. «Bentler'e mi gideceksiniz?» diye sorduğum için benimle kavga eden adam, göbek atmakta çingene kızını bastırdı. Kısacası, pek güzel eğlendik. ikindiye doğru, bizi bir uyku bastırdı. Arabaları, Belgrad ormanının içine, tenha bir yere çektik ki, gürültü olmasın. Kimisi arabaların içinde, kimisi ağaçların gölgesinde uykuya yattı.
Tam içim geçerken bir kadın çığlığıyla sıçradım. Önce rüya görüyorum, sandım, Rüya değil!.. Öbür arkadaşlar da uyanmışlar.
Hep birlikte ormanın içinde, sesin geldiği yere doğru yürüdük... Bir de ne bakalım, altı erkek, bir körpe kızı perişan ediyorlar. Kız bağırıyor.
— Can kurtaran yok mu?
Canavar gibi bir herif bağırmasın diye, kızın ağzına bir bez tıkıyor.
— Ne yapıyorsunuz? diye yürüdüm.
O altı erkekten biri,
— Film abi, film çeviriyoruz... deyince, ben deminki hikâyeyi hatırlayıp durdum.
Ben o zamana kadar film çekme makinesi görmemişim. Sahiden makineye benzer bi- şey var ama. kamera dedikleri mi, yoksa başka bişey mi, bilmem... Paslı bir gaz tenekesinin altına, üç ağaç dalından ayak yapmışlar. Paslı gaz tenekesinin bir ucu delik.
Hani sokaklarda alâmünit fotoğraf çekerler ya... Fotoğraf makinesinin arkasındaki fotoğrafçı, başını siyah bezle örter de kafasını makinenin içine sokar, işte öyle bir kamera. Operatör, ceketini çıkarıp başına örtmüş, kafasını tenekeden içeri sokmuş. Kızı bağırıyor.
— Canavarlar, namusuma tasallut ediyor!...

Herifin biri, kudurmuş gibi, çırpınan kızı öpmeye çalışıyor. Başka bir herif de kızın üstünü başını parçalamış, entarisini çıkarmaya uğraşıyor.
Ben biraz sokulayım, dedim, o altı kişiden biri,
— Aman abi sokulma, filmi berbat edersin!... dedi.
Bizim gruptan, biraz önce çiftetelli oynayan hanım,
— Çok canlı bir film olacak!... dedi.
Bizden bir erkek de,
— Sansürün bu filme müsaade edeceğini sanmam... dedi.
— Neden?
— Çok açık-saçık baksana...
Birisi de,
— Hayat-ı hakikiye sahnesi... dedi. Bizde bu rezaletler çok olur.
— Evet, realist bir film olacak...
Ben doğrusu biraz kuşkulandım. Ne kadar realist olursa olsun, bu kadarı da olmaz. Çünkü, gözümüzün önünde kızı perişan ediyorlar. Kız kombinezonla kaldı, çığlık çığlığa bağırıyor.
Bir de rejisör var.
Kız,
— İmdat!... Taarruz ediyorlar!... diye bağırdıkça, o da kıza,
— Daha çok bağır, daha çok bağır!... Canlı olsun!... diye bağırıyor.
Kız ne kadar feryat etse, rejisör yine az buluyor:
— Daha heyecanlı!... Bağır, bağır!... Yüksek, daha yüksek... Sahiciymiş gibi...
Rejisör, öbür artistlere de bağırıyor.
— Saldırın ulan... İyice yapışın...
Kız birara ellerinden kurtulup kaçmak istiyor. Rejisör davranıyor:
— Yakalayın!... Yatırın yere!...
Kızı çalıların içine atıyorlar. Zavallı kız, çalı çırpıdan çizilip, dikenlerden berelenip kan içinde kaldı. Kombinezonu da parça parça oldu.
Rejisöre yaklaştım:

— Bu ne biçim film makinesi?
— Ne olacak abi, yerli malı, biz bu kamerayı burada yaptırdık. Hükümetin dövizi olmadığından, dışarıdan makine getiremedik...
Bizim kadınlardan biri,
— Çok heyecanlı, kanlı bir film! dedi.
Rejisör,
— inşallah Kan Festivali'ne göndereceğiz... dedi.
Kız bağırıyor:
— Namusum elden gidiyor!
— Bağır kızım, daha bağır... Olmadı, daha yüksek bağıracaksın... Sanki sahiden namusun gidiyormuş gibi... Bağır!...
Kız bağırıyor:
— Beni mahvediyorlar!...
Rejisöre,
— Filmin adı ne? diye sordum,
— «Zavallı Neclâ!» dedi.
Zavallı Necla'yı sürüklüyorlar. Birara film o kadar realist yada natüralist olmaya başladı ki, her ne kadar bu sahneleri hepimiz görmek istiyorduysak da, aramızda çocuklar, kadınlar olduğu için ayıp olacak... Uzun boylu arkadaşımız,
— Haydi artık gidelim!... dedi.
Zavallı Necla'yı sürükleye sürükleye ormanın içine götürdüler. Gördüğümüz filmin heyecanı ile uykumuz kaçmıştı. Yeniden içmeye başladık. Aradabir, Zavallı Neclâ'nın feryadı bize kadar geliyor:
— imdat!... Taarruz ediyorlar!...
Ses kesiliyor. Az sonra kızın feryadı yine duyuluyor.
Üç kişi önümüzden koşarak, Zavallı Neclâ'nın imdadına gidiyordu, onları durdurduk:
— Bişey yok, bişey yok... Film çeviriyorlar...
Adamlar,
— Biz de bir aile faciası sandık... dediler, dönüp gittiler.
O gün çok eğlendik. Geç vakit Bentler'- den döndük. Ertesi gün bir de gazeteye baktım ki, Bentler'de film çeviren altı

erkeğin resmi: «Otomobille kaçırdıkları bir genç kızın Belgrat Ormanları'nda namusuna tecavüz eden altı canavar tutuklandı.»1216

PATRONİÇE

Çalıştığım gazete sıkıyönetimce kapatılmıştı. Kapatma şöyle olmuştu:
Saat ondokuz vardı. Hızlı bir çalışmaya girmiştik. Ben o zaman polis ve adliye muhabiriydim. Emniyet Müdürlüğü Birinci Şube sivil polislerinden basın işlerine bakan Haşan kapıdan girdi. Esmer yüzü gülüyordu. Onun yüzünün gülmesi, gazeteciler arasında hiç de iyiye yorulmaz. Kesinlikle bir kötü haber verecek demektir. Ne var ki, gazetecilerden birinin ölüm haberini bile basın polisi Haşan, müjde verir gibi gülerek söylerdi.
Onun güleç yüzünü görünce yazı işleri müdürü yavaşça bana,
— Eyvah, yine bir pislik var... dedi.
Haşan, hemen müjdeyi verdi:
— Gazeteniz kapatıldı. Tebliğ ederim.
«Tebliğ ederim», ağzından «tebrik ederim» der gibi çıkıyordu.
Yazı işleri Müdürü,
— Neden? diye sordu.
Polis Haşan,
— Sıkıyönetim emri... dedi.
«Sıkıyönetim» derken, keyfinden kahkaha atacak gibiydi. Sıkıyönetim emri olunca «neden, niçin, nasıl, neye?» gibi soruların hiçbiri sorulamaz.
Bu kez Yazı İşleri Müdürü,
— Yazılı emir var mı? diye sordu.
Polis Haşan,
— Arkadan gönderirler... dedi.

Merhum, son derece vazifeşinastı. Telefonla verilen emrin daktiloda yazılmasını bile bekleyememiş. Sabırsızlanıp, kötü haberi vermek için koşmuş.
O günler yine oldukça iyiydi. Hiç olmazsa,
— Yazılı emir nerde? diye sorulabiliyordu. Ondan altı ay önce böyle bir soru da sorulamazdı, yazılı emir de gönderilmezdi. Yani, altı ay öncesine göre, demokrasi.
Nitekim, çok geçmeden, kapıdan motosikletin sesini duyduk. Bu motosikletin patpatı duyuldu mu, ya yayın yasağı, ya kapatılma, yada bunlar gibi kötü bir haber geldiğini anlardık. Motosikletli polis, sıkıyönetimin, gazeteyi kapatma emrini bildiren yazıyı getirmiş-
Ağzımızı bıçak açmıyordu. Kimse kimseye bir şey söyleyemedi. Hemen dağıldık. O gece kapatılan gazetenin İdarehanesinden ayrılan yirmialtı gazeteciydik. Biz yedi kişi, daha on gün önce yine sıkıyönetimin kapattığı bir başka gazeteden bu gazeteye aktarma olmuştuk.
O zaman işsiz kalan gazetecilere, gazete sahibi aylıklarını vermek zorunda değildi. Sendika da daha kurulmamıştı. Yani hem işsiz, hem parasızdık, iki ay içinde üç gazete değiştirmiştim: üçünü de arka arkaya sıkıyönetim kapatmıştı. Babıâli işsiz gazetecilerle, yazarlarla dolmuştu. Çıkmakta olan gazetelerin kadroları tıklım tıklım doluydu. Boşalacak umudu olan her işin ardında on aday kuyrukta bekliyordu.
Bu işsizlik iki ay sürünce, artık canıma tak dedi. Bir akşam Gazeteciler Cemiyeti'nde otururken bir arkadaş,
— Bizim gazetede bir musahhihlik boşaldı. Seni söyledim. Alacaklar galiba. Kimse duymadan hemen gel dedi.
Sıkıyönetim bakımından bu gazetenin ayrıca bir güvenliği de vardı. Çünkü gazetenin sahibi, iktidar partisinin milletvekiliydi. Yani, gazetenin kapatılmak, bizim de işsiz kalmak ihtimalimiz yoktu.
Ben o gazeteye girdiği zaman, milletvekili olan gazetenin patronları çok cimri insanlardı. Nitekim o anlatılmaz cimrilikleriyle zamanın gidişine pek çoğu ayak uyduramadı.

Endüstrileşen bugünkü basın piyasasından gazetelerinin de kendilerinin de adları silindi gitti. Ama yine hepsi milyoner...

Bizim patron cimriliğinden, her odaya ayrı bir telefon hattı çektirmemişti. Koca gazete idarehanesinde iki telefon vardı. Biri kendi odasında, biri de muhabirler odasında. Ben geceleri boş olan muhabirler odasında çalışırdım. Gece sekreteri bitişik odadaydı. Dışardan telefonla aranılırsa, duvara vurarak, gazetenin arandığını haber verirdim.

Gece sekreteri kadınlara pek düşük bir delikanlıydı. Hemen bütün bar kadınları, şarkıcılar, dansözler film artistleriyle arası iyi idi.

Her gece ononbeş kadın onu telefonla arardı. Ben de duvarı tekmeler, telefonda arandığını bildirirdim. Ama o çok zaman odasında bir kadınla halvete girmiş olduğundan, telefona ya hiç gelmez, yada pek geç gelirdi.

Bir iş bulabildiğim için çok sevinçliydim. Burdan da çıkarırlar diye ödüm kopuyordu. Çok işsiz kaldığım, parasızlık çektiğim için, en ucuza en ağır işi görmeğe razıydım. Herkesle iyi geçinmeye çalışıyordum. Kim ne dese hemen yapıyordum.

Beni bu işe yerleştiren arkadaş,

— Patronun karısından başka kimseden korkma... demişti. Onunla takışmazsan kimse seni gazeteden çıkaramaz.

— Patronun karısından bana ne?

— öyle demeee... Allah'ın belâsı bir karı... Her şeye burnunu sokar.

Gazetede çalışanlar patronun karısından yaka silkiyorlardı. Kraliçe, imparatoriçe gibi, patronun karısına da «patroniçe» adını takmışlardı. Gazetede patroniçeden korkmayan kimse yoktu. Herkesi paylıyor, haşlıyordu. Patroniçeyle karşılaşmamak İçin elimden geleni yapıyordum.

Gazeteye girişimin üçüncü ayı içinde bir gece, her zamanki gibi tashih yapıyordum. Çok meraklı bir pehlivan tefrikasını, tashih etmekteydim. Bu pehlivan tefrikası

yüzünden öyle meraka düşerdim ki, ertesi akşamı zor eder, okurken kendimi tefrikanın heyecanına kaptırırdım. Bir gece tam bu romana dalmışken telefon çaldı. Telefonda bir kadın sesi... Gece sekreterini istiyordu.
Gece sekreterinin duyup gelmesi için duvara birkaç kez vurdum. Telefondaki kadına, «Bir dakika, geliyor efendim» dedim. Telefon alıcısını da kapamadım, masanın üstüne koydum ki, sekreter gelip konuşsun... Ben yine meraklı roman tefrikasını tashihe daldım. Tefrikayı düzeltmem bitti. Ancak ondan sonra telefonu açık bıraktığım farkettim. Gece sekreteri ya içeriki odada yoktu, yada önemli bi iş pişirmekteydi.
Telefonu kapattım. Arkadan hemen telefon zili çaldı.
— Buyurun efendim.
— Sen kimsin ulan?
Bu soruyu bana telefonda soran bir kadındı.
Ben de kızıp bağırdım:
— Sen kimsin be?
Ben telefondaki kadını, her zamanki gibi gece sekreterine telefon eden bar kadınlarından biri sanmıştım. Oysa patroniçe değil miymiş!... Benim haberim yok...
Kadın telefonda şöyle diyordu:
—Ben senden gece sekreterin istemedim mi?
— İstedin... Ben de duvara vurup çağırdım.
— Pekiy neye gelmedi?
— Ne bileyim ben yahu?...
— Bana bak, oraya gelirsem, senin ağzını faraş gibi yırtarım...
Ne olacak, terbiyesiz sokak kadını...
— Yavaş geel!... diye alay ettim.
Bunun üzerine kadın bana okkalı bir küfür savurunca,
— Benim terbiyem, seninle konuşmaya müsait değil... dedim.
Telefonda cırlak sesi duyuldu:
—

Ah düüüüüük... O terbiyeyi sen nerden aldın bakayım!
— Ağzını topla! Terbiyesiz...
— Eşek!...
— Eşek sensin!
— Hayvan!
— Hayvan da sensin!...
Şu deli kadının zoruna bak yani... O bana sövdükçe, ben de ona «Sensin!» diyordum. Sonunda,
— Oraya gelirsem sana gösteririm! dedi.
Ben de,
— Hele buraya bir gel de kimin kime göstereceğin görürsün! dedim.
— Tuuu rezil!...
— Asıl tu sana. Sen deli misin ulan? Karının zoruna bak... ne istiyorsun yahu?...
— Ay şimdi bayılacağım. Ben senden gece sekreterin istemedim mi? Sen de bana, bir dakika hanımefendi demedin mi? Eşek kafalı...
Makinalı tüfek atış gibi soluk almadan sövüyordu. Hiç durmuyordu ki... Ben de ona boyuna.
— Bana çabuk sekreteri çağır!
— Az ye de kendine bir uşak tut! Ben senin babanın uşağı değilim...
Duvarı kızgınlıkla tekmeledim. Sekretere,
— Gel şu telefona yahu... Rezil sürtük karıları başıma belâ ediyorsun. Bu ağzı bozuk karıları da nereden bulursun? diye bağırdım.
Telefon alıcısı ağzımdayken bağırdım ki kadın da duysun.
Gece sekreteri geldi, telefonda konuşmaya başladı:
— Buyrun hamfendi... Emredersiniz ham fendi... Nasıl? Yaa!... Ne diyorsunuz? Özür dilerim efendim... Bendeniz... Afedersiniz... Biz... Evet!.. Musahhih... yeni geldi hamfendi, başüstüne... Tabiî... Hay hay efendim... Hürmetler ederim efendim...
Sekreterin yüzü kül rengin aldı. Telefonu kapadı.
— Yahu ne yapmışsın? dedi.

— Na yapmışım?
Az kalsın oraya düşüp bayılacaktım,
— Kovalar beni gazeteden, değil mi? diye inledim.
Gece sekreteri,
— Patron şimdi Avrupa'da... dedi. Dönünce seni mutlaka gazeteden çıkarır.
—Yalvarsam, af dilesem, yanlışlık oldu desem...
— Hiç sanmam. Çünkü karısından çok korkar, ödü patlar... Karısının sözünden dışarı çıkamaz.
Demek benim için yeniden işsizlik, parasızlık, sıkıntı başlayacaktı. Acı acı düşünürken telefon çaldı. Yine patroniçeydi. Kendi kendime şöyle düşündüm. Nasıl olsa beni işten kovacaklar, kurtuluş yok... İyisi mi yiğitlik bende kalsın... Kadına,
— Ne diyorsun be? diye ilkin ben çıkıştım.
Biliyorum, nasıl olsa o bana bağıracak. Ama o,
— Siz demin kim olduğunu bilmeden öyle konuştunuz, değil mi? dedi.
— Yoo... biliyordum. Patroniçe denen şirret karı değil misin? Yahu seninle mi uğraşacağız be?
Kadının çığlığı geldi:
— Neee? Demek bile bile...
— Var mı diyeceğin? Bile bile...
Telefonu küt diye kapattım.
Artık hiçbir umut kalmamıştı. Nasıl olsa koyulacaktım.
Bu olaydan bir hafta kadar sonra patron gezisinden döndü, ödüm patlıyordu. Dönüşünün ertesi günü beni çağırdı. Süklüm püklüm odasına girdim. İçimden, yalvarsam belki acır da işten çıkarmaz, diyordum.
Patron da ters bir herif... İki elimi göbeğimin üstüne bağlayıp durdum.
— Buyrun, otur oğlum...
— Aman efendim.
— Otur oğlum, otur...
Yüzü gülüyordu. Karşısındaki koltuğa iliştim.
— Seni tebrik ederim. Allah senden razı olsun... Sana

ömrümce minnettarım... Bizim karıya açmışsın ağzını, yummuşsun gözünü... Aferin!... Onsekiz senelik intikamımı çıkardım. Bravo!... Yahu ona lâf söylenmez be... Aşkolsun, nasıl öyle küfrettin. İyi yapmışsın... Ben bilirim ondan neler çektiğimi... Hadî aşağı idareye in de, söyledim, sana elli lira ikramiye verecekler, al!...

Muhasebeden elli lirayı aldım. O günden sonra her telefon ziline koşuyordum. Belki patroniçe telefon eder de, ben de ağız dolusu söver, elli lira ikramiye daha alırım. Ama hiç telefon etmedi. Yalnız bir akşam üzeri kendisi gazeteye geldi. Ben odada yalnızdım. İçeri girdi.

— Musahhih siz misiniz? dedi.

— Evet... dedim.

— Bana telefonda küfür eden siz miydiniz?

Karşımdakinin patroniçe olduğunu o zaman anladım... Telefonda başka, karşı karşıya gelince başka... Hiç sesimi çıkarmadım, başımı önüme eğdim.

— Tebrik ederim sizi... dedi. Ben sözünü esirgemeye insanları çok Geverim. Siz bana bakmayın, ülserim var da, ondan çok sinirliyim. Benimkine, size ikiyüz lira ikramiye versin, demiştim, verdi mi?

Demek bana ikramiyeyi verdiren patron değil, patroniçeymiş. Patroniçe, ikiyüz lira verilsin, dediği halde patron, paranın yüzelli lirasını iç etmiş.

— Ne susuyorsun... yoksa vermedi mi? Bilirim, vermez... diye bağırıp kocasını odasına koştu. İçerde bir kıyamettir koptu. Beni çağırdılar. Patron ağlamaklı bir sesle,

— Oğlum, ben sana ikiyüz lira ikramiye vermedim mi? diye sordu.

Patroniçe, bir ona bakıyor, bir bana. Gözlerinden ateş saçılıyor. «Vermedi» desem kocasını dövecek, «Verdi desem, beni dövecek

Patrona,

— Efendim, dedim, verilmesini emir buyurduğunuz ikiyüz liranın birinci taksiti olan elli lirayı muhasebeden aldım.

Aydan aya alı

yorum.
— Gördün ya şekerim... dedi. Bir de inanmıyorsun... Bana döndü. Git oğlum, çabuk, paranın üstünü de al!...

ELİ AĞIR EMEKLİLER

Erenköy'de istasyon kahvesinin bahçesinde o akşam, emekli arkadaşlardan yalnız dördü vardı. Bunlardan biri, albay, belki de general emeklisi olacak. Dimdik duruşu, yüzünün sert çizgileri, yürürken bakışlarının hep İleride oluşu bunu gösteriyor.
Öbürü de bir vali emeklisi olmalı. Makaralı kahkahaları var. «Ellerini, kollarını geniş geniş oynatarak konuşuyor.
Belki ne biri general, ne öteki vali, ama öyle bir izlenim veriyorlar.
Emeklilerden biri inmeli. Bastonuna basa basa, bir ayağını sürüyerek yürür. Söze az karışır.
Öteki emekli, küçücük, kısacık, çilli yüzlü, ak tenli bir adam. Yüzünün çizgileri kırış kırış olmuş. Kahve fincanını tutan eli titrediği için, fincanı elinde çok durduramıyor.
İlkin İngiliz politikasından konuşuyorlardı. Sonra Almanların askerlerinden konuştular. Söz döndü dolaştı, eski kabadayılara geldi. Derken dört emekli arkadaş, kendi kabadayılıklarını anlatmaya başladılar. Eski külhan- beyler, kabadayılar, şimdiki Amerikan kovboyları gibi, gangsterler gibi yumruk yumruğa döğüşmüyorlardı. Hattâ kavgada yumruk atmak, bayağı bir davranıştı, ayıptı. Ha kavga ettiğin adamın yüzünü tırmalamışsın, ha ellerini dişlemişsin, ha yumruk atmışsın... Yumruk atmak, kavgada kadınsı bir davranıştı.
Eski kabadayılar, tokat atarlardı. Ama ne tokat... O tokadı yiyen feleğini şaşırırdı.
Vali emeklisi,
— Evet mîrîm, dedi, hattâ bir şiir vardır: «Hak sillesinin sedası yoktur...» Bakınız, şair «Hak yumruğunun»

demiyor, «Hak sillesinin» diyor.
İnmeli emekli söze karıştı:
— Yumruğu, aşağı tabakadan İnsanlar kullanır... Hiçbir asilzadenin yumruk yumruğa kavga ettiği görülmemiştir.
Asker emeklisi, «Bir tarihte...» diye söze girişti:
— Elim ağırdır, çok ağır... Vurdum mu bitiririm. Hattâ arkadaşlar mektepte, elimin ağırlığından kinaye bana «Batman Hakkı» diye lâkap takmışlardı. Bir tarihte Akkâ'da esaretteyiz. Binbaşı Tomson adında bir üserâ kampı kumandanı var. Herif İngiliz'in hiç su katılmamıştı... Bu Tomson boksörmüş. Her sabah erkenden kalkıyor. Bir direğe kum torbası asmış, ellerine eldiven geçirmiş, kum torbasını yumruklayıp duruyor. Derken bu Tomson bize lâf dokundurmaya başladı: «Hani,
Türk gibi kuvvetli, diye adınız çıkmış. Aranızda benimle boks oynayacak kimse yok mu?»
Bingün böyle, iki gün böyle... Arkadaşlar bana, «Hadi Hakkı, kikiriği haddini hududunu bildir» diyorlar. Ben bigün bu Tomson'a tercüman vasıtasiyle, «Biz öyle oyun olsun diye yumruk atmayız, icabı iktiza ettiğinde, evvelallah bir şamarla işi bitiririz» dedim. İngiliz güldü.
Bigün yine böyle söylüyor. Bizim zabitan bir yanda, efrat da öbür yanda... Arka sıralardan efradın arasından «Destur ya Ali, destur ya Hazreti pîr... bir âdem evlâdı seslenmedi de, yüz aslan kükredi sanılır. Sedanın duyulması ile, bir nefer sıradan sıyrılıp, İngiliz'in karşısına dikildi. Neferin boyu İngiliz'in beline gelmiyordu. Kavruk kalmış bir zavallı... Biz askerin horoz gibi sıçradığını gördük. O kadar... Şamarı öyle süratle indirmiş ki, vallahi askerin elini bile havada göremedik. «Ecdadımız, iki cismi birbirine sürterek ateşi icat etmişlerdir» denilir ya. Hakikaten doğru. Allah sizi inandırsın, askerin elinin çarpmasıyle İngiliz'in suratında bir şimşek çaktı, arkadan bir gök görültüsü duyuldu. Ne olmuş, biliyor musunuz: tokatın şiddetinden, İngiliz'in belindeki tabanca, tetiği düşüp, patlamamış mı!... Tomson

belki on dakika topuklarının üstünde topaç gibi döndü, sonra yere kapaklandi. kalıp gibi upuzun serildi. Velâkin bir Ingi- lizler medeni insanlar birader. Adam bir hafta hastanede yattıktan sonra, ayağa kalkar kalkmaz, ilk sözü ne oldu, dersiniz? Şamarı atan askeri çağırıp,

— Bravo!... dedi, elini sıktı.

Ondan sonra askere, «Bu şamarın atılmasını bana da öğret!» diye tutturdu. Ben de o zaman binbaşıya,

— Gördün ya Macor Tomson, neferimiz böyle şamar atarsa, artık onbaşıyla, çavuşu, mülâzimi sen düşün! Biz seninle boksörlük yapmayız. Zira, neferin şamarı belindeki tabancayı ateşledi. Mülâzimin şamarı, cephaneliği patlatır... dedim. O tarihte, mülâzım-i evveldim.

Asker emeklisi, günde biriki kez anlattığı bu olayı az sonra bir daha anlatmaya başladı:

— Velâkin ne şamardı... Elini şöyle bir kaldırdı...

Anlatırken havaya kaldırdığı eli masanın üstündeki bardağa çarpınca devrilen bardaktan sular döküldü. Asker emeklisini de bir öksürük tuttu. İkidakika kadar öksürdü. inmeli olan emekli,

— Bendenizin de elim sakardır... diye söze başladı. Halâ da öyleyimdir. Biz ailece öyleyizdir. Amcam merhum, saray arabacısı idi. Cok emniyetli bir adam olduğundan araba ile sultanları gezdirirmiş. Bigün Pervin Sultan'la dadısını Fenerbahçe'de arabayla gez diriyormuş. O zamanın araba çapkınlığı meşhur ya... Bir fayton ârız olmuş, amcamın arabasının arkasına takılmış. Fayton ikidebir amcamın arabasının yanından geçiyor, içindeki çapkınlar, Pervin Sultan'a lâf atıyorlar. Böylece Fenerbahçe çayırında biriki tur yaparlarken amcamın kan tepesine sıçramış. Yanından geçen faytoncuya,

— Bir daha yanımdan geçme arkadaş! demiş.

Başka bişey söylememiş. İçi sokak zamparası dolu fayton bir daha yanlarından lâ- melif çizince, amcam, faytonun üstündeki sürücüye bir şamar aşketmiş. Efendim, hem de

arabanın üstünde ve sağına doğru... Anlattıklarına göre, fayton sollarından geçip de, amcam hızını alarak şamar atsaymış, fayton devrilir, ne çapkınlardan, ne de fayton beygirlerinden hiçbiri sağ kalmazmış.
Faytoncu, amcamın şamarını yiyince he
men tekerlenip düşmüş, oracıkta son nefesini vermiş.
Amcamı hâkimler on seneye mahkûm ettiler. Bir ay kadar hapiste yattıktan sonra sultanın namusu uğruna katil olduğundan afv-ı şahâneye uğradı. Amcamı saraya arabacıbaşı yaptılarsa da, affını diledi. Bir daha arabacılık yapmadı. Padişah, amcamı taltif etti. Kendisine epiyce para verildi.
Merhum ehl-i keyf bir adamdı. Saraydan verilen atiyye ile Galata'da bir meyhane açtı. Ben meyhaneyi hatırlarım. Büyük bir meyhane idi. Amcam da oldukça ihtiyarlamıştı. O zaman, malûm, şimdiki gibi değil, büyüklere hürmet var. Bendeniz, bir kere bile amcamın meyhanesinin kapısından adımımı atmış değilimdir. Sokağın karşı kaldırımından geçer, onu hep tezgâhın başında görürdüm. Bir de Rum metresi vardı. Metresi güzel, ama yaşlıca bir kadındı. Ne zaman meyhanenin önünden geçsem, amcamı tezgâhın başında, metresiyle karşılıklı geçmiş, içerlerken görürdüm. Amcam bizim eve katiyen metresini getirmedi. Kendi halinde, deryâdil bir adam... Hayatında karıncayı incitmemiş. Damarına basılmazsa melek... Eh ihtiyarlamış da...
O zamanki Galata'nın namlı külhanbeylerinden Kılçık Apti adında biri, amcamın şöhretini duymuş. Malûm ya, kabadayılar, kendilerinden namlı kabadayıların raconlarını keserek, nam kazanırlar. Eh amcam da sayılan namlı kabadayı... Ama ne de olsa İhtiyar, düşkün günleri. Bu Kılçık Apti, aklısıra amcamı gözüne kestirmiş. Onu madara edip nâm salacak... Amcamı her gördükçe,
— Bu herif mi bir tokatta adam öldürmüş... diye şaşıyor. Amcamın meyhanesine dadanıyor. Amcam her zamanki gibi tezgâh başında metresiyle demlenirken bu Kılçık Apti,

amcamın metresine göz süzer, bıyık burar dururmuş. Bir, iki, üç, amcam merhum, hep tahammül ediyor.
Blyandan da bu Kılçık Apti, sağda solda,

— Ah, dermiş, bu adamın delikanlılık zamanında ben olacaktım ki, ona dünyanın kaç bucak olduğunu gösterecektim... Ne yapalım ki şimdi yaşı geçmiş... Dengim değil.

Amcam bunları duyarmış ama, pişkin adam, bıyık altından güler geçermiş.
Kılçık Apti, ille bir çıngar çıkacak. Bir gece meyhaneye geliyor. Tezgâhın yanındaki masaya oturuyor. Ikidebir, amcamın metresine bakıp bakıp göz süzer, içini çeker, kadeh kaldırmış. Amcamın sağ dirseği tezgâha dayalı, sol elinde kadeh, kalıbını bozmadan hafif hafif demleniyor. Birara Kılçık Apti işi öyle azıtmış ki, artık amcam dayanamamış.

— Oğlum, demiş, bu kadın senin anan yerinde. Ayıp değil mi?...

Bunun üzerine Kılçık Apti «Haaaayttl...» diye bir nağra vurup amcamın üstüne yürümez mü... Amcam kadehi yavaşça tezgâha bırakıp sol elini boşaltmış. Sağ dirseği yine tezgâhta dayalı. Üstüne yürüyen Kılçık Apti'ye, sol elinin tersiyle bir şamar atmış. Kılçık Apti kalkıp gibi yere uzanmış. Amcam merhum hiçbişey olmamış gibi yine rakısını içiyor!
Kılçık Apti yarım saat sonra gözünü açıyor. Sonradan arkadaşları sormuşlar. «Yanında bıçak yok mu idi?» diye. Kılçık Apti, «Vardı, demiş, vardı, herifi haklıyacaktım ama, ya bir tokat daha atarsa diye korkumdan bıçağıma bile davranamadım.»
Bizim aile, sülâleden böyle eli ağırdır efendim. Bir tarihte bendeniz de bir balıkçıya fena halde kızmıştım. Nasıl elimi şöyle bir...
İnmeli emekli bir tarihte attığı yada attığını sandığı tokatı şimdi atıyormuş gibi eliyle anlatırken dirseği yanındaki

sandalyenin arkalığına çarptı. Canı yanmıştı. Yüzünü buruşturdu. Bastonuna dayanıp,

— Evelallah, şimdi bile vurduğum yeri göçertirim… dedi.

Dört emeklinin en ufak-tefek olanı anlatmaya başladı:

— Ben sağ elimi hiç kullanmam. Birisine bir tokat atmam icap etse, daima sol elimin, o da yalnız tersini kullanırım.

Anlatırken, kırış kırış yüz çizgileri oynuyor, elleri titriyordu. Gözlüğünü düzelterek devam etti

— Daha geçen gün başıma bir iş geldi… Beyoğlu'nda, Balıkpazarı'ndan muz aldım. Adama elli liralık verdim. Üstünü versin diye bekliyorum. Adam «para vermediniz!» demez mi …Verdim, vermedin… derken ben buna «Al öyleyse…» diyerek...

Ufak tefek emekli, böyle söylerken, muzcuya nasıl şamar indirdiğini arkadaşlarına göstermek için, sağ elini kaldırıp,

— Herife bir şamar… derken, kendi elinin hızı ille sarsıldı. Sandalyeden yere yuvarlandı. Bacakları havaya geldi. Bir süre kalkmak için debelendi, ama kalkamadı. Yattığı yerden devam etti:

— Ben şamarı atınca, herif işte böyle yere yuvarlanmaz mı… Boylu boyunca… Tıpkı böyle işte!… Nasıl vurmuşum artık. Allah sakladı yoksa, herif benim tokadın şiddetinden ölebilirdi.

Garson koştu. Üç arkadaşının da yardımıyle ufak-tefek emekli yerden kaldırıldı. Üstünü başını temizledi. Sonra. Elim çok ağırdır… dedi. Allah inandırsın, vurduğum yerden bir daha hayır gelmez.

KUL KÖLE

İsterseniz, olayın geçtiği apartmanın adresini de verebilirim: Nişantaşı, Enginar sokak, Nur apartmanı. Dört katlı apartmanın her katında ikişer daire vardı. Biz. en üst kattaki 7 numaralı daireye taşınmıştık. Karşımızdaki 8

numaralı daire boştu.
Bu apartmana taşındığımızın, sanırım, dördüncü günüydü. Akşam yemeğimizi yemiş, sinemaya gitmeye hazırlanıyorduk. Kapı çalındı. Sekiz-on yaşlarında bir kız çocuğu, işimiz yoksa, rahatsız etmezlerse annesiyle babasının bize misafirliğe geleceklerini söyledi. isteristemez sinemaya gitmekten vazgeçtik.
Az sonra 4 numarada oturan karı-koca geldiler. Bey doktormuş. Karısı, ev hanımı. Yeni tanışılan kimselerle konuşacak konu bulmak zordur, iyi ki misafir hanım konuşkan bir kadındı. Çaylarımızı içmekteydik.
— iki numarada oturanlarla tanıştınız mı? diye sordu.
Karım,
— Hayır efendim... dedi.
— Aman çok enteresan bir aile...
Karı-koca, sözü birbirlerinin ağzından kaparak anlatmaya başladılar:
— Aşağı-yukarı dört yıldır bu apartmanda otururlar.
— Yoo... Beş yılı geçti hanım.
— Amma yaptınız bey, onlar taşındığı zaman, daha bizim oğlanı memeden kesmemiş- tim.
— İyi söyledin ya... Sen bizim oğlanı beş yaşında mı. altı yaşında mı memeden kestin?...
— Her neyse... Çok enteresan bir aile bunlar. Efendim, bunların bitek çocukları var. Ama nasıl, melek gibi bir çocuk.
— Bu kadar uslu, akıllı, terbiyeli bir çocuk, görülmemiş efendim. Terbiye de bir Allah vergisi, zorla olmuyor.
— Harika çocuklardandı. O zamanlar, ondört, onbeş yaşlarında var yok... Fakat ne zekâ ne akıl beyim... Sanki büyük bir adam.
— öyle yaramazlık, haylazlık etmek yok. Sokak nedir bilmez. Durmadan okur, derslerine çalışır.
— Saçından tırnağına kadar kabiliyet... Öyle bir anne-babadan öyle bir çocuk şaşılacak şey!...
Allah'ın bir hikmeti işte...

— Her yıl sınıfın birincisi, iftihar listelerine geçerdi.
— Fakat neye yarar; anne, anne değil, baba, baba değil... Biri denizanası, öbürü trabzan babası...
— Bitürlü o çocuğun kıymetini bilemediler. Azarlama, paylama, horlama, sopa, dayak... Ah ya Rabbi, o yavrucağızın çektiği!... Anası olacak karı, afedersiniz yani, sözümona, annelik taslıyacak. Gider çocuğun başına: «Haydi, ne duruyorsun uyuşuk, sünepe!... Tembel, miskin!... Bak, başkalarının çocuklarına!...» Hep lâfları bu. Bigün olsun çocuğun güler yüz gördüğü yok. Ah ya Rabbi, yürekler acısı...
— Üstelik döverler de... Çocuğun feryatlarına taş olsa dayanmaz da acır vallâhi... Baba değil, bir canavar... O melek gibi çocuğa nasıl el kalkar!... Zavallının cebine beş kuruş harçlık koymazlar.
— İşte böyle yapa yapa, o çocuğu en sonunda zorla kötü ettiler. İftihar listelerine adı geçen çocuk, İkmale kaldı. Ertesi sene sınıfta kaldı.
— Serseri oldu çıktı oğlan... Geceleri bile eve gelmediği oluyor. Ama şimdi annesini babasını bir görseniz.
— Çocuğa kul-köle oldular. Özel hocalar mı tutmaya kalkmıyorlar, avuç dolusu paralar mı dökmüyorlar... Neye yarar, çocuğu zorla serseri ettikten sonra... Uğraşa uğraşa çocuğu berbat ettiler. Şimdi ağlayıp sızlıyorlar ama, boşuna...
— Geçen gün oğlan sofradan, annesinin başına çorba dolu tabağı fırlatmış Kadın: «Ah yavrum, yine neye sinirlendin?...» diye ağlamaya başladı. Biz aşağı kattan duyduk...
— öyle ana baba olmaz olsun. Ulan aşağılık herif desen, affedersiniz, ulan eşşek herif desen, affedersiniz, şimdi böyle kul-köle olacağınıza, şu çocuğun kıymetini zamanında bilseydiniz de, çocuğu da serseri etmeseydiniz, olmaz mıydı?... Ha?... Olmaz mıydı?... Zorla melek gibi çocuğu serseri yap, sonra da kul-köle ol... Zamanında kıymetini bilse ne!...

Birkaç gün sonraydı. Çok yorgun olduğum için, yatmağa hazırlanıyordum. 6 numarada oturan komşularımız, «güle güle oturun» demeye geldiler. Bunlar, genç bir karı- koca ile. kadının çok bilmiş annesiydi.
Koltuklara oturalı beş dakika olmuş, olmamıştı, kaynana,
— 1 numaradakilerle tanıştınız mı? diye sordu.
— Hayır, henüz tanışamadık...
— Aaa... Bir tanışın da bakın. Böyle bir aile görülmemiştir.
— Ne gibi efendim?
Ne gibi olduğunu, sözü birbirlerinin ağzından kaparak, üçlü birden anlatmaya başladılar:
— Evin beyini aşağı-yukarı sekiz, on yıldır tanırız. Ah nasıl adamdı, dille tarif edilmez.
— Namuslu, çalışkan, dürüst... Evine, yuvasına bağlı, karısına, çocuğuna düşkün...
— Ne çare, bir cadaloz karıya düşmüş ki, tasavvur edilir gibi değil. Kadın, kocasının kıymetini bitürlü anlamadı.
— Boyuna vırvır, boyuna dırdır... Zavallı adamı zorla evinden barkından soğuttu. Allah öyle kadını düşmanımın başına vermesin... Adamın kafasının etini yer: «Vay, neye geç kaldın... Vay, bana neden şunu dedin, vay neden demedin...» Adamcağızın geç kaldığı, bişey dediği, yada demediği falan da yok...
Sonunda adam dayanamadı artık. Ağzına içkinin damlasını koymazken, her akşam içmeye başladı. Derken meyhanelere dadandı. Geceleri sabaha karşı şunun bunun sırtında eve zil zurna geliyor.

— O kadar mı yalnız? Ya karısına hakaretleri!.. Nasıl küfürler ediyor, duyunca insanın yüzü kızarır.
— Dayak da atıyor. Kapıdan içeri girmez, bir nağra atıp, karısını ayağının altına alıyor... Dayaktan kadının her yerleri çürük içinde, mosmor...
— Kadını şimdi görseniz, şaşar kalırsınız, «Kocacığım, kocacığım» diyor da bir daha demiyor. Akşam oldu mu, giyinip kuşanıp, süslenip püslenip pencere önünde

kocasının yolunu gözlüyor. Tek geceleri dışarda kalmasın diye, kocasına ne içki sofraları hazırlıyor.

— Ama neye yarar efendim, iş işten geçti. O melek gibi adamı zorlaya zorlaya en sonunda şeytana çevirdi. Bundan sonra kulu, kölesi olmuş neye yarar!... Herif de her gece döve döve karısının pestilini çıkarıyor.

— Oh oldu şırfıntıya, affedersiniz, zorla istedi, kaşındı...

— A namussuz karı desen, çok affedersiniz, ulan a alçak karı desen, affedersiniz, şu kocanın kıymetini zamanında bilsen de, adamı da bu hallere sokmasan olmaz mı?... Adam sonunda bir haydut oldu, ancak o zaman kadın da yoluna saçını süpürge etti... A kaltak desen, affedersiniz, madem hanım hanımcık otmasım becerirsin, şunu önceden yapsan da... efendim?... İnsanoğluna demek, rahat batıyor.

Geceyarısını eply geçmişti kalktıklarında.

—İyi geceler... Yine buyurun, bekleriz!... diye onları uğurlarken, eşik üstünde bile bu konuyu anlatıyorlardı.

Aradan bikaç gün geçti. Yetiştiremediğim işlerimi eve getirmiş, çalışacaktım. Masama daha yeni oturmuştum. 5 numarada oturanların hizmetçisi gelmiş, vaktimiz müsaitseymiş, beyle hanım bize geleceklermiş.

— Buyursunlar...

Canlanmış şarap fıçısına benzer bir adamla malak iriliğinde bir kadın bir de her oynak yerinden cilve dökülen kızları geldiler. Anlattıklarına bakılırsa, bunların da derdi, zoru 3 numaralı dairede oturanlarla...

— Demek tanışmadınız?... Çok tip bir adamdır. Bizim dairede memurdur. Bize yeni bir müdür gelmişti. Ama görseniz, ne centilmen, ne kibar bir adamdı. Sanki karşısındaki memur müdürmüş de, kendisi memurmuş gibi... Çok asil bir adam canım, tasavvur edemezsiniz. Gayet terbiyeli, nazik... «Efendim» siz konuşmaz. Kimseye sert bir söz söylemez. Bizim daireye şimdiye kadar böyle, bir müdür gelmemiş. Bu, 3 numarada oturan

herif, bu kadar yumuşak adamı buldu ya, artık şımardı da şımardı... Müdüre çıkışır, işe geç gelir, bazen hiç gelmez. Müdür yine de sesini çıkarmaz. Yalnız «Rica ederim efendim» diye nezaketle ihtarda bulunur. Ama kime?... Bu 3 numaradaki, verilen vazifeleri yapmaz, müdürü takmaz. Bir, iki, üç, beş... Ehhh... Artık adamda sabır kalmadı. Beyim, bu melek gibi müdürü o herif, nasıl zorla barut yaptı bir bilseniz... Ama yalnız ona karşı... Şimdi hele bir sabah beş dakika geç kalsın, akşam iki dakika erken çıksın... Vay vay vay... O nazik müdür buna açıyor ağzını, yumuyor gözünü... Söylemedik söz bırakmıyor. Hani o sözleri köpek işitse kudurur. Ama bu herif hepsine katlanıyor. «Ne yapayım, çoluk çocuk var. Kovulursam aç karımı» diyor. Hem de korkusundan nasıl çalışıyor, bir görseniz... İki üç kişinin işi üstüne yüklenmiş... Şimdi böylesine ne denir? Ulan bre namussuz, hâşâ huzurdan, madem böyle korkacaktın, maddem böyle efendi efendi çalışacaktın, peki bunu evvelden yapsana... Şu müdürü de zorla kabalaştırmasan olmaz mı? A alçak desen, affedersiniz... Bu, öyle bir heriftir ki... Şimdi müdürün baş dalkavuğu, müdür beye kul-köle...

Bir gece önce sinemaya gittiğimiz için erkenden uyumak istediğimiz bir akşamdı. 2 numaralı daire komşumuz «Gülegüle oturun» demeye geldiler. Çocuklarını zorlaya zorlaya serseri yapan bu aileyi çok merak ediyorduk. Oğlanı getirmemişlerdi. Daha ancak biriki cümle konuşmuştuk ki, kadın,

— Beş numarada oturanlarla tanıştınız mı, aman çok acayip insanlardır... dedi.

Kocası, karısının sözünü tamamladı:

— Zavallı kızı, zorlaya zorlaya sonunda kötü yola düşürdüler.

Bir karısı, bir kocası anlatıyordu:

— Efendim, bunların bir kızları var.

— Doğrusu çok güzel bir kız... Güzellik yarışmasına girse...

—

Birinciliği alır...
— Kraliçe seçilir. Yalnız güzel değil...
— Çok da tatlı bir kızdı. Namuslu kızdı neme gerek...
— Kıza yıldan yıla bir entari yapmazlar.
— Bir iskarpin...
— Almazlar... Hizmetçiler bile...
— Ondan iyi giyinir. Sonra da...
— Başında kızın bir baskı, bir baskı...
— Kızın kısmeti çıktı...
— Vermediler... Biri daha istedi...
— Ona da vermediler. Biri çok yaşlıymış, öbürü de daha...
— Çok gençmiş... Bir başkası istedi...
— Zengin diye vermediler... Sonra...
— iyi bir adam istedi, ona da...
— Fakir diye vermediler. Sonra...
— Ona da vermediler. Kızı kapıdan dışarı...
— Bırakmıyorlar. Zavallı kız, kül kedisi oldu. Sinemaya bırakmazlar, bir arkadaşıyle konuşturmazlar. işte böyle böyle...
— Derken zavallı kızı zorla kötü yola ittiler. Şimdi kızı görseniz...
— Şaşarsınız, iki dirhem bir çekirdek. Bir çiçek oldu ki, koklayanın burnu düşer.
— Konsomatristik yapıyormuş barlarda... Hattâ...
— Randevu evine bile düşmüş, görenler var. Annesi babası derseniz...
— Kızın etrafında pervanelere döndüler: «Aman kızım üzülecek, aman yavrum sinirlenecek...»
— «Biraz çıksın dolaşsın... Haydi istersen sinemaya git kızım... Sana bu senenin moda renginden manto yaptırayım...» Kızı koyacak yer bulamıyorlar, işte en sonunda...
— Tepelerine çıkardılar. Şimdi kızın...
— Kıymetini anladılar ki...
— Şu kızın babasına, a hayvan desen, affedersiniz, gonca

gül gibi kızının kıymetini zamanında bilsene a dürzü, affedersiniz... Şimdi kul-köle olmuşsun, neye yarar... Bre namussuz herif... sözüm buradan dışarı...

Başka bir akşam da 3 numarada oturanlar, hani şu yumuşak müdürü zorla kabalaştıran memurla karısı geldi. Ben o akşam yıkanacaktım. Onlar «Bir sakınca yoksa gelelim mi?» diye haber gönderip sorunca yıkanmaktan vazgeçtim.

Kahvelerimizi içerken adam anlatmaya başladı:

— Dört numarada oturanlarla tanışmışsınız ama, onların ne mal olduğunu bilmezsiniz.

Bu adamın Bankalar caddesinde mağazası var. İthalâtçılık yapar, Bunun bir de muhasebecisi var ki, namuslu insan olursa, bu kadar olur. Hem de çalışkan bir adam... Muhasebeciliği, kâtipliği, idare müdürlüğünü, bütün işleri bibaşına o yapıyor. Ayda da aldığı ne sanki... Topu topu altı yüz lira... öyle adam altı yüze değil, altı bin liraya bulunmaz. Çünkü efendim, iş hırsızlığa çok müsait. Adamcağız, ayda on- bin lira iç etse, patronun ruhu bile duymaz. Gelgelellm, bu adam kırk para haram yemez, tenezzül etmez. Daha doğrusu etmezdi... Bu, bizim dört numaralı dairede oturan herif, hiç yok yere adamcağızdan beş kurşun hesabını sorar: «Ne oldu bugün paranın üstü?...» «Sen bana bak, benim gözümden kaçmaz!», «Anladın mı, ben adama on para sektirmem!...» «Sen benim gözüme baksana, bende kül yutacak göz var mı?», «Katakulliye gelmem haaa...»

Bu hergün böyle çekilir mi? Bigün değil, bir ay değil, tam beş sene... Ulan, işte namuslu, sadık, çalışkan bir adam bulmuşsun, kadrini kıymetini bilsene... Buldun da bunuyorsun...

Böyle diye diye en sonunda zavallı adamı zıvanadan çıkardı. Şimdi o namuslu adam, ayda en aşağı patronuna beş-on bin lira kazık atıyor. Hem de göz göre göre... Bu bizim dört numarada oturan komşumuz da sesini bile çıkaramıyor...

Çünkü adam iş biliyor, becerikli. Onbin çalıyorsa, yüzbin lira da kazandırıyor. Bunu çıkarıp yerine başkasını alsa, yeni gelen hırsız olacak diye çıkaramıyor. Yani dünyanın en namuslu adamını zorla hırsız yaptı çıktı. Ancak ondan sonra adamın kadrini kıymetini anladı. Böylesine ne denir beyim?... Ulan namussuz, affedersiniz, madem adamın aylığını arttırmak lâzımdı, şu adamı zorla hırsız yapmadan arttırsan, olmazmıydı? Şimdi, yanımdan çıkacak da işlerim bozulacak diye ödü patlıyor. Çünkü adam, herifin bütün dalâverelerini biliyor. Yalnız vergi kaçakçılığını söylese, yandı beriki... A hayvan desen, pardon yani, hak etti de, iş işten geçtikten sonra aklın başına gelmiş, neye yarar... Apartman komşularımızdan 1 numarada oturanlarla en sonra tanıştık. Hasta olduğum bir akşamdı...

— Vakitleri müsait mi, misafir kabul ederler mi? diye haber göndermişler.

— Buyursunlar!...

1 numarada oturan komşularımızın da dertleri günleri 6 numaradaki kiracılardı.

Erkek,

— Efendim, bir karışık, acayip aile... dedi.

Kadın tamamladı:

— Aman bey acayip de lâf mı?... Dünyada bulunmaz bir kadın. Bikere eşsiz bir ev kadını. Evi çiçek gibiydi. Yemek, pasta, dikiş, çiçek, on parmağında on marifet var kadının...

— Ya kültürü?... Lise mezunu ama, benim diyen üniversite mezununu cebinden çıkarır. Her şeye aklı erer. Bir konuşması var...

— Durmadan da okur...

— öyle de güzel ki...

— Gelgelelim kocası bir avanak. Nasıl kıskanç bir adam, anlatamam. Hani kıskanılacak da ortada bişey olsa bari... Kadının kocasından başka hiçbir erkekte gözü yok. Gel de anlat herife...

— O pis herifin de nesini severdi, bilmem ki...

— Yolda beraber giderlerken, «Neye o herife baktın?» diye hiç yoktan kavga çıkarır. Kadın, «Baktımsa kör olayım» diye ağlar. Evde bitürlü, sokakta bitürlü... Evde olsa, «Neye pencerenin perdesi açık?.. Karşı apartmandaki oğlan değil mi?...» Kadın, yapma, etme diye yalvarır, ağlar, para etmez... Akşam gelir, «Bugün eve hangi herifi aldın?...» «Kaç zampara var?»

— En sonunda efendim, kadın da, «Ya öyle mi, ben sana göstereyim...» demiş olacak zahir...

— Yaaa... Zavallı kadının zorla baştan çıkmasına sebep oldu. Şimdi görseniz, zamparalar evde cirit oynuyor, kocası olacak herif de zamparalara hizmet ediyor. Bikere kadına deli gibi âşık, ayrılamıyor. A namussuz desen, yani affedersiniz, madem bu kadından ayrılamayacaktın, böyle seviyordun da şu kadın sana bağlıyken kıymetini bilsen olmaz mıydı?... Şimdi kadının kölesi... «Ruhum, hayatım, emret!» diyor. Kadının «öl!» dediği yerde ölecek. A pezevenk, desen yani, çok affedersiniz, ulan şu kadınının kıymetini...

Bütün apartman komşularımız bize «güle- güle oturun» a gelmişlerdi. Artık misafirlik sırası bizdeydi.

Bir sabah apartmandan çıkarken alt kat merdivende bir adam,

— Günaydın beyefendi... dedi.

— Günaydın...

— Biz yeni taşındık buraya... 8 numaralı dairenin kiracısıyız.

Demek bizim dairenin karşısındaki 8 numaraya da kiracı gelmişti. Birlikte sokağa çıktık. Otobüs durağına geldik konuştur 'bir adammış.

— Şu bizim dairenin karşısındaki 7 numarada bir herif oturuyormuş... dedi.

2 numarada biz oturuyorduk. Adam yüzüme karşı benden «herif» diye söz edince «Orada ben oturuyorum,» diyemedim.

— Ne adamlar var şu dünyada... dedi.
— Efendim bu herif, buraya taşınmadan önce, 300 lira kira ile bir apartmanda oturuyormuş. Kaloriferli, asansörlü bir apartman dairesi. Altı oda, bir salon... Parke döşeli... E insaf beyim, böyle bir apartman 300 liraya olur mu? Apartman sahibi, «Hiç olmazsa 400 lira verin» demiş. Bu herif, «Kırk para fazla vermem» diye diretmiş. Bunun üzerine iş mahkemeye düşmüş. Apartman sahibi, «Oğlum oturacak» diye tahliye kararı alınca, bu sefer bu herif apartman sahibinin eline ayağına düşmüş, «Aman 800 lira vereyim de beni çıkarma!» diye yalvarmaya başlamış. Apartman sahibi de kızmış. «Sen madem zamanında 400 lira bile vermedin, şimdi 800 değil, 8000 versen kabul değil!» demiş. Bu 7 numarada oturan herif var ya, dört odalı daireyi 900 liraya tutmuş. Dört odalı daireye 900 lira verilir mi ulan?... Tabiî o 900 verince apartman sahibi bize de daha aşağı vermedi. Şimdi böylesine ne denir?... Madem 800 vereyim diye apartman sahibine yalvaracaksın, şunu zamanında...
— Benim otobüs geldi... diyerek, o sırada durağa gelen gideceğim yerin tersine giden otobüse hemen atladım. 3 numaralı dairede oturan komşumuzun alacağı olsun, ben ona göstereceğim. Sanki ben onun ne mal olduğunu öğrenemez miyim?... İşte buyüzden apartmandaki komşularımızdan hiçbirine gidip gelmiyoruz.

DOĞULU TARTIŞMA

Şu karşıda oturmuş, kavga eder gibi konuşan iki kişiyi görüyor musunuz? Evet onlar. Bağırarak konuşmalarından, kızgınlıkla ellerini kollarını oynatmalarından, aralarında büyük bir anlaşmazlık olduğu belli, isterseniz, ağız kavgası eder gibi yüksek sesle konuşan bu iki kişi arasındaki anlaşmazlığı size anlatabilirim.

Bu iki kişiden gözlüklü olanı, tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tatarağası'nın çok bilgisiz, densiz, terbiyesiz, hattâ

namussuz bir adam olduğunu söylüyor. Yanında oturan koç burunlu arkadaşıysa, tanınmış yazar Muhtar Tatarağası'nı savunuyor, onun çok derin bilgili, yürekli, sözünü sakınmayan, namuslu bir yazar olduğunu, buna karşılık ünlü yazarlarımızdan Bâhir Kozoğlu'nun eşi görülmemiş bir alçak, ikiyüzlü, dalkavuk, hem de çok bilgisiz bir şarlatan olduğunu söylüyor. Gözlüklü adam da ünlü yazar Bâhir Kozoğlu'nu tutuyor, onun bilgisini, doğruluğunu, yılmazlığını öve öve göklere çıkarıyor.

Yani şu karşıda gördüğünüz, en belirli özellikleri, birinin koç burnu, öbürünün kalın çerçeveli gözlüğü olan iki kişi, tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tatarağası ile Bâhir Kozoğlu yüzünden birbirlerine girmişlerdir. Handiyse bu tartışmayı kavgaya dökecekler.

Müsaade ederseniz ben size gerçek durumu anlatayım. Şöyle kİ:

Tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tatarağası» «Doğru Yol» adlı günlük siyasî gazetede «Sabah sabah» başlığı altında her gün fıkralar yazmaktadır.

Ünlü yazarlarımızdan Bâhir Kozoğlu da «Son Haber» adlı günlük siyasî gazetede «Buna ne buyrulur?» başlığı altında fıkralar yazıyor.

Şimdi şu karşıda tartışmakta olan iki kişiden koç burunlu olanı Doğru Yol gazetesi okur, başka gazete okumaz. Uzun yıllardan beri Doğru Yol'a alışmıştır. Çünkü bu gazetenin «Önüne bakma, falına bak!» başlıklı yıldız falı, bütün öteki gazetedeki yıldız fallarından daha eğlencelidir.

Gözlüklü olan adam da, bir gazeteden fazlasını almaya parası, okumaya da vakti yetmediğinden hergün yalnız bir gazete alır. O da, yıllardan beri tiryaki olduğu Son Haber gazetesidir. Çünkü bu gazetenin bulmacası, bütün öbür gazetelerin bulmacalarından çok daha kolay çözüldüğü gibi, bu gazete oldumolasıya, Fenerbahçe takımını tutar. Bu gözlüklü adam da, çocukken, rahmetli amcası Fenerbahçeli olduğundan, o takımdan yanadır.

Günlerden bigün, tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tatarağası'nın ilham kaynağı kurumuş, bir gece önce arkadaşlarıyle sabaha kadar İçmiş olduğu için yorgunluktan o gün yazacak fıkra konusu bulamamıştı. Kendisine böyle zamanlarda yüzvermeyen ilham perisiyle vuslata eremeyince tatlı üslûbuna güvenerek, en ipe sapa gelmez bir konuyu, felsefe kırıntılarıyla süsleyerek şiir diliyle yazardı. O gün de öyle yaptı. Yazısının başlığı «Kuru fasulyenin faziletleri ve mercimeğin reziletleri» idi.
Fıkra şöyle başlıyordu:
«Şark âleminin, muasır garp medeniyetinin menba-ı feyzi olan büyük mütebahhlr ve âlini İbn-i Mertebânî «Der faziiet-i fasûlliyye ve der rezilet-i alâ mercimek» nâm eserinde buyururlar ki...»
Yazı bundan sonra üstadın akıcı üslûbuyla sürüp gidiyor, fasulye ve mercimek hakkında derin bilgiler veriyordu.’
Gerçekten, ne «Ibn-i Mertebânî adında bir bilgin, ne de «Der fazilet-i fasûllyye ve der rezilet-i alâ mercimek-i üslû-biyye» diye bir kitap vardı. Ama böyle bir bilginin ve böyle bir kitabın olup olmadığını kfendi- si gibi başkaları da bilmediği için, tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tatarağası o gün, zevkten okurlarının ağızlarının suyunu akıtan - çok tatlı bir fıkra yazmış oldu.
Bu fıkra Doğru Yol gazetesinde çatığı gün, Son Haber gazetesinin «Buna ne buyrulur?» başlıklı fıkra yazarı Bâhir Kozoğlu, bir gece önce hayranlarından birinin verdiği ziyafetten geç saatlere kadar uykusuz kaldığından, ertesi sabah kalemindeki tıkanıklığı bitürlü gideremiyordu. Bir fıkra konusu bulmak için (gazeteleri karıştırırken Doğru Yol gazetesindeki Muhtar Tatarağası’nın fıkrasına gözü takıldı. Baştan bikaç satır okumaya çalıştıysa da o gün canı çok sıkkın olduğundan, okuduğunu anlayamadı, elinden gazeteyi bıraktı. Şu Muhtar Tatarağası ile bir polemiğe girse nasıl olurdu? Biriki haftadır kimseyle polemiğe girmemişti. Oysa büyük polemikçiydi, kavgacı bir kalemi vardı. Okurlar da onu buyüzden çok tutarlardı. Muhtar

Tatarağası'na oldum olasıya içerlerdi. Hazır eline bir fırsat geçmişken, herifin canına okumalıydı. Aldı eline kalemi yazıya girişti:

«Muhterem meslekdaşım, pek kıymetli muharrirlerimizden Muhtar Tatarağası, Doğru Yol gazetesinde dün çıkan fıkrasında istiridyelerden bahsederken yazısının bir yerinde, bu deniz hayvanlarının bir dişinin emri altında, kırk elli erkek istirdyeden mürekkep sürüler halinde yaşadığını da yazmak gafletine düşmüştür. Üstadın bu bilgisine, doğrusu yalnız biz değil, is tirodyeler ve bütün kabuklu deniz hayvanatı da kahkahalarla gülecektir. Çünkü, malûm olduğu üzere, istiridyelerin erkekleri ve dişileri ayrı ayrı olmayıp, bir tek hayvandır. Ve bu hayvanın dişisi ise, kendiliğinden erkek ve sonra yine dişi olabilir. Dişi istiridyeler, erkek olarak kendi kendilerini ilkâh eder, sonra yine dişiliğe dönerler. Bu kadar basit bir hakikati bile bilmeyen sayın Muhtar Tatarağası'nın artık demokrasi, hürriyet ve insan hakları hakkında hergün okurlarına verdiği derslere, ne dereceye kadar inanılabileceğini, biz söylemeyelim de yine sayın okurlarımız takdir buyursunlar.»

Bu yazıyı okuyan Son Haber gazetesi okurları, bigün önceki Doğru Yol gazetesini görmedikleri, orada Muhtar Tatarağası'nın ne yazdığını bilmedikleri için, Bahir Kozoğlu'nun eleştirmesine yerden göğe kadar hak verdiler. Muhtar Tatarağası, bu yazıyı okuyunca küplere bindi. Değil dünkü yazısında, kalemi eline aldığı günden bugüne kadar bikere bile «istiridye» kelimesini yazmış değildi. Çok kızdı. O kızgınlıkla şu yazıyı yazdı:

«Güneş balçıkla sıvanmaz!»

, Son Haber isimli bir varakpârenin muharrir; müsveddelerinden birisi, dünkü yazısında epiyce herzeler karıştırdıktan sonra aynen şöyle demektedir:

— «Kristof Kolomp, 1848 Prusya ihtilâlinde, Şekspir

ordularına karşı savaşırken ölmüş ve *sojn* sözü «Ey hürriyet, sen ne şeker şeysin...» olmuştur. Bu da gösteriyor ki, ekmek midenin gıdası, musiki ruhun gıdası olduğu gibi, hürriyet de beynin gıdasıdır.»

Bu yazının ben neresini düzelteyim? Bir muharrirde her şeyden önce fikir namusu olmazsa, onane söylerseniz boştur. Çanak yalayıcılığı ederek her devrin adamı olanlar, güneşi balçıkla sıvamak isteseler de, er geç hakikat nuru doğacaktır...»

Muhtar Tatarağası'nın bu yazısını okuyanlar Bâhir Kozoğlu'nun bilgisizliğine çok şaştılar. Ama Bâhir Kozoğlu hiç de altta kalmadı, ertesi gün Son Haber gazetesinin «Buna ne buyrulur?» başlıklı fıkrasında şunu yazdı:

«Bir hayâsıza cevap»

Girdiğimiz İlmî münakaşayı yürütemiyeceğini anlayınca işi şahsiyata döken, Doğru Yol paçavrasının kalemşorlarından Muhtar Tatar- ağası denilen alçak, paçama saldırarak hiçbir aslı ve esası olmayan iftiralarda bulunuyor. Kem söz sahibinindir, demişler. Biz onun ne mal olduğunu bilmekteyiz. Şimdilik, merhum büyük şairimiz Süleyman Sebati Beyin evinden, paltosunun altına saklayarak çamaşır makinesini çalmış olduğunu söylemekle iktifa ediyoruz. Bu sözümüze İnanmayanlar olursa, lütfen, namus-u mücessem olup, uzun müddet polis müdürlüğü yapmış olan merhum Nazmi Bey'- den sorup hakikati öğrenebilirler. Biz daha onun «Dağ çeşmesi» adlı romanın, meşhur Fransız müellifi Jan Paul Pier'in «La Fontaîgne de la Montaigne» adlı eserinden aşırma olduğunu şimdilik söylemiyoruz. Ancak iftiralarında devam ederse, açıklayacağımız daha bi- çok kirli çamaşırları olduğunu ve icap ederse kendisi ile adalet huzurunda hesaplaşacağımızı bildiririz.»

Son Haber gazetesi okurları yazısını görmedikleri Muhtar Tatarağası'ndan nefret ediyorlardı. Bu ne bayağı bir adamdı...

Doğru Yol gazetesinde «Sabah sabah» fıkrasında ertesi günü, Muhtar Tatarağası'nın şu yazısı çıktı:

«İftira makinesi çamur atıyor!»

Adı «Son Haber» olan gazetenin «Buna ne buyrulur» sütununun, örtülü ödenek beslemesi olan muharriri Bâhir Kozoğlu, bir münakaşayı İlmî seviyede yürütemeyeceğini anlayınca, demagoji yoluna sapmıştır. Herşeyden önce bu adam Fransızca bilmediği halde, Fransızca'dan tercümelere kalkarak yüzüne gözüne bulaştırır. Meselâ, «Dans la nature et la nation qui avec mon per est il son surmenaje» cümlesini «Manefda babamla beraber koşarken nalım düştüğünden naturam bozuldu» diye tercüme etmiştir. Hakikatte ise, bir ortaokul talebesinin bile anlayacağı üzere bu Fransızca cümle onun tercüme ettiği gibi tercüme edilmez. Yerim müsait olmadığı ve yazımı uzatmak istemediğim ve zamanınızı almamak için cümlenin doğrusunu buraya yazmaktan sarfınazar ediyorum, Bu cahil muharrir, hiç olmazsa karısının gece gündüz beraber bulunduğu son aile dostundan sorsaydı bu Fransızca cümlenin ne demek olduğunu, ondan öğrenebilirdi. İşi hiçbir zaman şahsiyyata dökmek istemediğimiz içindir ki, bu matbuat gangsterinin ErzincanlI olduğunu, babasının da sattığı yağlara hiyle karıştırmaktan belediye cezasına çarptırılmış bir bakkal olduğunu açıklamıyoruz. Yalnız şu var ki, dalkavukluğu sayesinde geçen sene Avrupa'ya giden bu zatın dönüşte getirdiği elektrikli traş makinesinin gümrük vergisini ödemeden ve bavulunda, söylemesi ayıp, bazı şey fevazımatı kaçırdığını bilmeyen yoktur sanırız. Daha söyleyecek çok sözümüz varsa da, kalem terbiyemiz müsait olmadığından...»

Muhtar Tatarağası'nın bu yazısı. Doğru Yol gazetesi okurlarına Bâhir Kozoğlu'nun nasıl bir mal olduğu iyice anlatmaktaydı. Her ne kadar Bâhir Kozoğlu ErzincanlI değil idiyse de ErzincanlI Doğru Yol okurları Bâhir Kozoğlu'nu hemşerilikten istifaya davet ediyorlardı. Bâhir Kozoğlu kaleme sarıldı.

«Hükümetin dikkati nazarına: Bir solcu havlamağa başladı...»

Dikkat, tehlike var... Memleketimizde bir yandan muzır cereyanlarla mücadele edilirken,
öte yandan solcu kalemler hertürlü kılığa girerek sinsi sinsi halkı aldatmakta devam ediyorlar. Bu mel'unların metodu önce memleketin hakiki değerlerini yıkarak, ortalığı kendi oyunları için boş bırakmaktır. Bunların en azılılarından biri olan, Doğru Yol paçavra sının mülevves kalemi, bana saldırmaktadır. Ama bu sefer kafasını sert kayalara çarpmıştır. Onun bütün içyüzünü ortaya dökmek, bize borç oldu...»

Bu yolda sürüp fıkranın sonunda savcının dikkati Muhtar Tatarağası'nın yazıları üstüne çevrilmekteydi.

Muhtar Tatarağası buna «Hoşşttl...» başlıklı bir yazıyla cevap verdi. Bu uzun yazısında, bundan sonra cevap vermeye tenezzül etmeyeceğini yazmaktaydı.

Bâhir Kozoğlu'nun cevabı «Hadi ordan!» başlığı altında çıktı. Bu son cevaptı:

İşte karşıda oturan koç burunlu adamla, kalın çerçeveli gözlüklü adam, bu iki yazar için çok şiddetli bir tartışmaya girmişler. Birisi yalnız Doğru Yol gazetesini, öbürü de yalnız Son Haber gazetesini okudukları için, bitürlü anlaşamıyorlar.

Ben her iki gazetedeki tartışma yazılarını da okuduğum için durumu biliyorum. Bişey daha biliyorum, bu iki kişi burda nerdeyse kavga edecek gibi şiddetle tartışırlarken, onların tartışma konusu olan iki tanınmış ve ünlü yazar. Başbakanın ziyafetinde yanyana bulunuyorlar ve

birbirlerine iltifatlar ediyorlar. Çünkü onlar, fikir hürriyetinin ne demek olduğunu bilen, birbirlerine karşıt düşünce ve inançta olsalar da, yine de birbirlerine saygı duyan çok medeni iki gazetecidir.

MEBUS PALTOSU

Kış erken başlamıştı o yıl, Aralık ayının ortasında hava karlamıştı. Ben kışı sevmem. Yazı da sevmem ya... Bikez bile denize giremediğim, bir şişe soğuk bira bile içemedlğim yazın nesini seveyim... Kışın don, yazın kavrul. Yazı kışı sevmem de, baharı pek mi severim? Yoo... Tadını sevmem de, baharı pek mi severim? Yoo... Tadını çıkarmadıktan, dolu dolu yaşayamadıktan sonra ben neyliyeyim öyle baharı?
O kış bana uğurlu gelmişti. Bir yıl önce 700 liraya aldığım bir ansiklopediyi Yüksekkaldırım'da bir eski kitapçıya 250 liraya satınca, bu para elime havadan geldi sanmıştım. Ereğim, o kış olsun bir palto giymekti. Sizin için inanması belki zor ama, o yaşıma dek hiç palto giymemiştim. Kışları, pardesüyle, yağmurlukla geçirirdim.
İyi bir paltoya özeniyordum. Şöyle kalın, tüylü, zengin işi, sımsıcak bir palto... Rengi ille de devetüyü olacak. Kimbilir, nedense, belki çocukluğumda, yakışıklı yada kalantor bir adamın sırtındaki paltodan kalan etkin bir hayalle devetüyü rengi, kalın bir paltoya tutkundum. Bir güzel, şık, palto, giyenin bütün yokluğunu, yoksulluğunu gizler. Sırtında kalın bir palto olsun da, isterse pantolonunun ardı yamalı olsun.

Şöyle istediğim gibi bir palto giyebilirsem, kar lâpa löpa yağarken, inadıma inadıma sokakları arşınlayacaktım. Titreşe titreşe inen kar kelebekleri, benim kalın paltomun yumuşak tüylerine değer değmez eriyiverecekti. Ansiklopediyi 250 liraya sattığımı evdekile- re söylememiştim. Çünkü cebimde 250 lira olduğunu

öğrenirlerse, ortaya iki yüz elli bin türlü ihtiyaç çıkarırlardı. Evimdekilerden gizli hiçbir işim yoktur ama, düşlerimi dolduran devetüyü palto uğruna cebimdeki parayı onlardan saklayacaktım.
Terzilerin tabelâlarına baka baka Beyoğ- lu'nun ana caddesinden birkaç kez geçtim. Cebinde para oldu mu, insan tabelâ bile beğenmiyor. Tabelâsını oldukça beğendim bir terzi atelyesine girdim. Büyük bir hanın ikinci katındaki Rum terzi, paltoluk kumaşlarını önüme serdi. Tam istediğim kumaşı aralarından seçtim. Kumaşı boynumdan aşağı sararak, terzinin aynasında kendimi seyrettim. Çok yaraşıyordu bu kumaş.
— Kaça olacak?
— Sizin için dokuzyüz
Çenem kenetlenmişti. Pazarlık edilecek yeri bile yok.
— Pekiy, ben sonra gelirim... dedim, oradan sıvıştım.
Yolda bir arkadaşımla karşılaştım.
— Ne o, başın havada geziyorsun... dedi.
— Terzi tabelâlarına bakıyorum da... dedim.
Onun tanıdığı bir terzi varmış. Beni oraya götürdü, öbürüne göre bir gömlek daha aşağı bir terzi olduğu atelyesinden belliydi. Kumaşı seçtik.
Arkadaşım,
— Bu kumaşların modası çoktan geçti... dedi.
Kumaşın modası geçmiş ama benim o geçen modada hevesim kalmış. Bu terzi de, bir tanıdığıyle geldiğim için 800 liraya palto dikecekti.
Üç-dört gün terzi aradım. 250 liraya ısmarlama palto giyemeyeceğimi anlayınca, hazırcılara baş vurdum. Hazır elbisecilerde de, istediğim gibi devre tüyü rengi, kalın paltolar vardı.
ama, en ucuzu 600 lira... Beyoğlu'ndan sonra daha ucuz palto bulurum diye, Sirkeci'ye geçtim. Mahmutpaşa'da bir yerde 500 liraya, istediğim renkte bir palto bulabildim. O kışı da paltosuz geçirmeye karar verirken, bir arkadaşım.
— Neden Kapalıçarşı'daki eski elbisecilere gitmiyorsun?

dedi.
Bu arkadaşım, yıllardanberi, oradan giyinirmiş.
— Görsen şaşarsın, ne elbiseler var o eski elbisecilerde... diyordu.
Bir zengin bir elbise diktiriyormuş örneğin, giydiğinin ertesi günü, diyelim, ceketinin yakasına yemek dökülüyormuş. Elbiseyi lekeciye bile vermez, hemen eskiciye satarmış. Daha da neler, neler... Paltoyu terziye diktirirler, sonra beğenmezler, satarlarmış. Terziye palto ısmarlar, ama almaya bir daha gelmezlermiş. Terzi de yepyeni elbiseyi, eskiciye satarmış. Hele Amerikan elbiseleri varmış kin... Amerika' dan bize eski elbise geldikten başka, burdaki Amerikalılar da elbiselerini satarlarmış. Bütün bu elbiseler, Kapalıçarşı'daki eskicilerde toplanırmış.
Gittik. Gerçekten arkadaşımın dediği gibi yerler. Tam isteğime uygun yumuşacık tüylü, kalın, devetüyü renginde, hem de 250 liraya bir palto buldum. Paltonun yalnız bir kusuru vardı; vücuduna uygun değildi. Bu paltonun içine benim gibi iki, hattâ üç kişi girebilirdi. Paltoyu giyip de iki kanadını kavuşturduğum zaman paltonun ilikli yanı belime dolanıp sırtıma geliyordu. Etekleri yerleri süpürüyordu. Ellerim, palto kolunun dirseğinde kaldığı için, kolsuz gibi duruyordum. Paltonun içinde yalnız başım görünüyordu. Eski elbiseci beni boy aynasının karşısına iteleyip giydirdiği paltonun yakalarını çekiştirerek,
— Bakın beyim... dedi. Nasıl da oturdu. Tam zâtıâlinize göreymiş ısmarlama yaptırsaydınız, böyle oturmazdı.
Adam durmadan konuşuyordu:
— Çok yakıştı. Maşallah vücudunuz da güzel. Dönün şöyle, bir de arkadan bakın!... Fevkalâde... Bele bakın, nasıl oturdu... Bu kadar olur. Terzi tam sizin ölçünüze göre dikmiş. Allah Allah... Yakalar nasıl ...Çok güzel canım!... Ama sizde de güzel vücut var maşallah...
Beni aynanın karşısında fırfır döndürerek öyle, sersemletmişti ki, onun paltoyu ve benim vücut ölçülerimi övmesi karşısında söyleyecek söz bulamıyordum. Birara,

— Biraz büyükçe değil mi? diyebildim.
Eski elbise satıcısı,
— Aman efendim, daha iyi ya, zengin gösterir... dedi. Palto üstte dökümlü durmalı ki zengin göstersin.
Doğru söylüyordu ama, beni zengin gösterecek olan bu palto çok dökümlü olduğundan, yolda giderken haberim bile olmadan üstümden dökülüp düşecek diye korkuyordum.
— Birazcık fazla dökümlü... dedim.
— Şimdi moda böyle... dedi. Ama siz bilirsiniz isterseniz hemen terziye düzelttiririz.
Arkadaşım da, onun sözlerinin etkisinde kalmıştı.
— Yazık... dedi. Bu güzelim paltoyu hiç bozdurma. Tam sana uydu.
— Haklısınız... dedim. Yalnız bizim sokaklar çamurludur Etekleri biriki parmak kısalsa...
Satıcı,
— Hayhay... dedi. Şimdi kestiririz terziye.
Güzelim paltonun eteğinden kesilmesine kıyamadım.
— Yoo, kesilmesin, içeri kıvrılsın... dedim.
Sıra pazarlığa gelmişti. Satıcı,
— ikiyüzelliden iki kuruş aşağı deseniz olmaz... dedi. Allah sizi inandırsın, ben bu paltoyu ikiyüzelliye aldım. Ama arkadaşınız, bizim daimî müşterimiz de ondan kârsız veriyorum. Siz yalnız gelseydiniz, beşyüz derdim. Yepyeni palto... Terziye gitseniz, bin liraya yapmaz. Bikere şimdi bu kumaşlar yok. Nerdee... Bu kumaşlar şimdi antika oldu... Taş gibi kumaş. Allah uzun ömürler versin, siz bu paltoyu ömrünüz oldukça giyersiniz. Pazarlık etmeyin... On para aşağı derseniz olmaz. Beyim, bunun yalnız terzi parası beşyüz lira. Gösterişi yeter. Sonra da yepyeni. Yemin ederim, bir hafta bile giyilmemiştir.
On lira olsun kırpabilir miyim diye bir çaba daha gösterdim.
Satıcı,
— Bakın beyim... dedi. Siz bu paltoyu bütün kış giyin. Yazın getirin bana, ben sizden yine ikiyüzelli liraya alırım bu

paltoyu... İşte beyin yanında söz veriyorum. Nisanda, Mayısta getirin, alın ikiyüzelli liranızı.

Bu hesaba hiç aklım ermedi.

— Sahi alır mısınız?

— Vallahi billâhi alırım, isterseniz bir de senet vereyim. Kime olsa bu paltoyu beşyüze veririm. Yoksa benim size ruhum ısındı da ondan ikiyüzelliye veriyorum.

ikiyüzelli lirayı verdim, paltoyu giydim. Gerçekten palto 'bana oturmuştu, ama ben bitürlü paltoya oturamıyordum. Yolda giderken vitrin camlarında kendimi seyrediyordum. Evet, zengin, dökümlü bir palto...

Tanıdıklar,

— Ooo... güle güle giy. mebus gibi olmuşsun yahu... diyorlardı.

Bu türlü sözler hiç hoşuma gitmez. Herkes yılda iki-üç yeni elbise giyer, kimse aldırmaz. Biz kırk yılın başında elden düşme bir palto giydik, «Ooo...» diye yadırgıyorlar. Kırk yılda bir giyindiğimizden böyle olur ya... Bizi, eskiler İçinde görmeye alışmışlar. Yenice birşey giydik mi, gözleri, tedirgin oluyor.

Hayvanın biri de, [1]

— Çul değişmiş ama, içindeki yine o... demez mi.
Bütün tanıdıklarım, gözleri üstümdeki paltoya alışıncaya kadar, «Oo... mebus paltosu giymişsin, Meclise mi teşrif?» diye alay edip durdular.
Paltoyu giydiğim ilk gündü. Akşam vapura bindim. Cıgara arıyordum. Üstümü başımı aradım, cıgara paketi yok. Oysa vapura binmeden iskeledeki dükkândan iki paket cıgara almıştım. Demek, düşürmüşüm. Az sonra biletçi geldi. Ararım tararım, bilet alıp iskeleden çıktım. Hemen iki paket cıgaraydum? Bütün ceplerimi didik didik ettim, yok.
Vapurda cezalı bilet aldım.
Vapurdan çıkarken elimi cebime attım, yine bilet yok. Deli olmak işten değil. Demek cezalı aldığım bileti de dalgınlıkla atmışım. Bir daha cezalı bilet alıp iskeleden çıktım. Hemen iki paket cıgarayla bir kutu kibrit aldım, otobüse bindim. Bilet aldım. Kontrolör geldi. Benim otobüs bileti yine yok... Her yanımı aradım, ceplerimi ters çevirdim, yerlere baktım, yok... Cezalı bilet almak bişey değil de, yalandan «biletim var» demiş gibi oluyor da insan utanıyor.
Eve gittim. Karım paltoyu çok beğendi.
— Sana hiç yakışmıyor ama, büyüklüğü iyi. Bundan kendime manto yaparım, oğlana da bir palto çıkar... dedi.
— Ben ne giyeceğim?
— Artanı sana yeter de artar bile...
Canım sıkıldı. Cıgara arandım, yok karıma seslendim:
— Paltonun cebinde cıgara olacak.
— Yok, paltoda cıgara mıgara yok...
Palto bana uğursuzluk getirdi. Ne alsam,
yok oluyor. Bikeresinde evin anahtarını yitirdim. Çoluk çocuk dışarda kaldık. Çilingir getirdik de kapıyı açtırdık. Gir pazar da karımla sinemaya gitmiştik. Cumartesinden aldığım sinema biletini bitürlü bulamadım. Karım,
- Bu mebus paltosunu giydin giyeli üstüne bir aptallık geldi... diyordu. Kendini gerçekten mi mebus sanıyorsun, nedir... Eline aldığın sey yok oluyor...

En kötüsü, bigün de tomarla beş liralık, on liralık birarada, tam yüzelli lirayı yitirdim. Paltonun iç cebine koyduğumu çok iyi biliyordum. Paltonun içini, dışını, astarını, ceplerini didik didik ettik, yok. Karım çok kızdı,

— Çarpışmışsın parayı. Tabiî böyle palto giyersen, yankesiciler de seni zengin bir adam sanırlar... diye bağırdı.

Hele mendil... Onu hiç sormayın, hergün bir mendil düşürüyordum.

Çok sıkışık bir günümde bir arkadaştan elli lira borç almıştım. Parayı iç cebime dikkatle yerleştirdikten sonra, iç cebin üst düğmesini de ilikledim. Eve geldim, cepte para yok. Karım,

— Yine çaldırdın... dedi.

— Canım nasıl çalarlar... Düğme bile çözülmemiş.

— Usta hırsız, sanki parayı aldıktan sonra ilikliyemez...

— Sen şu paltonun cebine iyi bak, delik, yırtık olmasın...

Hayır, hiçbir delik, yırtık yoktu.

Kışı, İlkbaharı geçirdik. Paltoyu sırtından çıkarmış, naftalinleyip yüke kaldırmıştık.

Yine geçim derdiyle sıkıntılı bir günümde, nerden para bulayım, diye düşünüp dururken, paltoyu satmak aklıma geldi. Aldığım adam «yaza getir, 250 lira veririm» demişti ya...

Koca palto elde taşınmaz... Haziran sıcağında giydim paltoyu, gittim o bizim eski elbiseciye. Verdiği sözü hatırlattım.

— Hayhay, ikiyüzelli liraya geri alırım... dedi.

Hiç ummuyordum, 250 değil, 100 lira verse satacaktım.

— Kısa doğru gelin, yine satarım size... dedi.

Adamın konuşmalarından kuşkulandım. Deli değil ya bu adam.. 250 liraya sattığı paltoyu, hem de bir kış giydikten sonra yine 250 liraya alırsa bunun kazancı nerede?

— Pekiy, bugün giyeyim de yarın getiririm... diye ayrıldım.

Başka bir eski elbiseci dükkânına girdim. Paltoyu satmak istediğimi söyledim. Adam evire çevire paltoyu baktıktan

sonra, elli lira veririm... dedi.
Çözülmez bir bilmece... Oysa benim niyetim bu değerli paltoyu 250'den yukarı satmaktı.
Akşam geç vakit düşünce düşünce eve gidiyordum. Hava kararmış. Bir cıgara içesim geldi. Cıgarayı buldum, kibrit yok... Oysa kibrit kutusunun çıngırtısını duymuştum. Yere düşmüş olacak diye eğildim, arıyorum. Karanlıkta... Ararken, ararken,
— İmdat!... diye bir kadın çığlığı koptu. Arkasından gürültüler... Sopalı bir adam üstüne yürüdü. Bekçi düdükleri...
Beni yakalayıp karakola götürdüler. Suçum, röntgencilik... Sözümona, önünde durduğum bir pencereden evin içini gözetliyormuşum. Gözetlediğim yer de helâ penceresiymiş...
Yemin billâh ederim, komiser inanmaz İnanılacak gibi de değil. Ben kibrit araya araya, gecekondunun bahçesine, bahçedeki kümesin de üstüne çıkmışım. Komisere,
— Efendim, dedim, ben şerefli bir insanım. Rica ederim, bana iyi bakınız. Bende röntgencilik edecek adam hali var mı?
Komiser,
— Ho-ho.. dedi. Biz senin gibi beylerden ne röntgenciler görmüşüz...
— Vallahi değil, billahi değil...
— Pekiy, elâlemin bahçesindeki kümesin tepesinde ne işin vardı?
Haklı, Kibrit arıyordum desem, kümes damında kibrit aramaya kim inanır... Hem de helâ penceresinin dibinde...
— Efendim, yanlışlık... Kendi evim diye... Oraya nasıl çıktığıma ben de şaşırıyorum.
Zabıt tutmaya başladılar.
— Adın ne?
Eh, biz çevremizde oldukça tanınmış bir kimseyiz. Adımı doğru söylersem, ertesi gün gazeteler «röntgencilikte suçüstü yakalandı»

diye yazacak herkese rezil olacağım. Birden,
— Adım Mehmet... dedim.
— Soy adın?
— Demirer...
Zabıt tutuldu. Suçüstü mahkemesine götürecekler sabaha.
Polislerden biri, birden,
— Bu sıcakta bu kalın palto ne? dedi.
Komiser,
— Hem bu palto senin değil... dedi.
— Benim efendim.
— Nasıl senin be!... Ulan, bunun içine senin gibi üç kişi girer. Arayın şunun üstünü.
Paltoyu çıkarttılar. İki polis paltoya arıyor.
— Bunlar ne?
Paltonun astlarından on - onbeş anahtar birden dökülmez mil... Evin, odaların, yazıhanenin, dolapların anahtarları... Bütün kaybolan anahtarlar orada.
— Ulan, bunlar ne?
— Benim anahtarlarım.
— Sen çilingir misin? Şimdi anlaşıldı...
Paltonun içini dışına çevirdiler. Bisürü vapur, otobüs bileti, yığınla mendil, bir çakı, bir ekmek bıçağı, tomarla kâğıt para, yedi kurşun kalem, iki dolma kalem, bir kutu jilet, iki avuç bozuk para, bir saat, bir sütyen (çocuk atmış olacak), kâğıt parçaları, on altı paket cıgara, beş kutu kibrit, bir kadın çorabı teki, (bunu da çocuk atmış olacak), iki dilekçe, bir diş fırçası.

Komiser,
— Dış seferden dönen vapurlarımızda bile bu kadar kaçak eşya çıkmaz. Bunlar ne?
Düşünmeye başladım.
— Ne düşünüyorsun?
— Bu kadar ağırlığı aylardır nasıl taşıdım, diye düşünüyorum.

Başka çıkar yol olmadığı için herşeyi olduğu gibi anlattım. Geceyi karakolda geçirttiler. Sabah, paltoyu aldığım elbiseciye gittik. Eskicinin paltoyu neden 250 liraya geriye almak istediğini anlamıştım. Ama koyunun kuyruğunu yoklar gibi, beni tartaklayarak paltonun eteklerini yoklayan eski elbiseci.

— Hayır... dedi. Bu paltoyu ben satmadım.

— Aman nasıl olur. Sen dün bu paltoyu 250 liraya geri almayacak miydin?

— Ben sizi tanımıyorum bile...

Röntgencilik derken, iş hırsızlığa döküldü.

Paltonun gerçek sahibi bulundu... İki yıl önce bir mebusun evinden çalınmış. Mebus paltosunu geri aldı. Ona yanmıyorum da. koca paltonun sahibi koca mebus, paltonun astarından çıkanlara da sahip olmadı mı? «Evet, hepsi benim,» dedi. Yalnız pembe satenden evde dikilmiş sütyeni beğenmedi. «Bu benim değil,» dedi.

ADAMIN SERTİ

Pekçok sert adam görmüş olabilirsiniz. Ama hiçbiri, Numan Bey kadar sert olamaz. En sert diye tanıdığınız adam, Numan Bey'in yanında balmumu kadar yumuşak kalır. Söylediklerine göre, kırk yaşına kadar cebinden tabanca eksik olmamış. Tespih çeker gibi, pantolon cebinden tabancanın tetiğiyle oynarmış. Yine söylediğine göre, birkaç kişiye de ateş etmiş ama tutturamamış. Nişancılığına çok nişancı. Yalnız gözleri şaşı olduğundan hedefi tutturamıyor. Oysa bilirsiniz, bütün tüfeklerin, tabancaların nişangâh düzeni, şaşı olmayan gözler için yapılmıştır. Bir tabanca fabrikası da, Numan Bey'in şaşı gözlerine uygun nişangâhlı bir tabanca yaparsa, Numan Bey uçan sineği gözünün bebeğinden vuracak. Öyle bir usta nişancı... Gelgelelim, tabancalar anormal göze, Numan Bey'in gözleri de normal tabancaya uygun olmadığından, bitürlü attığını vuramıyor.

Numan Bey'in sağ gözü, baktığı yerin, onbir derece kuzey-doğusunu, sol gözü de baktığı yerin sekiz derece, yedi saniye güneybatısını görürmüş. Yani büsbütün ayarsız. İki gözü de ayrı şaşılıkta olduğundan, ona iki namlulu bir tabanca gerekiyor. Onun tabancasının kurşunundan canlarını kurtaranlar,

— Allahım, sen kimi şaşı yapacağını bilirsin... diye Tanrı'ya dua ederlermiş.
Kime, niçin ne zaman, neden kızdığı da anlaşılmaz. Bir toplulukta otururken, birdenbire pembe yüzü pancar gibi kızarıverir. Suratının kızarması, kızgınlığının ilk belirtisi. Arkasından bıyıkları oynamaya başlar. Bir sağ bıyığı, bir sol bıyığı, kelebek kanatları gibi pırpır eder. İşte o zaman Numan Bey'i yatıştırmaya kalkarlar. Yatıştırmak için, «Neyin var, ne oldu?» diye sorulmayacak.

Üstüne varınca büsbütün kızar. Ya!nız susulacak, hiç konuşulmayacak. Numan Bey’- in bıyıkları, bir-iki gün pırpır eder, sonunda sinirleri yatışır.
Bıyıkları oynamaya başladıktan sonra, Numan Bey'in kızdığı anlaşılmaz, yine de damarına basılırsa, bu kez Numan Bey’in kaşları oynamaya başlar. Gür kırçıl kaşları vardır. Daha sonra, yanak kasları, dudakları oynar. Gözünüzün önüne geliyor mu: Kıpkırmızı yüzlü
bir adam, bıyıkları, kaşları, yanakları, dudakları oynayıp duruyor. İşte ondan sonrası felâket...
Numan Bey’i tanıdığımda, elli yaşını geçmişti. Artık tabancayı bırakmıştı. Birisine kızdı mı, o sırada eline her ne geçerse kafasına indiriyordu. Daha doğrusu, kızdığı adamın kafasına geçirmek niyetiyle, elindekini başka bir yere atıyordu.
Bir gece bizim eve misafir gelmişlerdi. Gülüp eğleniyoruz. Birara Numan Bey her nedense, kızmış ama, bizim haberimiz yok. Oturduğu sandalyeyi kapınca, minderde uyuklayan kediye indirdi. Kedi bir kere bile miyavlamadan

mindere yapıştı. Minder, üstüne kabartma kedi işlenmiş köşe yastığına döndü.
Numan Bey, sandalyeyi kızına atmış. Her zamanki gibi tutturamayınca kediyi öldürdü.
Numan Bey'in kızı Amerikan Koleji'ni bitirmişti. Bir şirkette çalışıyordu. Çok da güzel bir kız: babasından suyunu soyunu, anasından, boyunu huyunu almış.
Numan Beylerin başka çocukları, yok Kız çalıştığı şirkette bir Amerikalı ile sevişmiş. Biraz fazlaca sevişmiş olacaklar ki, evlenmek zorunda kalmışlar. Ama Numan Bey'e nasıl anlatılacak... Kızın Amerikalı ile evlenmekten başka çaresi yok. Çünkü biraz gebe kalmış, birbuçuk aylık kadar... Amerikalı da kıza tutkun. Kızın annesi, Amerikalıyla evlenmesine dünden razı. Yalnız Numan Bey'e nasıl anlatmalı?..
Kızın annesi, bize gelip, Numan Bey'e işi açmamız için rica etti.
— Affedersiniz, ben aile işlerine karışmam... dedim.
Numan Bey'in bir eski askerlik arkadaşı varmış. O,
— Ben söylerim Numan'a... demiş.
Çünkü bu adam, Numan Bey'in bütün huyunu. yani elindeki bıçağı şaşılığından ötürü kaç derece sağa sola attığını biliyormuş. Numan Bey'in evde yalnız olduğu bigün gitmiş, hiçbir önsöze yer vermeden, damdan düşer gibi,
— Numan, senin kızı bir Amerikalı istiyor! demiş.
Numan Bey'in suratının kızarmasıyla, bıyıklarının, kaşlarının, dudaklarının pırpır oynaması bir olmuş. Eline geçen sürahiyi kapınca savurmuş. Ama adam, Numan Bey'in şaşılığına göre hesaplı duruyormuş.
— Hiç boşuna kızma, iş işten geçti, senin kız gebe bile... demiş.
Numan Bey, sandalyeyi savurmuş. Evin içinde yarım saatte, kırılmadık, dökülmedik, parçalanmadık tek eşya kalmamış. Numan Bey, yorgun argın döşemenin üstüne yığılmış kalmış, bıyıkları, kaşları pırpır oynuyormuş.
Arkadaşı,

— Ne kadar kızsan boşuna... demiş. Kız gebe... Amerikalı kızı alacak...
Numan Bey soluyarak,
— Müslüman olursa, peki... demiş.
Amerikalıya sormuşlar. Amerikalı,
— Müslüman da olurum. Katolik de, Musevî de... Ne isterlerse olurum... demiş.
Bu kez Numan Bey,
— Sünnet olacak!... demiş.
Amerikalı ona da «peki» demiş.
İş bu kerteye gelince, Amerikalıyı eve çağırmışlar. Daha doğrusu, Amerikalı eve, kızı babasından resmen istemeye gelecek.
Numan Bey, yakın tanıdıklarını o gece yemeğe çağırdı. Bu arada biz de çağırılıydık. Numan Bey'in niçin bu kadar kalabalığı çağırdığını anladım. Nasıl olsa, kızı Amerikalıya vermek zorunda. Bu evlilik kararı için, başkalarının da kendisini desteklemelerini istiyor ki, çok kötü bir iş yapmadığına kendikendini inandırsın.
Amerikalı genç geldi. Yakışıklı, sevimli bir delikanlı. Öyle kalçasız, dipsiz, leylek bacaklı Amerikalılardan değil, İtalyan kam taşıyor olmalı, Akdeniz fıkırdaklığı, sıcaklığı var üstünde. Çok neşeli, esmer bir delikanlı.
Dokuz kişi yemek masasına oturduk. İngilizce de bilir ama nedense. Numan Bey hiç konuşmuyor. Yüzüne dikkat ediyorum, tüyü bile kıpırdamıyor. Demek, sinirli değil... Aman iyi.
Sofraya oturmadan, Numan Bey'in eski as ker arkadaşının kulağına eğilip.
— Amerikalıya bişey atarsa nereye gelir? diye sordum.
— Şu sandalyeye gelir... dedi.
Numan Bey de tam o sandalyeyi bana gösterip,
— Siz böyle buyurun ...demez mi!
Amerikalının bir sandalye ötesine ben
oturdum.

Amerikalı anlatıp anlatıp kahkahayı savuruyor, Daha önce, Çin’de beş yıl bulunmuş, Çince biliyor. Üç yıl da Hindistan’da kalmış. Urduca öğrenmiş.

— Ben, diyor, bulunduğum yere hemen intibak ederim.

— Türkçe de öğrendiniz mi? diye sordum.

— Pekaz... dedi. Birkaç kelime öğrendim. Daha geleli dört ay oldu.

Amerikalının bulunduğu yere intibak ettiği belli. Dört ayda kızla işi pişirmiş.

— Kimden Türkçe dersi alıyorsunuz? diye sordum.

— Bir yabancı dil, en iyi, oranın halkından öğrenilir. Bizim şirketin inşaatında çalışan işçilerden öğreniyorum. Ama daha üç-dört kelime ancak öğrenebildim: Teşekkür ederim, çok memnun oldum, rica ederim, allasmarladık gibi...

Bunları İngilizce söylüyordu.

Kadehlere rakı dolduruldu. Numan Bey kadehini kaldırdı. Amerikalıya doğru uzattı. Amerikalı da kadehini. Numan Bey'in kadehiyle tokuşturup, ona birden Türkçe olarak,

— Eşekoğlueşek!... dedi.

Numan Bey'in suratına baktım, pancar... Bıyıkları kelebek kanadı gibi titremeye, kaşları inip çıkmaya, üst dudağı pırpır etmeye başladı.

— Ne dedin? diye bağırdı.

Amerikalı, gülerek kadehini havaya kaldırdı, bir daha,

— Eşekoğlueşek!... diye bağırdı.

Ben hemen elimden çatalı, sanki düşmüş gibi, yere attım. Çatalı arıyorum bahanesiyle, masanın altına girdim. Ne olur ne olmaz...

Sofrada oturanlar Numan Bey’e Türkçe olarak,

— Aman kızma, bir yanlışlık olacak... dediler. Adama yanlış öğretmişler...

Kafamı yavaşça masanın altından çıkarıp Numan Bey'e baktım. Yine kaşları, yanakları, bıyıkları oynuyor ama, biyandan da gülmeye
çalışıyor, zorla soğuk soğuk sırıtıyor.

Misafirler, bu soğuk havayı gidermek için boyuna gülüyorlar. Amerikalı da gülüyor. O soğuk hava dağıldı ama, hâlâ Numan Bey'in her kılı ayrı ayrı oynuyor.
Birara nasıl olduysa Amerikalı, müstakbel kaynatasına, Türkçe,
— Ulan hergele!... diye bağırdı.
Büyük bir marifet göstermiş gibi, üstelik bir de kıkırkıkır gülüyor. Numan Bey, sürahiye yapışmasıyla yerinden zıpladı. Saçları dimdik olmuş, kaşları kirpi dikeni gibi...
— Aman Numan Bey... Bizim insanlarımız böyledir. Adamın kabahati yok...
Ben yine masanın altındayım. Sözde yere düşürdüğüm bıçağı alıp kalktım.
Saatler ilerliyordu. Bu kez Amerikalı, kadehini Numan Bey'e uzatarak,
— Eşekoğlueşek!... diye bağırdı.
Zavallı Numan Bey'in halini görmeliydiniz. Elindeki bıçağı, tabağındaki tavuk buduna sapladı. Zavallının kulakları bile kıpırkıpır oynuyordu.
Amerikalı, Numan Bey'e, burada yazılması doğru olmayan bir küfür daha sallamaz mı!... Hem bu kez Numan Bey'in anasını da karıştırarak... Can kaygısına düşüp ben kendimi yine masanın altına attım. Numan Bey'in ayakları elektrik akımına tutulmuş gibi zangır zangır titriyor. Amerikalı kahkahaları savuruyor. Yavaşça masanın altından çıktım.
Amerikalı,
— Benim dil öğrenmeye kabiliyetim var... diyor. Bunları çarçabuk öğrendim.
Bir cinayet çıkacağını anladım.
— Bana müsaade, yarın erkenden işim var... dedim.
Başkaları da bunu bekliyorlarmış. Onlar da kalktılar.
— Biz de gidelim artık... dediler.
Amerikalı, nazik delikanlı. Gitme zamanının geldiğini anladı. Önce onu kapıdan uğurluyoruz. Kapıda herkesin elini teker teker sıktı. En sonra da Numan Bey'in elini sıkarak, güler yüzle,

— Pezevenk!... dedi.
Hiç bu kadar tatlı bir sesle birisine, pezevenk, denildiğini duymamışsınızdır.
Korkunç bir sessizlik oldu. Amerikalı şaşırdı. İngilizce,
— Yoksa yanlış mı söyledim? diye sordu.
Numan Bey,
— Hayır, doğru söylüyorsunuz... dedi.
Yanlış dese, pezevenkliği hem kabul etmiş, hem de damat adayına, pezevenkliğini onaylatmış olacaktı.
Amerikalı delikanlı, kaynatası olacak Numan Bey'in iyice gözüne girmek için bir daha,
— Pezevenk!... dedikten sonra gitti.
Numan Bey külçe gibi bir koltuğa kötü.
Tek kelime konuşmuyordu. Neden sonra, büyük bir durgunlukla.
— Herif bütün sicilimizi, künyemizi, evsafımızı saydı, artık buna kızı vermek farz oldu... dedi.
Onu hiç bu kadar durgun görmemiştim.
Ertesi gün Amerikalı, Numan Beylere gelecekti. Gelmemiş. Randevu saati de epi geçmiş... Merak etmeye başlamışlar. Numan Bey, «Herif künyemizi öğrendikten sonra bir de kızı almazsa...» diye dövünüyormuş. Derken telefon çalmış. Amerikalı bir karakoldan telefon ediyormuş. Gece evden çıkınca bir taksiye binmiş. Taksiden, inerken şoföre hoşuna gider diye Türkçe teşekkür etmiş:
— Ulan hergele!...
Şoförle kapışmışlar. Karakola düşmüşler. Komiser, Amerikalı ile şoförü barıştırmış. Amerikalı tam karakoldan çıkarken komisere, kendisine öğretildiği gibi Türkçe allasmarladık demiş. Bu, Numan Beye söylediği allasmarladık'tan... Komiser de hemen bir tutanak düzenleyip Amerikalıyı içeriye tıkmış. Amerikalı,
— Ben ne yaptım, ne dedim? Suçum ne? deyip duruyormuş.
Amerikalı ile Numan Bey'in kızı evlendiler. Düğünden iki gün sonra da Amerikalı hastaneye yatmak zorunda kaldı. Numan Bey hizmetçiye kızmış, kayık tabağını hizmetçiye

savurmuş. Amerikalı damat, hizmetçinin on bir derece kuzeydoğusunda bulunduğundan, tabağı kafasına yemiş. Kafası şak diye ayrılmış.
Amerikalı, karısını Amerika'ya götürdü. Şimdi Numan Bey, keyiflendiği zamanlar,
— Hayatımda ilk olarak hedefi tutturdum., diyor. O kadar küfürü yedikten sonra damadın kafasını yarmasaydım, hırsından ölürdüm.
Hizmetçiye kızması yalandanmış. Sözde kızmış gibi yaparak, kayıktabağını hizmetçiye diye damadının kafasına fırlatmış.

İYİLİK SEVAPTIR

Genel müdür yardımcısına kadar duyurulmuştu: Halim Bey'in hesabında ikiyüzseksen lira açık vardı.
Genel müdür yardımcısı, çok şaştı. Ondört yıldır bu şirkette çalışan Halim Bey, şirketin en güvenilir, en çalışkan memurlarından biriydi. Hele açığın ikiyüzseksen lira olmasına büsbütün şaştı. Halim Bey'in elinde büyük olanaklar vardı. Şeytana uyup, görevini kötüye kullansa ikiyüzseksen değil, ikibin sekizyüz lirayı iç eder, kimsenin ruhu bile duymazdı. Yirmisekizbin lira zimmetine geçirmiş olsaydı, o bile ancak uzun zaman sonra anlaşılırdı. Bu zamanda iki yüzseksen lira, sözü bile edilmeyecek paraydı. Halim Bey'in hesabında, ikiyüzseksen lira açığı olduğu kendisine sezdirilmemişti. Merkezde çalışan ikinci sınıf memurlardan biriydi ama saygı duyulan bir kişiydi. Veznedar filân gibi, parayla uğraşan bir memur değildi ki, eksik para normal kasa açtığı sayılsın da, kasa tazminatından ödensin...
Genel müdür yardımcısı «Belki de açığından haberi yoktur» diye düşünerek,
— Ay sonu hesaplarında kendisi anlar... dedi.

Ay sonu hesaplarında, Halim Bey'in açığı ikiyüzseksen liradan dörtyüzyirmi liraya yükselmişti. Ertesi ay altıyüz, daha ertesi ay da açık, sekizyüzoniki liraya çıktı. Yoksa hesaplarda mı bir yanlışlık vardı?... Genel müdür yardımcısı, hesapları bir başkasına inceletti; evet, açık vardı.
Halim Bey,e çalışmalarındaki üstün başarılarından ötürü bin lira armağan verildi. Paranın verilişinin ertesi günü. Halim Bey'in hesabındaki açık kapandı. Demek, hesaplarında açık olduğunu kendisi de biliyordu.
Bu olaydan bir ay sonra Halim Bey'in hesaplarından yeniden açıklar başladı. Her ay bu açıklar artıyordu. Üstüste para armağanı da verilemezdi. Aylığı daha geçen yılbaşı yükseltilmişti. Böyleyken, Halim Bey'in aylığına yüzelli lira zam yapıldı. Zamdan sonra ancak iki ay hesaplar doğru gitti, sonra yine açıklar başladı. Halim Bey'e ayda ikiyüz lira karşılığı bir ek görev verildi. Ama bir süre sonra Halim Bey'in hesaplarında yine açık görüldü. Yılbaşında, şirketin öbür memurlarına olduğu gibi Halim Bey'e de çift aylık verilmiş. Halim Bey'in açığı da kapanmıştı. Ama bir süre sonra Halim Bey'in hesaplarında yeniden açıklar başlamıştı.

Genel müdür yardımcısı artık kaygulan- mıştı. Yıllardır birlikte çalıştığı bu memuru çok sever, ona güvenirdi. Yoksa kumara mı dadan- mıştı? El altından araştırdı. Hayır, Halim Bey kumar oynamıyordu. Her zamanki gibi işinden evine, evinden işine gidip geliyordu, içkiyi de ayda, yılda bir içerdi.
Yoksa bir kadına vurulmuş, ona para mı yediriyordu? Böyle de olamazdı. Bu türlü kadınlar ayda rki-üç yüz liraya para demezlerdi.
Halim Bey'in şirketteki görevini değiştirdiler. Bu, daha yüksek bir görevdi. Ama burada para pul işleri yoktu. Bu sefer de Halim Bey avans almaya başlamıştı. Her ay üçyüz, beşyüz avans çekiyordu.

Genel müdür yardımcısı, Halim Bey’in gidişini merakla izlerken, bigün onu karşısında buldu. Halim Bey, aylığına zam yapılması ricası için, genel müdür yardımcısının odasına gelmişti. Yardımcı, onu arkadaşça karşıladı. Karşılıklı kahve, cıgara içerlerken, Halim Bey’i inceliyordu. Ne olmuştu bu adama?

— Elinize ayda kaç lira geçiyor? diye sordu.

Halim Bey utanarak,

— Binikiyüz lira... dedi.

Genel müdür yardımcısı,

— Benim elime beşbin lira geçiyor... dedi. Sonra bizim ev kalabalık. Altı kişiyiz. Siz kaç kişisiniz?

— Dört... Karım, annem, bir de oğlumuz var.

— Geçen yıl sekizyüz lira alıyordunuz. Bir yılda size dörtyüz lira zam yapılmış.

Halim Bey cevap vermedi. Muavin devam etti:

— Ondört yıldır aylığınızdan şikâyetiniz yoktu. Merak ediyorum da ondan soruyorum. Son günlerde büyük bir ihtiyacınız mı çıktı?

Halim Bey,

— Evet... dedi. Yeni bir ihtiyaç çıktı bizim evde.

— Nedir?

— Havyar...

Genel müdür yardımcısı anlayamamıştı.

— Efendim?

— Havyar...

— Havyar mı?

— Evet... Geçen ay onaltı kilo, havyar aldım.

Genel müdür yardımcısı bir süre Halim Bey'e bakakaldı. Halim Bey ciddî adamdı, alay etmezdi. Yoksa zavallı adam aklını mı oynatmıştı!

— Aman Halim Bey, bir büyük bakkal, en büyük mezeci bile bir ayda onaltı kilo havyar satamaz. Bu kadar havyarı ne yapıyorsunuz?

— Yiyoruz beyefendi.

— Aman Halim Bey, ayda onaltı kilo zeytin yenmez, peynir yenmez, şeker yenmez... Bizim aile, hayatında, onaltı kilo değil, altıyüz gram bile havyar yememiştir. Nasıl yiyorsunuz?
— Bendeniz yemem beyefendi, ağzıma koymam. Karım da yemez. Gocuk da sevmiyor. Valde yiyor.
— Affedersiniz Halim Bey, valdeniz kaç kilo?...
— Sormayın beyefendi, sormayın... Kırk- dört kilo zavallı... Nerdeyse uçacak...
— Kırkdört kiloluk valdeniz ayda onaltı kilo havyar mı yiyor?... Hiç anlamıyorum.
— Anlatayım beyefendi. Valde altmışyedi yaşında. Hali vakti yerindedir. Beşiktaş'ta bir apartmanı var, ayda ikibindörtyüz lira kira alır ordan. Asmaaltı'nda büyücek bir hanı var. Ayda onbin liraya yakın kira getirir. Kadıköy'de, Fatih'te, Aksaray'da da evleri vardır.

Genel müdür yardımcısı şaşırmıştı. Halim Bey devam etti,

— Kapalıçarşı'da dört dükkânı vardır. Peder merhumundan da dul maaşı kalmıştır. Nakit olarak da parası, eh şöyle böyle, bir milyonu bulur. Yalnız bankada dörtyüzbin lirası var. Mücevher ve altınlarını hesaba katmazsak, yanında birkaç yüzbin lirası vardır sanırım.

Genel müdür yardımcısı şaşkınlıkla,

— Vah, vah, vah!... dedi.

Halim Bey,

— Zavallı anneciğim... dedi. Acımamak elde değil. Hasta zavallı, on yıldır eriyip gidiyor. Koskoca kadın, kuş kadar kaldı.
— Avrupa'ya gönderseniz.
— Gitmez. Benden başka kimsesi yok.

Onun için bizden hiç ayrılmaz, ikibuçuk odalı daracık bir katta oturuyoruz. O da yanımıza sığışır... Valde, biraz tutumludur da, para vermemek için doktora bile gitmez. Ben doktor getiririm. Doktora para veriyorsun, diye kıyametleri koparır. Ben de, «Para vermedim, arkadaşımdır,» diye yalan söylerim. O zaman, «Madem

arkadaşın, iyilik sevaptır, alt kattaki kadın hasta. Ona da baskın sevabına,» der. Haydi doktoru alır, komşumuz hasta kadına götürürüm. Götürmesem olmaz, çünkü valde hiç sinirlenmeyecek. Doktorlar öyle söylüyor. Doktorun verdiği reçeteyi yaptırırım. İlâç eve geldi mi, kıyametler kopar. «Aman anne, tanıdığım bir, eczacı var, ona ucuza yaptırdım,» der, yatıştırırım. Elli liralık ilâcı elli kuruşa aldım, dedim. Yine de kızar, küplere biner. Oysa hiç kızmayacak... Kalbi var. iiâcı ucuz bulursa, «iyilik sevaptır. Şurda emekli bir öğretmen komşu var, onun da ilâcını yaptır!» der. Ben başlarım yoksul konu-komşunun ilâçlarını da yaptırmaya.

Bütün doktorlar anneme, «kuvvetli besin alacaksınız,» diyor. Annem yemez. Ben alıp getirsem kızar. Yemese açlıktan, kızsa, kalpten, sinirden ölecek. Ne yapacağımı şaşırdım. Bu dünyada bendenizden başka kimseciği yok. Doktorlar ille de «havyar yesin!» diyorlar. Bir akşam eve dönerken ikiyüz gram havyar aldım. Valde, havyarı görünce fenalıklar geçirdi. Bağırıyor: «Biz şimdi ne zamandayız... Havyar alınacak sıra mı?... Sen bu gidişle sürüm sürüm sürüneceksin!...»

«Aman anne, havyarcı bir arkadaşım var, ondan sermayesine aldım. Sen üzülme...» dedim. Biraz ferahlar gibi oldu. «Kaça aldın?» diye sordu. Kilosu yüzkırk lira... Ne diyeyim? Ne desem çok olacak... «Arkadaş havyar toptancısıdır. Ona ucuza geliyor. Bana sermayesine, yirmi liradan verdi.»

O gece sinirden, kızgınlığından, az kalsın ölecekti. Acele doktor çağırdım. İğneleri yapıldı da biraz yatıştı.

Ertesi akşam eve dönünce dedi ki:

— Bugün komşular geldi, senin müsrifliğini anlattım. «Yirmi liraya havyar ucuz. Madem havyar toptancısı tanıdığıymış, bize de yarım kilo alsın!» dediler, «İyilik sevaptır.»

Kilosu yüzkırk liradan yarım kilo havyar alıp, on liraya komşuya verdik. Daha ertesi akşam,

— Nuri Beyler de ikiyüzelli gram istiyor… dedi.
Onu da alıp götürdüm. Ucuz havyar isteyenlerin sonu gelecek gibi değil. Kilosu yirmi liradan havyarı duyan, bizim valdeye koşuyor. Valde, akşamları elime liste tutuşturuyor: «Yarım kilo Fatma Hanımlara, Şaziment Hanım'a bir kilo, Fatih Beylere yediyüzelli gram…»
Elim kolum havyar paketleriyle eve dönüyorum. Günde iki kilo, üç kilo havyar beyefendi, buna aylık mı yeter? Baktım olacak gibi değil, bir akşam:
— Anne, dedim, sermayesine havyarı almak, arkadaşa karşı ayıp oluyor. Bundan sonra konukomşuya havyar yok.
— iyilik sevaptır, fakir fukara havyar yesin! dedi.
— Ama arkadaş, havyarcı. Bu işle geçinecek. Herkese sermayesine havyar verirse, top atar.
— Peki, madem arkadaşın, senden- de az kazansın. Söyle ona, iki lira da kâr etsin, yirmi iki liradan versin…
Valdeye söz anlatılmaz. Bir de maazallah yüzkırk liradan havyar alıp, iyilik sevaptır diye, konu komşuya yirmi liradan havyar dağıttığımızı öğrense, kalbine iner. Ne yapacağımı şaşırdım. İlk zamanlar, Karaköy'de bir mezeciden havyar alırdım. Her akşam bir kilo, iki kilo… Adam da şaşırdı Başka bir yerden havyar almağa başladım. Burası Beyoğlu'nda büyük bir bakkal dükkânıydı. O kadar çok havyar almışım ki, adam bir akşam, «Kalmadı beyim, yarın getirteceğiz» dedi. Bakkalı değiştirdim. Üçüncü bakkal da bigün, «son zamanlarda havyar sarfiyatı nedense arttı…» dedi. Ondan sonra iki-üç günde bir havyar fiyatlarına zam başladı. Yüz-kırk derken yüzseksen, üçyüzelli oldu. Havyarcıları boyuna değiştiriyordum. Her akşam başka bir yerden havyar alıyorum. Dişimizden tırnağımızdan arttırdığımız birkaç bin liramız vardı, o da bitti. Ne yapacağımı şaşırdım. Bir akşam, başka bir dükkâna girdim. Her yerde üçyüz altmış lira olan havyar, orada üçyüzotuz… Başladım oradan almaya. Artık siparişlere göre, ikiyüz gramlık, yarım kiloluk, bir kiloluk havyar paketleri yaptırıyordum. Paketleri yüklenip, eve götürüyorum. «Bir kilo havyar sar!» deyince bakkal da

şaşırıyor. Çoğunun dükkânında topu topu bir kilo havyar ya var ya yok... Kimi akşam, sipariş edilen havyarı iki-üç dükkândan toplayabiliyorum. Sonunda bir bakkala alıştık. Hep ondan alışveriş ediyorum. Adam gramlarına göre havyar paketlerini önce den hazırlamış. Yeniden tartmıyor, ikiyüz, üç- yüz, yediyüz gramlık, bir kiloluk paketler hazır. Hemen elime tutuşturuyor. Bir akşam yine vapura bindim. Paketleri yanıma koyarken, bir de baktım, ikiyüz gramlık paketlerden birinin üstüne kalemle bir telefon numarası yazılmış. Allah Allah... Bu telefon numarasını bir akşam önce vapurda paketin üstüne ben yazmıştım. Bir arkadaşımın telefon numarasıydı. İçinden çıkılır iş değil... Paketlerin üstüne kalemle işaretler koydum.

0 akşam valde yeni havyar siparişleri verdi.

— Anne, dedim, ben her akşam bu kadar havyar taşıyamam. Arkadaş da. havyar fiyatlarının arttığını, yirmiiki liraya kurtarmadığını söylüyor.

Valde,

— İyilik sevaptır! dedi. Taşıyorsun da kolun kopmuyor ya... Arkadaşına söyle, kurtarmıyorsa hadi yirmiüçten versin!...

Olmaz desem, sinirleri tutacak, kalbi var... Ertesi akşam bakkala, elimdeki sipariş kâğıdın

dan, «İkiyüz gram, yarım kilo...» dedikçe, o da önceden hazırlanmış paketleri bana verdi. Bir de baktım, benim dün akşam işaretlediğim paketler... İşte böyle beyefendi, bu havyar yüzünden bendeniz mahvoldum. Havyarın kilosu dörtyüz liraya yükseldi. Aylık yetmez oldu. Ne yapacağımı şaşırdım.

Genel müdür yardımcısı,

— Kolayı var... dedi. Annenize, havyar toptancısı arkadaşınızın top attığını, havyarcılığı bıraktığını söyleyin.

— İnanmaz beyefendi...

— Havyarcı öldü, dersiniz

— İnanmaz... Artık geçti. Çünkü valde, benim dörtyüz liradan havyar aldığımı biliyor. Akşam eve götürdüğüm havyar paketlerini açmadan, ertesi sabah, benim havyar aldığım bakkala götürüp üçyüz liradan satıyor. Sonra ben o bakkaldan havyarları dörtyüz liradan yeniden alıp, valdeye yirmiüç liradan satıyorum. Valde herşeyi biliyor, söylersem, kızar; maazallah kalbi de var...

BEYAMCA

Sayın bayanlar, çok sayın genç bayanlar, pek çok sayın güzel bayanlar! Yüksek müsaadeniz olursa, sizlere söyleyecek biriki sözüm var. Şu kaba saba erkeklerle konuşurken, biraz, hani birazcık dikkatli olunuz. İki dişi dudak arasından çıkacak biteksöz, erkeğin en kabasını, yıldırım meşe gibi yere yıkabilir.
İşte alın bizim Haşep Haşmet'!. Çoğunuz genç olduğunuzdan, çok eski bir kelime olan «Haşep» in ne olduğunu bilmezsiniz. Haşep'in Türkçesi, tahta, odun demektir. Biz de ona kabalık olur diye Odun Haşmet demezdik de, Haşep Haşmet derdik. Haşep Haşmet, ağıza daha uyumlu, kulağa daha ince geliyor.
Bizim sınıf arkadaşları içinde en genç kalan odur. Bizler, olduğumuzdan on yaş büyük gösteririz. O, olduğundan on yaş küçük gösterir. Şöyle bir bakan Haşep Haşmet'e, otuz beşinde var yok der... Oysa elliye geldi dayandı. Çok uzun boylu olduğundan, başı çarpar diye, eğilmeden geçtiği kapı pek azdır. Kapıların üstüne, başını o kadar çok vurmuş ki, artık içine korku olmuş, her adımda sanki çarpacakmış gibi başını bir eğer, bir kaldırır. Buyüzden onun bir sanı da Sallabaş Haşmet'tir. Deve boynu gibi, başını eğe kaldıra yürür.
Kapı kanadı gibi sırtı vardır. İriyarı... Dış görünüşü gibi, içi de öyle, sağlam ve kaba saba...
Geçenlerde, Karaköy'de İskelede vapur bekliyorum. Memurların, çıkan yolculardan bilet topladıkları yerde

Haşep Haşmet'i gördüm. Demir parmaklıklara iki eliyle dayanmış, beli bükük, öylece duruyor. Yoksa benzettim mi diye sokulup iyice baktım; evet. Haşmet... Surat sapsarı, avurtlar çökmüş.
— Haşmet!
İnledi. Belki de bir kalb krizi geçiriyordu. Koluna girdim. Bir taksiye bindik. Yazıhaneye geldik. Basamakları dura dinlene, ellerini dizlerine dayayarak çıkıyordu.
Karşılıklı oturduk.
— Kahve içersin, değil mi?
— Ihlamur...
Kesik kesik öksürüyordu. Yetmişini aşkın bir ihtiyar sanılırdı.
— Neyin var, ne oldu Haşmet?
— Sorma. Artık geçti. Artık bitti. İhtiyarladık...
Yapmacık bir gülümseyişle,
— Ne zaman? diye sordum.
— Şimdi, şimdi... Vapurda. Birdenbire ihtiyarladım.
Yavaş yavaş, öksürükleriyle sözünü kese kese, anlatmaya başladı:
— Keyifli bir günümdü. Sonbaharı çok severim. Sabahleyin geç uyandım. Yatak keyfine bayılırım. Çoktanberi! böylesine dinlenmemiştim. Yatağın içinde gerine gerine gazeteleri okudum. Banyoya girdim. Ilık suda iyice yattım. Sonra kahvaltımı edip sokağa çıktım. Havaya sanki altın tozu serpilmiş. Üstüme bir delikanlılık geldi. Ellerimi pantolon ceplerime soktum. Islık çalarak yürüyorum. Ayva çürüğü rengine dönmüş çınar yaprakları dallarından tektük kopup titrek titrek uçuşarak asfalta düşüyorlar. Aman nasıl güzel bir gün, ne keyifli... Anlatamam. işte bu keyifle vapura bindim. Arkada, lüks güvertede oturuyorum. Tam karşımda iki kız var. Ama ne kızlar... Seslerini, gülüşlerini duyuyorum. Biri açık kumral üstüne, öbürünün yapıncak çillisi toz pembe bir teni var. Canlı, diri kızlar. Öyle canlı ki, uçuşan kahkahalarını top gibi havada tutabilirsin. Çilli olanının burnunun ucu

kalkık, öbürününki çekme burun kanatları, konuşurken, kelebek kanatları gibi titreşiyor.

Zaten sabahtan keyfim başladı. Bir de bu kızların karşısına oturunca, onseklz yaşında oldum. Işılışıl bir dünya... Çevremde oturanlara bakıyorum. Birçok delikanlı var. Yaşları yirmi- otuz arası. Ama neye yarar, hepsi de yorgun, bitkin... Benden çok yaşlı görünüyorlar. İçimden «Ben böyle delikanlıları cebimden çıkarırım» diyorum. Gözüm kızlarda... Kumralının dlzkapakları... Gözümü bitürlü ayıramıyorum. Kanım kaynıyor yahu!

Derken çilli olanı çantasından bir cıgara çıkarıp dudaklarının arasına soktu, bir cıgara da arkadaşına verdi. Kibrit arandı çantasında,

yok. Arkadaşı arandı. Ondan da yok...

Hemen çakmağa uzatsak mı?... Belki bir konuşma fırsatı olur! Hadi!... Hadisene!... Bitürlü cesaret edemiyorum.

— Çay!... diye bağırarak geçen garsonu çağırdılar.

— Bize iki çay. Kibritiniz var mı?

Garson,

— Getireyim... dedi.

Hemen çakmağı uzattım. Çakmaya vakit bırakmadan kumral kız elimden aldı. Ah ne memnunum... Bu ne uğurlu, ne güzel bigün. Hiç bu kadar keyifli olduğumu bilmiyorum. Kanımın damarlarında tutuştuğunu duyuyorum.

Kumral kız çakmağı çaktı, arkadaşının, sonra kendisinin ağarasım yaktı. Ayağa kalktı. Çakmağı bana uzatırken,

— Teşekkür ederiz beyamca! dedi.

Haşep Haşmet susmuştu. İki dirseğini masaya dayayıp, başını da iki elinin arasına aldı. Epeyce böyle durdu.

— Sonra? diye sordum.

Yüzüme bön bön bakarak,

— Sonra mı?... Sonrası, «Teşekkür ederiz bey amca!» dediler işte.

Yüzünün bütün çizgileri aşağı akıyordu.

— Evet, sonra ne oldu? diye sordum.

— Daha ne olsun be! Kız bana beyamca dedi işte!...

Yumruğunu masaya vurdu, sonra başı yumruğunun üstüne düştü. Biraz sonra da küskün gitti.
Arkasından baktım, sırtı bile kamburlaşmış. Bedenini, bacaklarının üstünde zor sürüklüyordu.
Aradan bir mi, iki mi hafta geçti; Haşep Haşmet'e inme indi, diye duydum.
Sayın bayanlar, çok sayın genç bayanlar, pek çok sayın güzel bayanlar! Birazcık dikkatli olunuz. O güzel iki dudağınızın arasından kanatlanacak bir kelimeyle, en kabasaba erkeği, yıldırım çarpmış kart meşe gibi yere serebilirsiniz.

İNSANOĞLU TERSTİR

Muhterem efendim,
Cihat Bey hakkında benden her hususta bilgi soruyorsunuz. Onun karakterini, namuslu adam olup olmadığını, aile hayatını, kendisine
güvenilip güvenilemeyeceğini benden öğrenmek istiyorsunuz. Mektubunuzda, «Cihat Bey'i sizin kadar yakından tanıyan kimse olmadığı için, doğrudan doğruya size müracaatı uygun bulduk. Bu meselenin aramızda sır olarak kalmasını rica ediyorum. Cihat Bey hakkında vereceğiniz bilgi, sizin için bir vatan vazifesidir» buyuruyorsunuz.

Bunu çok iyi takdir ediyorum efendim. Bir vatan vazifesi olarak telâkki ettiğim bu işi elim'- den geldiği kadar tarafsızlıkla yapmaya çalışacağım.
Evet, bendeniz, on yıl müddetle Cihat Bey' in özel kalem müdürlüğünde bulunduğum gibi, onun ev, aile ve hususî hayatında da en yakın adamı ve mahrem-i esrarı idim. Elbette Cihat Bey'i herkesten iyi tanırım.
Bununla beraber, ben Cihat Bey için, doğru sözlü, yahut yalancı, namuslu yahut namussuz, hırlı yahut hırsız çalışkan yahut tembel diye birşey söyleyemeyeceğim. Zira Cihat Bey

hakkında kat'i bir hüküm vermek, bendeniz için çok zordur beyefendi. Ancak, zatıâlinize bazı vakalar anlatayım, o zaman siz kendiniz Cihat Bey hakkında bir hüküm veriniz. Bu anlatacaklarım Cihat Bey'in bizzat kendisi hakkında verdiği hükümlerdir.
Bilirsiniz, Cihat Bey'in benden hiç bir ayrısı gayrisi yoktu. Daha yeni özel kalem müdürü olduğum günlerdeydi. Bigün, bir arkadaşı geldi. Şurdan burdan konuşulurken, o arkadaşı söz arasında Cihat Bey'in az çalıştığını, keyfine düşkün olduğunu söyledi. İşleri yürütebilmesi için çok çalışması gerektiğini anlattı. Evvelâ bu sözleri gülümseyerek dinleyen Cihat Bey, derken birden kızdı, arkadaşına,
— Kiiiim? Ben mi az çalışıyorum? diye bağırdı, ben gecemi gündüzüme katarak çalışırım arkadaş. Ben bir işin üzerine saldırdım mı, mutlaka o işin hakkından gelirim. Anladın mı sen? Benim kadar çalışkan az bulunur. Helâda bile, vaktimi boş geçmesin diye ya gazete, ya kitap, yada bakanlığın emirlerini okurum. Çalışmaktan geceleri uykuya üç dört saat ya vaktim olur, ya olmaz. Hayatımda bigün bile izin almış değilim, iş yüzünden çoluğumu çocuğumu ihmal etmişimdir. Pazarları bile çalışırım. Ben var ya ben... Ben dünyanın en çalışkan adamıyım. İşten güçten karımı alıp bikere bile sinemaya, tiyatroya götüremiyorum. Yazlar gelip geçer, bikerecik olsun denize giremem. Neden? Hep çalışmaktan işte...
Bu yolda belki yarım saat hiddetle konuştu. Bu konuşmasının üstünden bir hafta kadar geçmişti. Bir yaz geceseydi, terasta oturuluyordu. Misafirlerden eski bir arkadaşı Cihat Bey'e,
— Çok çalışıyorsunuz... dedi.
Cihat, Bey, cevap vermeden gülümsedi. Ondan sonraki konuşma şöyle cereyan etti:
— Ama Cihat, bu kadar çok çalışmak sıhhatin için zararlıdır.
— Yok... O kadar da çalışmıyorum ya...
— Yook... çalışıyorsun, haddinden fazla çalışıyorsun...
— Yok canım, ben çalışkan bile sayılmam.

— Aman ne diyorsun, ben senin kadar çalışkan adama hiç rastlamadım.
— Değil vallahi... Ben çalışmam yahu... Boyuna dalga geçerim.

Cihat Bey böyle söylerken, oturduğu şezlongta gerinmekteydi.

Arkadaşı,

— Bu kadar çalışma... dedi. Allah korusun sürmenaj olursun, beyin kanamasından gidersin. iş iş diye tutturmuşsun, çocuğunu, karnı, kendi sıhhatini ihmal ediyorsun. Bu olmaz... Hakkın yok buna! Hele kadın kısmı hiç ihmale gelmez.

Cihat Bey birden parladı:

— Yahu sen ne diyorsun, ben sultanî tembelim be!... Benim gibi tembel, araşan bulamazsın... Dünyanın en tembel adamıyım. Sen bakma, ben çalışır gibi görünürüm ama, hiç bir işe elimi sürmem... Benimkisi hep dalga... Anladın mı, ben tembellerin şahıyım...

İşte muhterem Beyefendi, Cihat Bey tembel mi, yoksa çalışkan mı, onun kendi sözlerine bakarak zatıâliniz hükmünüzü veriniz.

Bigün de hiç unutmam, yine bir arkadaşı ona,

— Bu kadar fazla içme sonu fena olur, alkolik olursun... demişti.

O da,

— Ben ağzıma içkinin damlasını koymam, sen ne diyorsun kuzum... demişti. Kırk yılda bir ziyafete gitsem, yada bizim eve yemeğe misafirler gelse, ahengi bozmamak için, yalandan içermiş gibi yaparım, ama içmem... Ben daha rakının tadını bilmiyorum. Kokusundan içim bulanır... Bu yaşıma geldim, viski tatmadım. Bikere bira içecek oldum, az kalsın kusuyordum.

Yine başka bigün bir dostu onunla şöyle şaka etmişti:

Senin mevkine gelmiş bir adamın, bir toplantıda içki içmem demesi ayıptır. İnsan içmeli ve içkiye dayanmalı. Bir kadeh

içsen ölmezsin ya... Seninkisi yobazlık...

— Ne? Kim? Ben mi? Ben içmiyorum, öyle mi? Sen onu affetmişsin. Yahu ben on yaşından beri içerim be... Rahmetli peder, sabah kahvaltısında kızarmış ekmeği şaraba banar da bana yedirirdi. O zamandan beri içerim. Sabahtan başlarım, gözümü açar açmaz... Anladın mı? Bakma ağzımın kokmadığına... Gündüzleri votka içerim de ondan. Akşamları bir Kulüp rakısı içmezsem uyuyamam arkadaş. Sen ne diyorsun yahu... Uykumun arasında içim yanar, yanımda sürahi dolusu buzlu rakı vardır. Lıkır lıkır İçerim. Kim? Ben mi içmem? yahu, hızımı alamam da, gık derim artık içmekten, işte o zaman rakıyı başımdan dökerim be...

işte muhterem efendim, Cihat Bey hakkındaki hükmü, onun kendi sözlerine bakarak, zatıâliniz veriniz.

Bigün de hiç unutmam, bir toplantıdan önce, arkadaşlarından biri benim yanımda ona,

— Cihat'cığım, kusura bakma ama biraz mübalâğalı konuşuyorsun... demişti.

Cihat Bey gülümsedi. Bunun üzerine arkadaşı,

— Fazla atıyorsun... dedi.

Cihat Bey,

— O kadar da değil... dedi.

Arkadaşı,

— Yalanın ne lüzumu var yani... dedi, sık sık yalan söylüyorsun...

Cihat Bey kızdı:

— Ne? Ben mi yalan söylüyorum... Ben hal... Efendi, kendine gel!... Ben, hayatımda... Bikere bile yalan söylememişimdir. Beni, anladın mı beni, idam sehpasına götürseler, yalan söyletemezler. Ben... hayatım uğruna olsa, yalan söylemem. Bu yüzden neler kaybettim, biliyor musun?... Eğer birazcık yalan değil, yanlış söyleseydim, şimdi neler olurdum. Ama doğruluk uğruna her türlü menfaati feda etmişimdir.

Aradan kısa bir zaman geçti. Bir pazar günü Cihat Bey’in evindeyiz. Misafirlerden biri,

— Beyefendi, dedi, gördüm ama, sizin kadar doğru adam görmedim. Öldür Allah, doğruluktan ayrılmıyorsunuz.

Cihat Bey önce sesini çıkarmadı. Ama adam devam etti:

— Bu kadar da doğruluk, toksözlülük hiç iyi değil. Söze «Merhaba Kör Kadı!» diye başlıyorsunuz. Olmaz ki... Dobra dobra konuşmak iyi ama, artık sizinki kabalık, oluyor, iyiliz için insan arada bir olsun, yalan söyleyiverir, zararsız yalan... Ama siz ölseniz bile...

Cihat Bey,

— Yooo... dedi, ben sizin zannettiğiniz gibi «Merhaba Kör Kadı!» diyen doğruculardan değilim. Ben bir yalan söylerim, bir yalan söylerim... Anladın mı? Tek ayak üstünde seksen yalan söylerim de kimsenin ruhu duymaz, öyle bir yalan söylerim kiiii... Hem de nasıl?... Kırk yalan söylediğim gün iştahım kaçar... Ne var ki, kendi menfaatim için değil, hep başkalarına iyilik için... Ben, su içer gibi yalan söylerim birader...

İşte böyle beyefendi... Şimdi siz. Cihat Bey hakkında doğru sözlü müdür, yalancı mıdır, onun bu sözlerine bakarak kendiniz hüküm veriniz.

Bigün de, Hamdi Bey gelmişti. Beni dışarı çıkardılar. Ne konuştuklarını kapı arkasından dinledim. Hamdi Bey, Cihat Bey’in nüfuzunu kötüye kullandığını, hattâ suistimal yaptığını söyleyince, Cihat Bey, yumruğunu masaya vurarak,

— Beyefendi... diye bağırdı, ben on para yemem. Alnımın teriyle, namusumla yaşarım. Ben... Ben, bugüne kadar devlet malından haksız bir İktisapta bulunmadım. Ben... Ne benim, ne çoluğumun çocuğumun kursağına bitek haram lokma girmedi.

O gün Hamdi Bey'e barbar bağırdı.

Bu konuşmadan bir ay kadar sonraydı. Karısı,

— Evet, harama el uzatmamalı ama... dedi, senin kadar da olmaz artık... Makam arabasına bikere bile bindirmedin.

Devlet kâğıdına mektup bile yazmazsın. Kavak gibi doğruluk da olmaz ki...

Kadın açtı ağzını, yumdu gözünü... Bu kadar sefalete katlanamazlardı. Onun gibi namuslu adama bu zamanda enayi diyorlardı. Namuslu olmak enayi olmak, sayılıyordu. Onların ayarındakilerln karıları, çocukları lüks içinde yüzüyorlardı. Kadın, söylemediğini bırakmadı.

Bunun üzerine Cihat Bey, karısına ne dese

iyi...

Hanım, hanım, artık burada getirdin, beni patlatma!... Ben bu evi maaşla mı idare ediyorum sanıyorsun... Nah sana! Maaş senin berber parana, parti masrafına yetmez be... Ben... Ben karıncayı ş'aparım da belini incitmem. Sen öyle mi zannediyorsun!... Ben, ben var ya ben, deveyi hamutu ile yutarım da kimsenin ruhu bile duymaz. Asıl marifet, adını kötüye çıkarmadan ne yapacaksan yapmak, işi kitabına uydurmaktır.

İşte Beyefendi, Cihat Bey böyle bir adamdır. Hırsız mıdır, değil midir, kendi sözlerine göre, zatıâliniz karar veriniz. Bigün de hiç unutmam, bir eski mektep arkadaşı, burada yazılması doğru olmayacak şekilde Cihat Bey'in karısı ve kızı için ilengeri bazı şeyler söyledi. Cihat Bey'in hiç böyle kızdığını görmemiştim.

— Arkadaş, ben namus için yaşarım... diye bağırdı, ben namus için kan dökerim. Birisi benim namusuma yan baksın, hele bir... Ben, bir pire için bir yorgan yakarım...

Zorla teskin ettik. Bundan altı-yedi ay önceydi, bigün bir gazinoda İçiyoruz. Ordakilerin bir Cihat Bey'in namuslu bir ev babası, ahlâklı olduğunu ballandıra ballandıra anlattı. O kadar anlattı ki, Cihat Bey,

— Hadi oradan be... dedi, ben her şeyi biliyorum ama, göz yumuyorum. Karımın da, kızımın da ne bok yediklerini ben bilirim. Ben boynuzlunun biriyim be...

İçtikçe ağzı açıldı. Kendi karısı, kızı için neler söylediğini buraya yazmaktan hicap ederim.

İşte böyle Beyefendiciğim. Cihat Bey de bendeniz gibi, zatıâliniz gibi, herkes gibi bir insandır. Artık onun hakkındaki hükmü zatıâlini- ze bırakıyorum. Vazifemi yapmış olmanın sa>- adeti içinde ellerinizden öper, en derin hürmetlerimi arz ederim.

KORKULU RÜYA

İstanbul radyosunun yayını bitmişti. Demek, eski günü geride bırakmış, yeni güne girmiştik. Ben o gece, iki hikâye, bir fıkra, bir derginin de anketine cevap yazmak zorundaydım. Sabahleyin bunları bekliyorlardı. Ayrıca o günkü postayla gelen üç dergiyi okuyacak, bir kitabı da şöyle bir karıştırıp gözden geçirecektim. Oysa, bunca işin içinden, yalnız birini yapabilmiş, ancak bir hikâye yazmıştım. Canım sıkılıyordu.
İkinci hikâyeyi yazmak için kâğıt destesini önüme koydum. Hazırda yazılacak hiçbir konu yoktu. Aklıma geldikçe hikâye konuları not ettiğim defterlerden birini açtım. Notların arasından hikâye konusu seçeceğim. Ama bitürlü konu beğenemiyorum. Konulara hazırlığım yok, hiçbirini iyice pişirmemişim.
Karnım acıkmıştı. Hep böyle olur. Notlarımın arasından bitürlü hikâye konusu seçemezsem, ya acıkırım, ya susarım, ya helâya giderim, yani İşten kaçacak bir bahane bulurum. Karnımı doyurursam, sanki esin gelecek. Salona çıktım, evde tıs yok... Hepsi uyuyor. Mutfağa girdim. Pilâv soğuk... Kim ısıtacak?... Sardalya var, domates, peynir, kavun. Masanın başına geçtim. Önümde kâğıt,
başımı iki elimin arasına almış, düşünüyorum. Öyle bir uyku bastırdı ki... Hikâye konulan bir gelip bir gidiyor. «En iyisi yatıp uyuyayım. Sabah erkenden kalkar yazarım dedim. Saate baktım, üçe on var. Böyledir, yemek yiyince uyku bastırır.

İnsan uykuda da yaşar ama, neye yarar böyle yaşamak!... Yaşamak, yaşadığını bilmektir, yaşamanın bilincine varmaktır.
Cezaevinde hükümlü bir arkadaşım vardı, kendisini alıştırmış, uyudu mu, ille rüya görürdü.
— Rüya görerek hayatımı uzatıyorum... derdi.
Ekim ayının ortalarına dek açık pencereli odamda çıplak yatarım. O gece rüya göreceğimi biliyordum. Hava serin, karnım tok, yazıları da yetiştirememekten sinirli olduğum için, korkulu bir rüya görebilirim.
Düşüne düşüne uyumuşum. Gerçekten de rüya gördüm. Hayırdır inşallah... Bir başka memleketteymişim. Neresi olduğunu anlayamıyorum ama, Amerika gibi, Almanya gibi bir ülkedeymişim Amerika'yı, Almanya'yı gördüm mü? Yoo... Ama görenlerden çok dinledim. Çok güzel, büyük, yüksek tavanlı bir salondayım. Size de olur mu bilmem, ben kimi zaman rü ya görürüm de, rüyada bunun bir rüya olduğunu anlarım.

Rüyamda kendikendime, bulunduğum yer, «Beyaz Saray olacak» diyorum. Salonda bir uzun masayı çepeçevre çevirmiş insanlar var. Onlara bitürlü, «Burası neresi?» diye soramıyorum. Çünkü ben buraya bir resmî görevle gelmişim. «Burası neresi?» diye sorsam, «Da- ha geldiği yeri bile bilmiyor!» diye alay edecekler. Kendimce, durumu kurtarmaya çalışıyorum.
Bir resmî müzakere var. Bizim memleketten bir ben varım. Öbürleri hep kerli ferli, kalıplı, yabancı kişiler.
İçlerinden biri,
— Hoş geldiniz! dedi.
— Hoş bulduk! dedim.
— Sizden, memleketinizin durumunu öğreneceğiz... dedi.
içimi bir korku kapladı. Ama biyandan da kendikendime, «Hiç korkma, nasıl olsa rüya bu...» diyorum. «Rüya müya... ya bizim ordan duyarlarsa!...» «Rüya be...»
— Buyurun efendim... dedim, bildiklerimi anlatayım.

Adam sordu:
— Sizin memleketiniz gerikalmış bir memlekettir, değil mi?
Boğazıma bir el sarıldı. Hay Allah, ben şimdi ne diyeyim? «Evet, memleketim geri kalmıştır» desem, «Memleketi yabancılara kötü tanıtmak» olur ki, Ceza kanununda yeri var, ağır suçtur. «Hayır, benim memleketim geri kalmamıştır, ileri bile gitmiştir» desem, yalan söylemiş olacağım. Ne diyeyim şimdi? Doğrusunu söyleyip, «Memleketi yabancılara kötü tanıtarak» suç işlemektense, yalan söylerim daha iyi. Çünkü yalanın cezası yok.
Benim durduğumu gören adam,
— Neden bişey söylemiyorsunuz? dedi.
— Affedersiniz.... dedim. Sorduğunuzu anlayamadım da...
— Sizin memleketiniz geri kalmıştır, değil mi?
— Kim demiş? Onu kim demişse... halt etmiş diye bağırdım.
— Herkes öyle söylüyor. Biz de öyle duyduk.
— Sayın baylar! Şunu unutmayınız ki, bizim düşmanlarımız çoktur. Bizi çekemediklerinden, hakkımızda olumsuz propaganda yapıyorlar.
Bu açıklamama hepsi şaştı. Ağızları bir karış açık,
— YaaL dediler.
Kimisi,
— Demek, biz yanlış haber almışız... dedi.
— Evet, yanlış...
İçlerinden biri,
— Anlıyorum... dedi. Sizler izzetinefsinize düşkün insanlarsınız. «Gerikalmış memleket» deyince alınıyorsunuz. Onun için bu deyimi değiştirelim, «azgelişmiş memleket» diyelim. Nasıl?
— Olmaz. Biz azgelişmiş değiliz. Biz çok gelişmişizdir, çok...
Büsbütün şaştılar. Birbirlerinin kulaklarına fısıldaştılar.
— Elektriksiz şehirleriniz var mı?
«Var» desem, «Memleketi yabancılara kötü tanıtmak» olacak. Hay anasını...
— Yok... Bütün şehirlerimizde, kasabalarımızda ve bütün köylerimizde elektrik vardır.

— Bravo, bravo, çok güzel...
İçlerinden biri sordu:
— Sizde elektrik çok pahalı diyorlar, kilovatı kaça?
— Elektriğin mi? Efendime söyliyeyim... Elektriğin kilovatı... Parasızdır... Elektrik bedava bizde. Yok daha neler, elektriğe de mi para verecektik...
— Çok güzel, çok güzel!...
Memleketimi yabancılara karşı iyi tanıttığım için seviniyordum. Hiç olmazsa, bu sözlerimi gazeteler yazsa da, memleketim için nasıl propaganda yaptığımı bizimkiler de duysaydı.
— Kiralar çok yüksekmiş. Oturacak ev bulunamıyormuş. Ev sıkıntısı varmış. Orta gelirliler, aylık kazançlarının yarısını kiraya vermezse, oturacak ev bulamazlarmış. Öyle mi?
İçimden bir ses, «Söyle, doğrusunu söyle!» diye beni dürtüp duruyor, içimdeki sese, «Duyarlarsa beni perişan ederler» diyorum. Ses, «Rüyadasın be... Onlar şimdi senin gördüğün rüyayı görmüyorlar ki, dediklerini duysunlar. Onlar şimdi başka rüya görüyorlar. Hiç olmazsa, rüyada olsun, doğru söyle!...» diyor.
Boncuk boncuk terliyorum. Alnımdaki terleri silerek güldüm:
Hıh... hıh hıh!... Demek size memleketimizi böyle tanıtıyorlar. Bişeycikler demem, tez vakitte, tez saatte inşallah düşmanlarımızın gözleri kör olsun. Bizde, yurttaşın konut derdi diye bir dert kesinlikle yoktur. Anlaşıldı mı? Her medenî memlekette olduğu gibi yurttaş, aylık kazancının yüzde onunu kiraya vermek suretiyle, mükemmel evlerde oturur.

— Ya memurlar?...
— Memurlar, ailelerinin kalabalıklığına göre geniş evlerde otururlar. Memleketimizde evler öyle ucuzdur ki, insanın canı evde oturmak istemez.
— Ev sahipleri çocuklu ailelere evlerini kiralamazlarmış.

— Tih tih tih... Kim söyledi size bu yalanları!... Kiracı, ev sahibinin suratını görmez bile. Her belediyenin kira kurulu vardır. Gider oraya, meselâ, «Bana beş odalı bir ev lâzım, yalnız banyonun fayanslarını mavi isterim. Pembe olursa kabul etmem. Pembe fayans karımın sinirine dokunuyor,» der.

Memleketimizi gayet iyi tanıtıyordum.

— Geçim sıkıntısı varmış. Dargelirliler çok sıkıntı çekiyorlarmış. Orta sınıf günden güne kayboluyormuş.

— Bak, bak, bak, bak... Neler uydurmuşlar bizim için... Sayın arkadaşlar, önce sîzlere şu gerçeği arzetmek isterim ki, bizim yurttaşlarımız, geçim sıkıntısını yalnız yabancı gazetelerde okur ve insanlık adına başkaları için büyük üzüntüyle düşerler. Bizde ne geçim sıkıntısı vardır, ne de başka bir sıkıntı. Allah başka sıkıntı da vermesin. Orta sınıfa gelince, orta sınıf da çok iyidir maşallah, hepsi İyidir, size de mahsus selâmlan var. Benimle haber göndererek, sakın bizim için uydurulan yalanlara İnanmasınlar, dediler.

— Sizin memlekette işsizlik var deniliyor, işçilerin yaşama koşulları çok bozukmuş, çok az gündelik alıyorlarmış.

— Bana bakın! diye bağırdım. Siz bozgunculara mı inanacaksınız, yoksa bana mı?

— Elbette size.

— Öyleyse dinleyin. Bizim işçilerimiz var ya... İşte bu bizim işçilerimiz... Çok iyi yaşıyorlar, anladınız mı? Yahu kendilerinin bir şikâyetleri yok, başkalarına ne oluyor be!... Bizim işçimizin aldığı gündeliği, acaba kim alıyor? Almaz, hiç kimse almaz... Alıp da ne yapsın, bir işine yaramaz ki... Efendime söyliyeylm, bizim işçimiz, yiyip içip yangelip yaşadıktan sonra gündeliklerinden artanını biriktirirse yılda bir fabrika kurar. Ama kurmaz. Bizim işçimizin gözü toktur.

— Vay vay vay, ne memleketmiş yahu...

Memleketi yabancılara nasıl tanıttığımı Anadolu Ajansı haber alsa da yaysa... Şu yağcılığım hiç olmazsa boşa gitmese...

— Eğitim işi nasıl? Halkımızın yüzde sekseni okur-yazar değilmiş, deniliyor.

— Cık cık cık... Amma da atıyorlar be... Kuyruklu yalan olursa bu kadar olsun... yahu bizim memlekette, okur-yazar öyle çok ki, her kes artık okumaktan yazmaktan bıkmış, öyle ya, çok olunca n'apsın... çok... ilâç için arasanız okuma-yazma bilmeyen bulamazsınız. Bizde okur-yazar oranı yüzde üçyüzdür. Çünkü bir kişi üç kişilik okur ve yazar. Bizim profesörlerimiz, gazetecilerimiz, yazarlarımız bile, ya okurlar, yada yazarlar. Hem okur, hem yazarı pek bulunmazsa da, okurları, yada yazarları, vardır. Bizim memleketimizde o kadar çok okul vardır ki, yol açmak için okulları istimlâk etmek zorunda kaldık. Hele öğretmen, dolu... Elini sallasan elli öğretmene çarparsın. Bizde o kadar çok öğretmen var ki, o kadar horluyoruz, zorluyoruz, eziyoruz, atıyoruz da yine bitiremiyoruz, kö.künü kazıyamıyoruz.

— Ama Amerika'dan okul diye kullanmak İçin barakalar aldınız?

— Hıh hı-ı... o şaka. Şaka yaptık. Kendi kuvvetimizi başkalarına çaktırmamak İçin bizde okul yokmuş süsü veriyoruz.

Bir tanesi ayağa fırladı.

— Yoo, bu kadarı olamaz... dedi. Biz sizin yazılarınızı okuduk. Siz fıkra yazdığınız gazetede durmadan okul yapılsın, öğretmen yetiştirilsin diye yazıyorsunuz...

Güldüm:

— Siz de inandınız, değil mi? Ben onları muhalefet olsun diye yazıyorum. Bizim halkımız son derece muhaliftir. Her İş yolunda diye yazdın mı, çok kızar. Biz de muhalefet olsun diye özellikle okul yok filân diye yazıyoruz ki gazeteler satılsın. O bizim İç yayınımız, dış yayınımız başkadır.

— Yollarınız azmış, olanlar da bozukmuş...
Artık çok sıkılmıştım. Ayağa kalktım.
— Yeter... dedim. Ben gideceğim.
— Nereye, hiçbir yere gidemezsin, rüyadasın...
Demek, onlar da benim rüyada olduğumu biliyorlardı.
— Bırakın yahu, gideceğim.
— Nereye?
— Kendi memleketime...

Kapıya doğru yürüdüm. Hep birden üstüme gelip yürüyüp beni köşeye sıkıştırdılar.
— Bırakın yahu!
— Rüyadasın, hiçbir yere gidemezsin.
Hepiniz elbet korkulu rüya görmüşsünüz-
dür. Kaçmak isterseniz, kaçamazsınız. Ayaklarınız tutulmuştur. Bağırmak isterseniz, sesiniz çıkmaz. Ben de işte öyle olmuştum. Sıkışıp kalmıştım. Bir tanesi,
— Bir sorumuz daha var... dedi. Sizde hürriyet var mı, yok mu?
Sesim çıkmıyordu ki korkudan...
— Hi... hi... hi... hi... demeye başladım.
— Söyle, hürriyet var mı?
Kendikendime içimden, «Aldırma, nasıl olsa rüya bu. Hiç korkma!» diyorum ama, korkmamak elde mi! Biyandan da içimden «İnşallah sahiden rüyadır» diye geçiriyorum.
Bağırıyorlar:
— Söyle, söyle, hürriyet var mı?
Nihayet sesim çıktı, kısık bir ses:
— Var... çok var, dolu...
— Hürriyet var mı?
— Hangisini soruyorsunuz?
— Basın hürriyeti var mı?
— Var yahu, var... Hepsi var. Hepsinden var. Basın hürriyeti de var. Çok var... Bırakın beni!...
— Demek bütün hürriyetler var?

içimden, «Elbet sabah olacak... Bu korkulu rüya sürgüt olmaz. Nasıl olsa sabah olur, uyanırım bu uykudan...»
— Basın hürriyeti var mı?
— Var dedik ya... Var!
— Pekiy, eski basın kanunu, hâlâ yürürlükteymiş. Bu nasıl basın hürriyeti?
Kurtulmak için, uçmaktan başka umar yok. Uykuda uçulur. Kollarımı kanat gibi açtım. Ama ağır geliyorum, bitürlü ayaklarım yerden kesilmiyor. Ayaklarım bir kalksa yerden, kuş gibi süzüleceğim göklerde. Uçamıyorum da... Herhalde çok yemek yediğim için olacak, o kadar zorlanıyorum da yine havalanamıyorum. Yatarken karnımı şişirmeseydim şimdi kuş gibi uçardım.
— Eski Basın Kanunu yürürlükte mi? Söyle!
— Eski basın kanununun durduğuna siz ne bakıyorsunuz... Tatbik edilmiyor ki... Bizim memleketimizde Fatih'in İstanbul'un zaptında kullandığı topları da var, duruyor ama kullanıl mıyor. Öylece duruyor diye şimdi o topları imha mı edelim? Eski antidemokratik kanunu özellikle kaldırmıyoruz ki, o kanuna bakıp bakıp, eskiden neler çektiğimizi anlayalım. Bizde basın hürriyeti de, öbür hürriyetler de çoktur. Hattâ bu kadar hürriyeti biz ne yapalım diye şaşırdık kaldık.
— İktisadî durumunuzun kötü, bütçenizin de açık olduğu söyleniyor. Ne dersiniz?
— Allah derim, ne diyeyim?
Ter içinde kalmıştım.
— Artık uyanmayacak mıyım, yeter bu rüya! diye bağırdım.
— Doğru söylemezsen rüyadan uyanamazsın? dediler.
Doğruyu söylesen, menfi propaganda olacak... Nedir bu başıma gelen?...
— Bizim İktisadî durumumuz bildiğiniz gibi değil, çok parlaktır. Bakanın gözleri kamaşır. öyle parlak ki... Bütçemiz derseniz denk...
Daha söyleyecektim. Onlar sözü aldı. İçlerinden biri,
— Yaa!... dedi, yardıma ihtiyacınız yok öyleyse... Biz, sizi

çağırdık ki, doğruyu söylersiniz de, bir yardıma ihtiyacınız varsa, size kredi açarız, borç veririz. Her işiniz yolunda olduğuna göre, demek bizim yardımımıza hiç ihtiyacınız yok. Hadi gülegüle...

O zaman aklım başıma geldi,

— Nee? diye bağırdım.

Demek ben, dış yardım almak için temsilci olarak gönderilmiştim.

— Peki, bunu bana önceden neye söylemediniz, ben de ona göre konuşayım!...

— Hadi gülegüle!...

Hırsımdan ağlamaya başladım.

Elime dış yardım alma fırsatı geçmişti, oradakilerin hepsini kafesleyebilirdim. «Memleketi yabancılara kötü tanıtıp» da suç işlemeyeyim, diye o fırsatı da kaçırdım.

Uyandım. Daha sabah olmamış.

Lâmhayı yaktım. Masanın başına oturdum. Rüyada gerçekten ağlamıştım. Gözlerimin yaşını silip, hemen bu korkulu rüyayı yazmağa başladım. Sabah olmayacak mı? Amma da uzadı bu gece...

BİR SAVUNMA

Az mı mücadele ettim, az mı söyledim, az mı anlattım... Ama kime?... Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az, demişler. Emin oldunuz, bu sâbıklarla hiç kimse benim kadar uğraşmamıştır. Bigün, yine maalesef muhalefeti ezmek, sindirmek, hattâ yoketmek için bir tertip düşünülüyordu.

Baş sâbık kürsüde hararetle konuşuyordu. Ben o zaman herşeyi göze alarak, «cık, cık cık!» diyerek dilimi damağımda cıklatmaya başladım. Ama neye yarar ki, bu cıklamanın manâsını anlayamadılar. Eğer o zaman bu hareketimin manâsını anlayabilselerdi, memleket kurtulmuş olacaktı. Hem memleket, hem de kendileri kurtulmuş

olacaktı. Ne yazık ki anlayamadılar. Bunun üzerine, baktım ki benim jestimin manâsını anlayamıyorlar, mücadelemi şiddetlendirmek için, onlar kürsüde konuşurlarken, başımı sağa sola sallayarak, bu antidemokratik gidişi protesto ettim. Ama onlarda anlayacak kafa nerde? Herkes konuşunca, benim de konuşma sıram geldi. Kürsüye çıktım. Kürsüde muhalefetin yokedilmesi için tedbirler ileri sürerken, o kadar yavaş ve o kadar alçak bir sesle konuşuyordum ki, eşek olsa, ne demek istediğimi anlardı. Ama onlar bitürlü bunun ne demek olduğunu anlayamdılar. Bikere «muhalefet partileri kapatılmalıdır!» derken hem yumruğumu kürsüye yavaşçacık vuruyordum, hem de bu sözlerimi fısıldar gibi söylüyordum. Rica ederim, bu ne demektir?... Eşek olsa bunun manâsını anlar. Ama onlar anlamadılar. Beyinleri artık işlemez olmuştu. Benim bu mücadelemi anlayabilmiş olsalardı, daha o zaman memleket kurtulacak, millet bu hale gelmeyecekti!

Arkadaşlar konuşurlarken, sözlerinin heyecanlı yerlerinde evet onları alkışlıyordum. Fakat ben, büyük bir medenî cesaret gösterip, isteksiz isteksiz alkışlamışımdır. Maalesef bunu da anlayamadılar. Evet, oy vermeye verdim. Ama nasıl verdim?... Meclis Grubu Başkanı.

— Kabul edenler ellerini kaldırsınlar! dediği zaman sağ elimi kısa kaldırdığım gibi, sol elimi şöyle birazcık kaldırdım. Kendileriyle birlik olmadığımı daha nasıl anlatabilirdim?... Düşünün rica ederim, sol eli kaldırmak ne demektir, az cesaret midir? Bu sâbıkalarla mücadele uğrunda gözümü budaktan sakınmadım ve yaptıkları hiçbir hareketi de tasvip etmediğim gibi her zaman da karşı geldim.

Hiç unutmam, bigün bana,

— Siz icraatımızı tasvip ediyor musunuz? diye sordu.

Ben de,

— Aman efendim, zat-ı devletlerini kim tasvip etmiyor ki, ben etmiyeyim... Yediden yetmişe bu millet size minnettardır. Allah sizi başımızdan eksik etmesin! Siz bu

milletin başına Cenâb-ı Hak tarafından gönderilmiş bir kurtarıcısınız. Sizi tasvip etmemek benim ne haddime!... Yolunuza canım fedai... diyerek kendisiyle alay ettim. Fakat o, başı iktidar rüzgârlarıyle sarhoş olduğu için, alay ettiğimi bile farketmedi, sözlerimi ciddiye aldı. Eşek olsa vallahi anlardı...

Hiçbir zaman sâbıklarla mücadeleden geri durmadım. Bigün yine sâbıkların ileri gelenleriyle sohbet ediyorduk. Gazetecilerin hapse atılmasından ve basın kanununun daha da şiddetlenmesinden söz açılmıştı. Orada bulunanların hepsi, muhalif gazetelerin kapatılmasını, kör gözleri nurlu hakikatleri görmeyen gazetecilerin mutlaka bir bahane ile hapse tıkılarak sindirilmesini, bunun için de basın kanununun şiddetlendirilmesini müdafaa ediyorlardı. Onlar konuşurlarken, ben bıyık altından gülmeye başladım. İnanmazsınız, bunu bile anlamadılar. Böyle ciddî bir mesele konuşulurken bıyık altından gülmek ne demektir?... Yahu bunu, sözüm buradan dışarı, öküz olsa anlar be!...

Bir gece sarayda toplanmıştık. Ben de davetliydim. Parti menfaatlerine muhalif karar veren bikaç hâkimin görülen lüzum üzerine emekliye ayrılması konuşuluyordu. Cok kızmıştı.

— Ben onlara dünyanın kaç bucak olduğunu gösteririm! dedi.

Ben hemen öksürdüm. Evet, herşeyi göze alarak öksürdüm ama bunun ne demek olduğunu, oradakilerden hiçbiri anlamadı. Anlayışsız herifler!

Yine bigün hâkimler, avukatlar için atıp tutuyordu. Elimle ağzımı kapayarak bir daha öksürdüm. Ama anlayacak adam nerde... Ben böyle bikaç kere öksürünce,

— Hasan Bey, rahatsız mısınız? diye sordu.

Ben, büyük bir medenî cesaretle,

— Üzerinize afiyet, nevazil olmuşum beyefendim... dedim.

Ne dersiniz, vallahi billahi, bunu bile anlamadı. işte o zaman ne yapacağımı şaşırdım İlle de anlatmak istiyordum.

Söz dönüp dolaşıp profesörlere geldi. Profesörler için «kara cüppeliler» deyince, artık dayanamadım, her ne olursa olsurı diyerek, cebimden mendilimi çıkardım, yavaşça sümkür- düm. Kime?.. Vallahi anlamadılar. Eğer o zaman neden burnumu sildiğimi anlamış olsalardı, hem kendi akıbetleri böyle olmaz, hem de memleket kurtulurdu. Amerika gezisine giderken, beni de beraber götürmüştü. Ben de refakat heyetine dahildim. Dönüşte uçakta yanyana oturuyorduk. Bira ra,

— Haşan Bey, seçimleri yaparsak, acaba kazanabilir miyiz, ne dersiniz? diye sordu.

Artık can burnuma gelmişti. Ucunda ölüm olsa hakikatleri açık açık anlatmak istiyor dum. Şöyle yarım, ağızla, hattâ dudağımın kenarıyle,

— Tabiî beyefendi, ona hiç şüpheniz olmasın... Sizi halk seviyor. Elbette partimiz Allah'ın izniyle kazanacak! dedim.

— Ne dersiniz, yarım ağızla söylediğim bu sözlerin ne demeye geldiğini bile anlayamadı; yarım ağızla dudağımın kenarıyle...

— Ya o besleme gazetelerin hali ne idi?... Hiçbir zaman bu gazeteleri tasvip etmemişimdir. O gazetelerdeki dalkavukça yazıları, her sabah yatağımda okurken gülmüşüm alay etmişimdir. Hattâ çok zaman, vallahi içimden küfür bile ettiğim olmuştur. Bunların hiçbirini anlamadılar. Daha ne yapabilirdim? Açıkça küfür ettim içimden...

— Radyoyu kendilerine reklâm vasıtası haline getirdiler. Ne zaman radyoda onlardan birinin nutku okunsa, hakaret olsun diye, vallahi bacak bacak üstüne atardım. Hattâ arkamı da radyoya ters çevirirdim: Sen orama anlat gibilerden!...

— O zamanlar hiç kimse, benim yaptıklarımı yapmağa cesaret edememiştir. Hattâ seçimlerde, seçim sandığına onlara oy pusulasını atarken, «Tuh... Allah

belânızı versin!» diye kaç kere içimden söylenmişimdir.

— Ah efendim ah, hiçbirini anlamadılar. Ne yaptık ne ettikse, her ne söyledikse anlatamadık. En sonunda kendi kazdıkları kuyuya düştüler de, Allaha çok şükür, milletimiz de o belâdan kurtuldu, ben de sövüp saymaktan! Ah namussuzlar, ah alçaklar, ah gidi hayvanlar!...

BİZ NELERE KATLANDIK

Mahalle arkadaşıydılar. Biri esmerdi, biri sarışın. Daha çocukluklarında biri zayıf, öbürü şişmandı. Birinin boyu uzun, öbürünün kısaydı. Biri zengin ailenin, öbürü yoksul bir evin öksüz çocuğuydu.
Mahallenin arkasındaki çayırlıkta çocuklar top oynayacakları zaman, takımlar ayrılırken, bu iki arkadaştan biri.
— Kim benden olacak? diye bağırırdı.
Öbürü de,
— Ben kimdenim? diye sorardı.
Bütün hayatları boyunca da biri, «Kim benden olacak?», öbürü, «Ben kimdenim?» diye sordu.
Yaşıttılar. Okula birlikte başladılar ama, okulu birlikte bitiremediler. «Ben kimdenim?» diye soran, «Kim benden olacak?» diye sonradan üç yıl sonra liseyi bitirdi.

Sınıf arkadaşı oldukları yıllar, sınavlarda biri kopya alır, öbürü kopya verirdi. Biri kopya yaparak bile sınıf geçemezken, öbürü kopya yapmadan birincilikle sınıfları geçti.
Oldu olacak, artık adlarını da söylesem mi? Ama o zaman hemen tanıyıvereceksiniz. İkisi de memleketin herkesçe tanınan iki ünlü kişisidir. Onun için adlarını söyleyemeyeceğim. Ama isterseniz, sarışın, uzun boylu, şişman, kopya yapan, «Ben kimdenim?» diye soran, sınıfları

ikişer yıl okuyarak geçebilen zengin ailenin çocuğunun adına, sözgelişi, Ahmet diyelim; öbürü de Mehmet olsun. Mehmet, hem çalışarak hayatını kazanıp, hem de fakülteyi bitirdiği zaman, Ahmet liseyi ancak bitirebilmişti. İkisi de aynı zamanda Avrupa'ya gittiler.

Mehmet, devletin açtığı yarışma sınavını kazanarak, devlet hesabına Avrupa'ya gitti; Ahmet, babasının parasıyla... Mehmet, doktorasını bir Avrupa üniversitesinde yaptı, iki yıl da orada çalıştı. Dört yıl sonra, yurda döndü. Ahmet'e gelince, o kimya mühendisi olmak için Avrupa'ya gitmişti. Dokuz yıl, Avrupa'nın hemen bütün şehirlerini dolaşarak, kaldırım mühendisi oldu. Türkiye'ye döndüğü zaman, hiçbir mesleği yoktu, yalnız tezgâhtır İngilizce ve kötü Fransızca konuşabiliyordu.
Mehmet, devlet memuru oldu. Ahmet, babadan kalan parasıyla serbest işlere girip, paraları batırdı. Sonra zengin bir kızla evlenip, kaynatasının paralarını batırmaya başladı. Mehmet evlendi, ikisi oğlan, biri kız, üç çocuğu oldu. Ahmet üç kere evlendi, hiç çocuğu olmadı. Dördünün evliliğinden sonra, baba olmak için geç kaldığını anladı.
Mehmet, hükümetin kanunsuz işler yaptırmak isteyişine, baskısına, devlet dairesinin bir iktidar partisi ocağı olarak kullanılmasına dayanamadı. Memurlulktan istifa etti. Bir özel iş tutup evini geçindirmeye başladı. Biyandan da aydınların politika ile uğraşmalarını gerekli bularak bir partiye girdi. Üye olmak için seçtiği, bir muhalif partiydi. Ahmet'e gelince, babasından kalan parayı bitirdiğinden, kaynatasından da artık pa- ramaz olduğundan, başka yapacak hiçbir işi kalmayınca, politikaya atıldı.
İşte Mehmet'le Ahmet arasındaki büyük çatışmalar, bundan sonra başladı. Daha önceleri de birbirine karşıt oluşlu bu iki arkadaş durmadan çatışmışlardı ama, politikaya atılışlarından sonra aralarındaki çatışma daha çok artmıştı. Ahmet, her zman için burnunun dikine de gitse, yapacağı işleri, içinden gizli bir saygı duyduğu arkadaşı Mehmet'e

sorardı. Ama sonunda yine kendi bildiğini yapardı. Pnun sorması, Mehmet’ten kendi düşüncesine uygun bir cevap alıp, destek bulmak, güç kazanmak içindi. Ama hiçbir zaman, Mehmet’ten gönlünün istediği cevabı alamamış, o da Mehmet’in söylediklerinin hep tersini yapmıştı.
Yine dayanamamış, bigün eski arkadaşı Mehmet'e gelip, iktidar partisine girmek istediğini söylemişti. Mehmet, serinkanlılıkla, mantıkla, ona muhalif partiye girmenin doğru
olduğunu, iktidar partisine girmemesi gerektiğini, uzun uzun anlattı.
Ahmet, yine arkadaşını dinlemedi, iktidar partisine girdi. Girmekle kalmadı, iktidarın şakşakçısı kesildi. Kısa zamanda alkıştan yorulan ellerinin armağanını gördü. Partinin başında bulunanlardan biri oldu. Partili oluşunun ikinci yılında, apartman sahibi olmuştu. Özel arabayı daha önce almıştı. Kısacası Tanrı, «yürü ya kulum!...» demişti bikere...
Ama iki eski arkadaş durmadan çatışıyorlardı. Mehmet, Ahmet’i pek aramazdı... Ama Ahmet, aradabir eski arkadaşına geliyordu. Bu gelişleri daha çok, gündengüne artlekette yayılan ününü, arkadaşına göstermek içindi. Bununla da yetinmez, iktidar partisinin propagandasını yaparak, arkadaşının bamteline basardı, işte o zaman Mehmet dayanamazdı. Nice söylese, para etmiyordu. Bu konuşmalarından birinde Mehmet,
— Hırsız!... diye bağırdı.
Ahmet bir kahkaha attı.
— Kim? diye sordu.
— Sen de, senin partin de, senin efendilerin de...
Buna karşılık Ahmet, partinin memlekete yaptığı hizmetleri uzun uzun anlattı.
Bu ağız kavgalarının üstünden bir zaman geçince, Ahmet duramaz, yine eski arkadaşını görmeye gelirdi.
«Sivrisinekleri zararsız hale getirme» işini incelemek için Avrupa ve Amerika'ya giden heyetin başında on yedi ay yurt

dışına kaldıktan sonra, dönüşünün üstünden bikaç gün geçince, yine eski arkadaşına gelmişti. Bu kez, Mehmet'e akıl vermeye de başlamıştı. Onu da iktidar partisine sokmak için bin dereden su getiriyordu. Evet, Mehmet'i iktidar partisine almazlardı ama, kendisi aracılık ederse, bu iş pek güzel olurdu. Neden memlekete hizmet etmek istemiyordu? Bu sıkıntıyı çekmeye değer miydi? Kendisi, haydi ne ise, kafasının dikliğinden çeksin... Ama ya karısına, çocuklarına neden çektiriyordu?
Bu tartışmanın sonu, Mehmet'in eski arkadaşını evinden koyması ile bitti.
Partisinin iktidara geçişinin sekizinci yılında Ahmet, yine dayanamamış, eski arkadaşını görmeye gelmişti. İki eski arkadaş, aralarında geçen soğukluğu unutmuş görünüyorlardı. İki aile akşam yemeği için sofraya oturmuşlardı. Bu kez tartışma sofrada başla dı... Herkesin, çok sabırlı bir adam olarak bildiği Mehmet'in artık sabrı taşmış .ev sahipliği nezaketini bile unutarak, Ahmet'in kafasına cacık dolu kâseyi geçirmişti.

Ahmet, memleketin parmakla gösterilen zenginlerinden biri olmuştu. Her tarakta bezi vardı. Hangi taş kaldırılsa altından o çıkıyordu. Partisinin iktidara gelişinin onuncu yılıydı. Dayanamamış, yine eski arkadaşıyle görüşmek için evine ziyarete gitmişti. Bu ziyaretin daha onuncu dakikasında tartışma başladı. Ahmet'in ağzından «nurlu istikbal», «vatan sathı», «görülmemiş kalkınma», «her sokak başında dört milyoner» gibi, partisinin edebiyatından süzme sözler eksik olmuyordu. Mehmet. yumuşak sesle eski arkadaşına, bu yaptıklarının bir gün hesabının sorulabileceğini, anlattı. Ahmet'e göre, hiçbişeyin hesabı sorulamazdı. Kim sorabilirdi? Partileri iktidardan düşmeyecekti ki... Halkın oylarını her zaman kazanmasını bileceklerdi. Kaldı ki, onların alnı açıktı. Verilecek hiçbir hesapları yoktu.
Bu uzun konferanstan sonra,

— Siz, muhalifler, nankörsünüz! diye bağırdı. Sizin gözlerinize perde inmiş. Hakikatleri görmüyorsunuz. Muhalefetin başı ezilecektir. Ezeceğiz başınızı...

Mehmet, suratına tükürerek Ahmet'i evinden kovduğu zaman, az kaldı heyecandan yüreğine inecekti.

Bu olaydan biriki ay sonra Ahmet yine, Mehmet'in evine gelmek istedi. Ama Mehmet telefonda, bir daha kendisiyle görüşmek istemediğini söyledi. Onun elini sıkarak, elini kirletmek istemiyordu.

Böyleyken, bu olaydan birkaç hafta sonra yine geldi. Ama Mehmet, kendisi için, evde yok, dedirterek arkadaşını kapıdan savdı.

Derken, günün birinde, bir sabah uyanan insanlar, memlekette bir büyük değişiklik olduğunu öğrendiler. Hükümet darbesi olmuştu. Bütün hükümet adamları, yolsuzluk yapanlar, kanunu hiçe sayıp halkı ezenler, soyguncular birer birer yakalanıp içeri atılmıştı.

Mehmet'in sevincine son yoktu. Ama bu sevincin çok sürmedi. Akşama doğru, büyük bir üzüntüye kapıldı. Karısı, neden üzüldüğünü sordu. Eski arkadaşı Ahmet için üzülüyordu. Karısı,

— Nasıl olur? dedi. Nasıl onun İçin üzülüyorsun? Yüzüne karşı hırsız olduğunu bağıran, suratına tüküren, evde koğan sen değil miydin?...

Mehmet, karısına,

— Evet, ama, dedi, ne de olsa bunca yıllık arkadaşım... Şimdi onu da yakalayıp hapse atmışlardır. Başına gelenlere üzülmüyorum. Cezasıdır, çeksin... Ama neden böyle yaptı, niçin yaptı, yapmasaydı diye üzülüyorum. Kolay değil, kırküç yıllık arkadaşımdı. Neden onu bu kötü yoldan çeviremedim?

Nerdeyse ağlayacaktı. Ağlamaya hazırlanan bir çocuk gibi, alt dudağı titredi, sesi çatallaştı, gözleri buğulandı.

Tam bu sırada kapı zili çaldı. Gelen eski arkadaşı Ahmet'ti. Ahmet birden iki kolunu açarak Mehmet'i kucakladı. Soluk

soluğa konuşmaya başladı:
— Ah kardeşim, ah canım kardeşim... Ah Yarabbim... Allahım...
Mehmet arkadaşının, «Ben nasıl olup yanlış yola saptım... Ben neden senin sözlerini dinlemedim. Beni kurtarabilir misin?» diyeceğini sanıyordu. Neredeyse, «Merak etme, üzülme... Bir kurtuluş yolu ararız» diye arkadaşını teselliye çalışacaktı. Çünkü, hâlâ kolları boynunda olan Ahmet ağlıyordu. Ama hiç de Mehmet'in umduğu gibi olmadı Ahmet, sözünün sonunu şöyle getirdi:
— Sevincimden ağlıyorum. Allah bize bugünleri de gösterdi çok şükür... Bugünlere de kavuştuk... Sevincimden İçim içime sığmıyor...
Mehmet'in ağzı açık kalmıştı. Söyleyecek bitek kelime bulamıyordu. Ahmet devam etti:
— Ah kardeşim, ben neler çektim, neler Ah, ben nelere katlandım... On senedir nelere katlandığımı anlatamam sana!
Mehmet, büyük bir sâfiyetle,
— Nelere katlandım? diye sordu.
Ahmet,
Daha ne olsun kardeşim... dedi. Daha re söyleyemedim. Senin gibi, kardeşimden ilene olsun, on yıldır muhalif olduğumu kimseleri, elli yıllık bir arkadaşımdan bile muhalif olduğumu saklamak mecburiyetinde kaldım. Düşün benim neler çektiğimi, nelere katlandığımı... Kimselere açılamadım, hep içime attım... Ah zalimler ah alçaklar!... Ne korkunç baskı yaptılar millete... Ne baskı yaptılar... Nasıl katlandık... Senden bile on yıl muhalif olduğumu sakladım birader... Acaba sizin çektiğiniz de bişey mi? Hiç olmazsa siz açık açık muhalif olduğunuzu söylüyordunuz. Ben hem muhaliftim, hem de muhalif olduğumu herkesten saklamak için iktidar partisine girmiştim...
Mehmet'in dizleri büküldü. Hemen koltuğa çöktü. Ağzından yalnız,
— Vah, vah, vah!... sesleri çıkıyordu.

Ahmet.
Acıdın, değil mi? dedi. Acıdın arkadaşına... Acınacak haldeyim, elbet acırsın...
Mehmet,
Hayır, hayır... dedi. Senin acınacak halin yok. Sana acımadım. Memlekete acıdım. Vah vah, vah!...

NÖTRON BOMBASI UYGARLIĞI KURTARACAKTIR

Birinci, arkadan İkinci Dünya Savaşı'nın korkunç sonuçlarından çok büyük ders alındı. Bu iki dünya savaşı sonunda görüldü ki, uygarlığın büyük yapıtları olan tarihsel anıtlar, büyük yapılar, tapınaklar, köprüler, uygarlığımıza onur veren müzeler, teknik ilerlemelerin hem ürünü hem de üreticisi olan fabrikalar, bütün okul ve üniversite yapıtları, uygarlığın bütün tarihsel belgelerini koruyan kitaplıklar ve bütün büyük kentler yakılıp yıkılıp yokediliyor. Bu yakılıp yıkılıp yokedilen şeyler, uygarlığın ta kendisiydi.
Gerek Birinci ve gerek İkinci Dünya Savaşı'nda yıklıp yokedilen bu uygarlık yapıtlarının onarılması, eski biçimine sokulması, yeniden yapılması çok zor ve pahalı olmuştu. İşte bu soruyu yanıtlamak için çok çalışıldı, çok araştırmalar yapıldı, öyle bir silah şa, betona, toprağa, demire, çimentoya zarar vermesin, öyle ya, hiç kimse, betona, demire, taşa düşman değildi. Uygarlığın yapıtlarını oluşturan, zavallı taşın, betonun, demirin, tahtanın ne suçu günahı vardı ki, yıkılıp yakılıp yokedilsinler!.. Bütün bu çalışmalar ve araştırmalar sonunda buluna buluna nötron bombası buluşu başarıldı. Görülüyor ki, nötron bombası, uygarlığı koruyup kurtaracak olan bir silahtır ve yaşadığımız çağın en büyük mucizesidir. Düşünebiliyor musunuz ki, — tasarlamak bile zor— uygarlık yapıtları olan yapıların bütün girinti ve çıkıntılarına dek sızacak ve buralardaki bütün canlıları yokedecek olan bir nötron bombası, o yapıların badanalarına, kapı ve pencerelerinin

boyalarına, yerdeki halılara, perdelerin dantelalarına, aynaların yaldızlı çerçevelerine, duvar kâğıtlarına, mobilyaların cilasına dek hiçbir maddesine zarar vermeyecek, pencere camları bile zangırdamayacaktır. Bundan daha
İnsanî ve uygar bir silah düşünülebilir mi? Ve böyle bir savaştan sonra sağ kalacak bizler, hiçbir zarara uğramamış olan bomboş kentlerden, içlerinde insan bulunmayan apartmanlardan — üstelik möbleli olarak— limanlardaki insansız gemilerden, insansız müze ve okul ve üniversite ve kitaplıklardan bol bol ve istediğimiz gibi yararlanabileceğiz. Bütün bu uygarlık kalıtına sahip olacak insanlara yalnızca bir küçük temizlik işi düşecektir: insan cesetlerini, insan cesetlerinden arta kalan kemik ve kül yığınlarını, insandan kalan bu çöpleri toplayıp yok ederek, uygarlık yapıtlarıyla süslü güzel dünyamızı arıtmak.
Kimileri, çağımızın en büyük mucizesi ve bütün uygarlığımızı kurtaracak nötron bombasının, insanları öldürdüğü için, kullanılmasına karşı gelmektedirler Şunu unutuyorlar: Hem insanları öldürmeyecek, hem de yapıları yıkıp yoketmeyecek bomba, başka ne... işe yarayacaktır? Bir bombayla, haşereleri öldürücü ilâç pompalarını birbirine karıştırıyorlar: Nötron bombası sinek pompası değildir.
Her iki dünya savaşında ölen insan sayısı aşağı yukarı 60 milyon kadardır. O altmış milyon insan ölmemiş olsaydı, otuz şunca yıldan beri üreyerek artacaklar ve bugün en az iki yüz milyon olacaklardı. Zaten sığışamadığımız bize bile dar gelen dünyamıza iki yüz milyon insan daha eklerseniz, dünyamız büsbütün yaşanılmaz olurdu.
Günümüzde, herşeyin sıkıntısı çekilen dünyamızda, yalnızca insan sıkıntısı çekilmemekte, tersine, istenilenden, gereksinilenden çok sayıda insan bulunmaktadır.
Bilindiği, gibi dünya pazarında fiyat düşürmemek için, gereksinilenden çok üretilen tahıl, patates, kahve gibi tarımsal ürünler denize dökülerek ya da yakılarak

yokedilmek tedir. Bu yüzdendir ki, tarımsal planlamada, kimi çiftçilere o yıl, örneğin tarlalarına buğday ekmemeleri karşılığında, sanki buğday ekip ürün almışlar gibi, ekilmemiş buğdayların parası ödenmektedir. Dünya pazarında fiyat kırmamak için yokedilen patates, tahıl, kahve vb. tarımsal ürünlerin yakılarak yok- edilmesi gibi, dünya gereksiniminden fazla bulunan insanları yoketmek, çok aleyhimizde propagandalara neden olacağından doğru değildir. Bu yüzden, insanların sayıları savaşlarda doğal biçimde azaltılarak dünya nüfusunu dengede tutmak en akılcı ve yerinde bir önlemdir.

Bugün dünyanın neresinde nüfus artışı önlenmeye çalışılmıyor ki... Hatta bu yüzden nüfus planlaması, nüfus sınırlandırılması yapılmakta ve üretmemeleri İçin insanların cinsel isteklerine bile gem vurulmakta, hattâ kimi yerlerde insanlar kısırlaştırmaktadır. Durum böyleyken, nötron bombasının insanları öldürüp, demire, taşa, tahtaya, betona, kumaşa, dantelaya, kadifeye zarar vermemesini bir eksiklikmiş, bir suçmuş gibi göstermek, uygarlığın ne olduğunu anlamamak demektir.
İnsan, yaka numarası, ayakkabısının numarası, şapka numarası, telefon numarası, sigorta numarası, evinin numarası, havagazı, elektrik ve su saatinin numarası, kimlik ve pasaportunun numarası, bindiği otobüs, troleybüs ve tramvayın numarası ve daha pek çok numaralardan oluşan bir sayılar toplamıdır. Öyleyse yine sayı ile ölçelim: Birinci ve ikinci Dünya savaşlarında 60 milyon insan ölmüş. Bugünkü uygarlık, 60 milyon insanı gereksiniyorsa, nasıl daha çok buğday gereksinildiğinde daha çok buğday ekiliyorsa, 60 milyon daha insan elde etmek için de ona göre nüfus planlaması yapılır. Çocuk yapmanın, uygarlık yapıtı olan yapıları yapmaktan çok daha kolay ve üstelik zevkli bir iş olduğunu, bu konuda deneyimleri olan her kadın ve erkek bilir.

Bir müze mi yıkıldı. Yerine müze yapıyoruz. 60 milyon insan mı öldü? Yerine 60 milyon, hattâ daha çok insan — hem de yepyeni ve gıcır gıcır— yapılabilir.
Nötron bombasına karşı olanların ne istediklerini anlamak gerçekten zordur. Yani nötron bombasının öldürüldüğü insanlarla birlikte, ille de uygarlığın yapıtı olan müzelerin, bilim laboratuvarlarının, anıtların, tapınakların, okul ve üniversite yapılarının, kitaplıkların, fabrikaların da yakılıp yıkılıp yokedilmesini mi istiyorlar?
Nötron bombasına karşı olanlar bir de şunu unutuyorlar: Nötron bombasının patlamasıyla ölecek olanlar, hiçbir zaman uygarlığın sahibi olan biz uygar insanlar olmayacağız.
Sanat Dergisi (6 Mart 1978)
Yukarda okuduğunuz «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» başlıklı yazım dolayısıyla ağır eleştirilere, saldırılara uğradım. Bu yazı yüzünden, yazıya dönüşmeyen pek çok dedikodu da yayıldı. Dış ülkelerde bu yazım dolayısıyla benim barış düşmanı ve nötron bombası yanlısı olduğum söylentilerini yaydılar.
Sonuç ne oldu?
Bu yazım Sovyetler Birliğinde. Bulgaristan'da ve Federal Almanya'da çok satıştı gazetelerde yayınlandı ve büyük İlgiyle karşılandı.
Bu konuya değgin tartışmalardan bir bölümünü sunuyorum.

İNSANSIZ BİR UYGARLIK

Bir insan öldü. Yoldan geçerken tam kapının önünde düştü. Bir daha da kalkamadı. Herkes toplandı başına, uzaktan seyredenler daha çoktu. Dakikalar geçti. Çocuklar koşuştular. Kadınlar pencereden birbirlerine seslendi. Polise telefon etmeye kalkıştım. Yanıt alamadım

karakoldan, çaldı çaldı açan olmadı. Böyledir işte, koskoca kentin ortasında bir insan düşer ölür, ne yapacağınızı bilemezsiniz. Taşıtlar geçti durmadan. Ya da azıcık duraklayıp ne olup bittiğini anladıktan sonra yeniden gaza bastılar. Sonra bir iyiliksever aldı ölüyü arabasına, götürdü. Gençten biriydi. Yıpranmış kahverengi bir giysi vardı üzerinde. Cebini aradılar, bir- şeyler çıkmadı. Neydi, kimdi, nereye gidiyor, nerden geliyordu? Kimse bilmedi. Bilmeyecek de. Arayanı soranı da belki ortaya çıkmaya cak. Garibin biri işte! Büyük kente ekmeğini aramaya gelmiş. Ne kadarını buldu, ortada! Koca koca apartımanların yanyana dizili olduğu bir sokakta kaldırım üstüne düşüp ölmek... Uzaklarda bir yerde sevenleri vardır, yakınları, eşi dostu, çocukları, anası babası. Yıllar geçecek, bekleyecekler, sonra unutacaklar. Bir insan yeryüzünden böylece silinip gidiverecek...

Bir insan!.. Bugünlerde «pek değersiz» sayılan İnsan denen bir yaratık... ölçmüşler biçmişler bir insan madde olarak pek de değerli bir nesne değilmiş. Birkaç yüz liralık tuz, su vb! «Bir İnsanın Değeri» adlı yazımı arayıp buldum «Konumuz Edebiyat» adlı gitap- ta. «Gelmesi ucuz gitmesi ucuz! İnsanlar geliyorlar dünyamıza, sonra gidiyorlar. Milyon- larcası yüz milyonlarcası böyle. Bir İnsanın değeri topluma göre değişiyor. İki milyarlık bir dünyada vazgeçmesi zor bir değer sayılan insanlar çeyrek milyar bile tutmaz. Uygar toplumlar bireylere bir değer tanımış. Aç kalmamak, sürünmemek, korkmamak, insan gibi yaşamak hakkı, değeri. Ama milyarın çok üstündeki geri kalmışlar, karın doyurma karşılığında bütün yaşamlarını veriyorlar, veriyorlar, yine de aç acına sürünüyorlar, sürükleniyorlar.» İki okurum ayrı ayrı yazdılar, derginin o sayfasını da kesip gönderdiler. Ben zaten okumuştum, dergi masamın üstündeydi kaç gündür. Önce «mizah» yani güldürü yazısı sanmıştım. Gerçi «Sanat» dergisinde böyle- sine «kara güldürü» yazısının işi neydi, ama güldürüyü de büyük bir

ciddîlikle yapan bir güçlü yazarın böylesine bir sapmaya düşeceğini sanmamıştım. Konu, nötron bombası... Hani şu, «temiz iş gören» bombal Yapıları, eşyaları, teknik uygarlığın yarattığı bütün değerleri olduğu gibi koruyan, ama canlıları gü- zelcene ortadan kaldıran üstün uygarlık ve bilim «mucize»si! Dostum Aziz Nesin bu bombayı övüyor işte! İkinci dünya savaşında otuz milyon — bence daha çok — insan ölmüş İyi ki ölmüş! Yoksa şimdi o otuz milyon yüz milyonu aşacak, dünya nüfusu bir o kadar aaha artacakmış! «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» diyor Aziz Nesin. Hangi uygarlığı? O kurtardığı nesneler «uygarlık» sayılır mı? Daha başka bir ad vermemeli mİ, insanları yok edip yapıları, eşyaları, otomobilleri .bilmem neleri koruyan anlayışa, kafaya.
düşünceye, tekniğe!
Georges Duhamel'in çok sevdiğim bir sözü vardır, «Uygarlık» adlı öyküler kitabının bir yerinde şöyle der: «Uygarlık, insanın yüreğinde olmalı herşeyden önce, orada yoksa hiç bir yerde yok demektir.» Nötron bombasını yaratan tekniktir, teknikse uygarlık değildir tek başına... insana, insanlığa, bireye düşman, karşı bir «teknik» olmasın daha iyi! «Bir müze mi yıkıldı? Yerine müze yapıyoruz. Otuz milyon insan mı öldü? Yerine otuz milyon, hattâ daha çok insan — hem de gıcır gıcır— yapılabilir. Nötron bombasının öldürdüğü insanlarla birlikte ille de uygarlığın yapıtı olan müzeleri, bilim lâboratuarlarını, anıtları, tapınakları, okul ve üniversite yapıtlarını, kitaplıkları, fabrikaları da yakıp yıkıp yok, etmesini mi istiyorlar?»
Sartre bir yazısında şöyle diyordu: «Bir insanın yaşamını Chartres katedralinden üstün tutarım. Katedral için canımızı versek, o bizim yerimizi alacak insanları yapamaz. Ama insanlar her zaman yeni bir katedral yapabilirler.» Sartre'in bu savı ileri sürmesinden en azından yirmi yıl önce bizim Sait Faik de «Kriz» adlı öyküsünde şöyle diyordu: «Sence bir insan mı kıymetlidir bir Süleymaniye camii mi? —Süleymaniye Camii— Bence

bir insan» Sartre bir insanın yaşamını ünlü Chartres katedralinden. Sait Faik de Süleymaniye Camiinden üstün, değerli buluyorlar. Nötron bombasını yapan «Uygarlık» ise insanları yok edip yapıları, nesneleri korumayı yeğliyor. Hangisi insanca, hangisi uygarca, hangisi doğru? Seçmesi o kadar zor değildir, elbette «insan»ı «nesne»den üstün tutanı...
Aziz Nesin'in insan'dan değil nesne'den yana olması beni üzdü. Bir yazarın, hem de güçlü bir yazarın insansız bir uygarlığı korumak, savunmak istemesi, hele hele o nötron bombası ile ölecek olanlar «hiç bir zaman uygarlığın sahibi olan biz uygar insanlar olmayacağız» demesi büsbütün şaşırttı beni. Geri kalmış halk yığınları ölüp gidecek «biz uygar insanlar» yıkılmayan, yok edilmeyen teknik uygarlığımızın içinde yaşayıp gideceğiz, öyle mi? Peki, ama bizleri «uygar» sayacak mı o nötron bombasını kullanacak güçler? Bunu hiç sanmıyorum.
Oktay AKBAL Cumhuriyet
(16 Mart 1978)

GÜLMECE DUYARLIĞI :
«NÖTRON BOMBASI UYGARLĞl KURTARACAKTIR»

Denilir ki: İkinci Dünya Savaşı'nda utkunun kazanılmasında «sense of humour», atom bombasından daha etkili olmuştur. İngilizce konuşan halkların «sense of humour» dedikleri şeye biz gülmece duyarlığı diyoruz.
İkinci Dünya Savaşı günlerinin gazetelerindeki resimlerinde, bir Hitler'in gülmesini bilmeyen kızgın suratına bakınız, bir de Churchill'in gülümseyen yüzüne, işte bu gülmece duyarlığı o.an gülümseyen yüz, bir yanardağdan fırlamış lav kayası gibi kızgın suratı yenmiştir. Gülmece duyarlığı, sırıtmak, yılışmak, ya da kurulu kahkada makinesi gibi kendini zorlayarak gülmek değil, gülmeceden

anlamak, gülmecenin tadına varmak, gülmesini bilmek demektir.
Gülmesini bilmek. Evet çok önemli bu. Çevremize bakalım, gülenlerin pek çoğu, gülmesini bilmeden gülenlerdir.
Çok söyledim, çok yazdım, yine de söyliyeyim: Gülmece, çok ciddî ve çok zor bir iştir; ama gülmeceden anlamak, gülmecenin tadına varmak, gülmeceyi yapmaktan, yaratmaktan çok daha zordur.
Hepimiz yaşamımızda gülmece duyarlığı olmayanları çok görmüşüzdür. Yerli yersiz gülenlerin içinde bile gülmece duyarlığı olmayanlar vardır. Biz lise öğrencisiyken —elli yıl önce— gülmece duyarlığından yoksun bir öğretmenimize arkadaşlarımız «etkafa» sanını takmışlardı. Sonradan etkafalığı bile O'na az görüp «et motoru» adı takılmıştı.
Etkafalığa abartık bir örnek vereyim:
Birbirini tanımayan iki tren yolcusu bir kompartımandalarmış. Birinin gülmece duyarlığı var, öbürü etkafa... Gülmece duyarlığı olan yolcu, zamanı hoşça geçirmek için, uygun bir ilişki bulup şu fıkrayı anlatmış:
«Büyükada'daki eşekçiler arasında, eşeği kendisinden, kendisi eşeğinden yaşlı, saf bir adam varmış. Akşam vapurdan çıkanlardan evlerine gitmek için eşeğe binenler, bu yaşlı adamın, yaşlı eşeğine binmezlermiş. Para kazanamayan yaşlı ve saf eşekçiye, alay olsun diye, öbür eşekçiler, biraz neft yağı
alıp eşeğinin ardına sürmesini önermişler. Ardına neftyağı sürülen eşek, neftyağının yakan acısıyla hızlı gidecek...
Yaşlı ve saf eşekçi, kendisine önerileni yapmış. Vapurdan çıkan bir yolcu, nasılsa O'nun eşeğine binmiş. Eşekçi eşeğini dürter, sopalar, yine yürüme- yip de cebinde taşıdığı şişeden hayvanın ardına bir parmak neftyağı çalınca, eşek dörtnala koşmaya başlamış. Öyle ki, eşekçi, eşeğinin ardından yetişemiyor ne kadar koşsa... Bu kez eşekçi, eşeğine yetişebilmek için, bir parmak neftyağı da kendi ardına sürmüş. O da başlamış koşmaya... Eşek koşar, sahibi koşar... Müşterinin evinin önüne gelmişler. Müşteri

eşekten inince, eşekçi hayvanının yularını müşterinin eline verip:
— Ben daha hızınmı damadım, demiş, ne olur, sen şu eşeğin yularından tutuver de, ben bir tur daha atıp geleyim.
Fıkrayı dinleyen, yüzünde bir kıpı gülümseme çizgisi bile belirmeden,
— Eeee? Sonra? diye sorunca, fıkrayı anlatan kompartımandan çıkmış, yolculuğunu koridorda geçirmiş.
Sadi gibi, Hafız gibi birkaç büyük İran şairine maledilen şöyle bir fıkra vardır. İran şahı, o ünlü şairden, kendisi için övgü yazmasını ister. Şair yazmaz. Şah, övgü yazsın diye şairi türlü baskılar altında tutar. Ne yapılsa şair, şaha övgü düzmez. Bunun üzerine Şah, o büyük şairi, bir keçi çobanıyla birlikte hapsedip bir hücreye kapatır. Günler geçer. Şair, zaman geçirmek için yazdığı şiirleri yüksek sesle söylemeye başlayınca keçi çobanı da gözyaşlarını tutamaz. Şair, çobanın şiirinin etkisinde kalıp ağladığını sanarak.
— Neye ağlarsın hey çoban, şiirlerimi çok mu beğendin? diye sorunca, Çoban,
— Ben, der, şiirden miirden anlaması...
— Öyleyse neye ağlarsın? diye sorar
şair.
Çoban,
Sen, der, şiir söylerken, sakalın aşağı yukarı oynayıp duruyor ya, benim sürümdeki koca tekeyi andırıyorsun da, ondan ağlarım. Şair, hücrenin kapısını yumruklarıyla döğüp,

— Çıkarın beni burdan, şaha İstediği medhiyeyi yazacağım! diye bağırır.
Milliyet Sanat Dergisi’nin 6 Mart 1978 tarihli 267'nci sayısında «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» başlıklı bir yazım yayımlandı. Belki o yazıyı okuyanlarınız vardır.

Son aylarda, bana çatarak, beni yererek, aşağılayarak kimi çevrelerde puan toplamak İsteyenler çoğaldı. Eskiden, solculuğun yürek İstediği zamanlarda bu görevi sağcılar yaparlardı. Şimdilerde, yani solculuğun çok ucuzladığı ve kimilerince solculuğun yeteneksizliğe çok kolay ve ucuz bir destek sanıldığı bu günlerde bu görevi, kendilerini solcu sananlar yapıyor.
Her yazımda ille de bir yanlış bulacaklar. «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» diye yazdım ya... Tamam. Buldular yanlışımı.
Vedat Günyol dostum söyledi. Ona gidiyor birkaç kişi. «Aziz Nesin, nötron bombasını övüyor. İnsanlık düşmanlığı yapıyor. Ağzının payını vermeli...» diyorlar.
Vedat Günyol, önceden okumuş yazıyı. «Siz deli misiniz» diyor. «Bunca yılın Aziz Nesin'i ne diye birdenbire kendini yadsısın... O yazı, olağanüstü bir kara gülmece... Daha başlığından, ilk tümcesinden belli bu...»
«Böyle gülmece olmaz» demişler. Gülmece olsaymış, hani şu okuru hiçbirşeyden anlamaz sayan ayraç içindeki ünlem işaretini (!) koyarmışım. Vedat Günyol, «İşte» diyor, «bu işareti koymadığı için iyi gülmece...»
Barış Derneği Başkanı Mahmut Dikerdem telefonda söyledi. O'na da gidiyorlar. «Aziz Nesin, nötron bombasının uygarlığı kurtaracağını yazdı. Barış düşmanıdır. Kendisini Barış Derneği'nden çıkaralım...»
Dikerdem, yazıyı okumak istiyor. Okuduktan sonra, «Bu bir gülmece yazıyısı. Aziz size tuzak kurmuş...» diyor.
Bütün yaşamımda hiç kimseye, düşmanlarıma bile tuzak kurmadım.
Derken Oktay Akbal çıkıyor ortaya... O'na da, mektuplar gelmiş: Aziz Nesin, insanlık düşmanı, barış düşmanı... işte yazısı ortada!
Oktay Akbal coşuyor, bir yazı döşeniyor bana karşı. İşte yazısından bir iki bölüm:
« iki okurum ayrı ayrı yazdılar, derginin o sayfasını da kesip gönderdiler. Ben

zaten okumuştum, dergi masamın üstündeydi kaç gündür. Önce «mizah» yani güldürü yazısı sanmıştım. Gerçi «Sanat» dergisinde böylesine «kara güldürü» yazısının İşi neydi, ama güldürüyü de büyük bir ciddîlikle yapan bir güçlü yazarın böylesine bir sapmaya düşeceğini sanmamıştım. Konu, nötron bombası... Hani şu, «temiz iş gören» bomba! Yapıları, eşyaları, teknik uygarlığın yarattığı bütün değerleri olduğu gibi koruyan, ama canlıları güzelcene ortadan kaldıran üstün uygarlık ve bilim «mucize»sl! Dostum Aziz Nesin bu bombayı övüyor işte! İkinci Dünya Savaşında otuz milyon —bence daha çok — insan ölmüş. İyi ki ölmüş! Yoksa o otuz milyon yüz milyonu aşacak, dünya nüfusu bir o kadar daha artacakmış! «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» diyor Aziz Nesin. Hangi uygarlığı? O kurtardığı nesleler «uygarlık» sayılır mı? Daha başka bir ad vermemeli mi, insanları yok edip yapıları, eşyaları, otomobilleri, bilmem neleri koruyan anlayışa, kafaya, düşünceye, tekniğe!

Aziz Nesin'in insandan değil, nesneden yana olması beni üzdü. Bir yazarın, hem de güçlü bir yazarın insansız bir uygarlığı korumak, savunmak istemesi, hele hele o nötron bombası ile ölecek olanlar «hiçbir zaman uygarlığın sahibi olan biz uygar insanlar olmayacağız» demesi büsbütün şaşırttı beni. Geri kalmış halk yığınları ölüp gidecek «biz uygar insanlar» yıkılmayan, yok edilmeyen teknik uygarlığımızın içinde yaşayıp gideceğiz, öyle mi? Peki, ama bizleri «uygar» sayacak mı nötron bombasını kullanacak güçler? Bunun hiç sanmıyorum.»

İşte Oktay Akbal'ın yazısı bu.

Dostluğa çok değer veririm. Dostlukları kolay kazanmadığım için, kolay da yitirmek istemem.

Oktay yazısında «Dostum Aziz Nesin...» diyor. Sağolsun. Gerçekten dostuysam, bu yazıyı yazmadan önce, telefonu açıp bana bir sorabilirdi. Böyle yapsa, kendisi için çok iyi olacaktı. Daha önceleri, çok beğendiğim yada karşı olduğum yazıları için ona ben telefon etmiştim. Yani yol da

göstermiştim. Hattâ bu telefonlarımdan birinde önemli yanlışını söyleyince, «Yine beni kandırmışlar...» demişti. Ama görüyorum ki, kandırılması sürüyor hâlâ... İki okuru mektup yazmışmış.
O bana telefon etmedi. Ama ben ona telefon ettim. Çünkü Oktay'ın bu yazısı herkesin dilindeydi.

Telefonda sözkonusu yazımı dostça açıklamak istedim. Ama Akbal,
— Ben senin bunca yazını okudum... Artık ben de anlamazsam mizahtan, kim anlar, kim için yazıyorsun... diyerek, telefonda benimle, bu yazısından daha da katı konuştu. Oysa ben işi şakaya vurmak istemiştim. Kızmak gerekiyorduysa kızması gereken ben olmalıydım.
Şimdi ben, anlattığı fıkranın bitiminde kendisine «Eee, sonra?» diye sorulan adamın durumundayım. Bu yüzden Oktay Akbal'ın bu yazısına yanıt vermeyeceğim. Oysa, aklıma, hattâ dilimin ucuna ne şakalar geliyor...
Akbal'ın yazısından bir süre sonra, vize almak için gittiğim Sovyetler Birliği Başkonsolosluğumda, şimdi Koskova'ya dönmüş olan Konsolos,
— Aziz Bey, siz bir yazı yazmışsınız nötron bombasını yararlı bulan. Böyle dediler bana. inanamadım. Nedir bu yazı? diye sordu.
Sovyet Konsolosu bile, benim böyle bir yazı yazabileceğime inanamıyor.
— Kim söyledi size bunu? diye sordum.
Sendika yöneticileri söylemişler.
Aynen şöyle dedim Konsolosa.
— Onlar beni size şikâyet etmişler. Çünkü, sizi efendileri sayıyorlar. Ama benim efendim yok. Bugün Sovyetler Birliği'ni efendileri sayanların manevî akrabaları olanlar, dün de Amerika'yı efendileri sayıyorlardı. Yarın, Çin'i efendi sayabilirler. Daha eskiden de aralarında çıkarcılık bağı olan akrabaları İngiltere'yi, Almanya'yı efendileri saymışlardı. Benim efendim yok, ama dostlarım var.

Sovyetler Birliği, ilk işçi sınıfı devrimini yapmış bir ülke olarak, halkına saygı duyduğum dost bir ülkedir benim için.

işte şimdi, söz konusu yazımdan ötürü, beni barış düşmanı, insanlık düşmanı, nötron bombası yanlısı göstermek isteyenlere toptan yanıt veriyorum. Şöyle kİ:

Çok yoğun ve hızlı çalışmak zorunda olduğumdan, Milliyet Sanat Dergisi'nde çıkan o yazımı, nasıl yazmış olduğumu bile anımsamıyordum. Nisan başında Moskova'ya gittiğimde, tanıdık tanımadık karşılaştığım herkesin ağzında, nötron bombası için yazdığım o yazı vardı. Hepsi yazıyı övüyordu. İçimden bu Sanat Dergisi'ndeki yazım, Rusça'ya çevril

miş olmalı, diye düşündüm, iki gün sonra, «Za Rubejom» gazetesinden telif hakkı alacağım olduğunu söylediler. Bu telif hakkımın, hangi yazım için olduğunu sordum. «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» başlıklı yazım için olduğunu söylediler, işte o zaman herşeyi birden anımsadım.

Ankara'daydım. Sanatsevenler Derneği'nde bir açık oturuma çağrılıydım. O gün, TASS Ajansı muhabiri geldi. Nötron bombası için bir yazı yazıp yazamayacağımı sordu. Ertesi gün yazıyı almasını söyledim ve ertesi günü o yazıyı verdim. Orda yazı makinem olmadığından elyazısıyla kopyasız yazabilmiş- tim. Bu yazımın salt Rusça yayınlanıp, Türkiye'de yayınlanmamasını uygun görmedim. Dış ülkelerdeki yazılarımı, konuşmalarımı bile, sonradan Türkiye'de yayınlarım. Bu nedenle, TASS Ajansı muhabirine, Rusçaya çevirdikten sonra, ertesi gün bu yazımı geri vermesini rica ettim. TASS muhabiri, ertesi gün yazımı geri verdi. Ben de İstanbul'a döndüğümde, bu yazımı Milliyet Sanat Dergisi'ne verdim, orda yayımlandı.

Bu yazım dolaylısıyla, eleştirilere, hattâ saldırılara uğradığımda, yazıyı TASS Ajansı için yazdığımı bile unutmuştum. Ancak, yazımı Moskova'da yayımlanan «Za

Rubejom» da görünce bütün bunları anımsadım. Ve bu yazım için 45 ruble 25 kapik de —vergisi kesildikten sonra — telif hakkı aldım.
Bilindiği üzere Sovyetler Birliği, nötron bombasına karşı dünya çapında savaşımın öncüsüdür. Düşünebiliyor musunuz, o yazım, Sovyetler Birliği'nde yayınlanıyor, yüzbinlerce kişi okuyor, bu yazımdan ötürü beni kutluyorlar, «Dünyanın pek çok ülkesinden birçok yazar nötron bombasına karşı bizim gazetelerimizde yazdı, ama sizin yazınız kadar hiçbiri özgün değildi, etkili olmadı.» diyorlar, bu yazı için bana (1500 Türk lirası karşılığı) telif hakkı ödüyorlar, amaaa bizim sonradan olma sözde solcularımız, keskin sosyalistlerimiz, yaman devrimcilerimiz, kırk yıldanberi sosyalizm yolunda savaşım veren yazarın yazısını «insanlığa karşı, barış düşmanı, uygarlık düşmanı» diye suçluyorlar.
Öyle sanıyorum ki, ben artık, kendilerine yararlı olur diye, genç yazar ve şairlere öğüt verecek yaşa geldim. «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» başlıklı yazımdan çıka rılacak ders ve öğütlerimi, genç kuşak yazarlarına sunuyorum:

Hiç kimseye yaranmaya çalışmayın!
Kaleminizin, sizden başka efendisi olmasın!
Kafanıza ve gönlünüze göre doğruluğuna inandığınızı doğruca yazın.
Yanlış ve yanılgınızı gösteren olursa «Yanılmışım, bağışlayın!» demek yürekliliğini gösterebilin.
Doğruyu yazdığınıza inanmışken size saldıranlar olursa, hiç kaygılanmayın; çünkü en büyük destekçiniz zamandır ve zaman sizden yana olacaktır.

Beni, nötron bombası yanlısı göstermeye çalışanlar, benim o yazımın Sovyetler Birliği'nde yayınlanacağını düşünebilirler miydi? Bunu bilseler, yine de yazıma karşı çıkarlar mıydı?

Zaman, doğruların en büyük destekçisi... işte bunun için yaşamak güzel!
Sanat Dergisi
(29 Mayıs 1978)

NÖTRON BOMBASI BİR AYRAÇ MI?

Aziz Nesin'in **Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır** başlığını taşıyan bir yazısı yayınlandı (Milliyet Sanat Dergisi/6 Mart 1978/ Sayısı: 267). Aziz Nesin bu yazısında, bizce kara gülmece (kara mizah) yoluyla. Nötron bombasını bulan düşünce düzenini eleştiriyor ve alaya alıyordu. Bu düşünce düzeninin temelinde üretimi gerçekleştiren emekçinin değil üretilen malın değeri vardır anlayışının yanlışlığı ve insana karşı oluşu yatmaktadır. Bu düşünce İktisadî alanda emeğin sömürüsü biçiminde dizgeleşmektedir. Böyle bir dizgenin ürünleri de insana aykırı olacaktır. Sanıyoruz Aziz Nesin de böyle düşünerek insanlığa sığmayan bir durumu eleştirmek için kara gülmece yoluna baş vurdu. Çünkü en etkili eleştiri yollarından biri de gülmecedir.
Oktay Akbal da Aziz Nesin'in bu yazısını konu alan bir yazı yazdı (İnsansız Bir Uygarlık.../Cumhuriyet/16 Mart 1978). Oktay Akbal insan'ın değerinin bilinmeyişiyle ilgili bir girişten sonra şunları yazıyor:
«... Önce «mizah» yani güldürü yazısı sanmıştım. Gerçi «Sanat» dergisinde böylesine «kara güldürü» yazısının işi neydi, ama
güldürüyü de büyük bir ciddilikle yapan bir güçlü yazarın böylesine bir sapmaya düşeceğini sanmamıştım.
Oktay Akbal daha sonra **uygarlık** kavramı üzerinde duruyor ve yazısının sonlarında şunları yazıyor:
«Aziz Nesin'in insan'dan değil nesne'den yana olması beni üzdü...»

Aziz Nesin’in insandan yana bir yazar olduğunu yapıtlarından ve bugüne kadarki savaşımından hepimiz biliyoruz. Birçok armağan ve ödül seçici kurulunda görev yapmış bir yazar olarak Oktay Akbal’ın bir yazarı böyle değerlendirmesi bizi düşündürdü. Oktay Akbal’ın bir an için yanılmış olduğunu dileyelim. Belki de Oktay Akbal'ın bu yargısında bir **kara gülmece** vardır.
Nötron bombasının bunca yıllık yazarlarımızın gerçek düşüncelerini açığa çıkarması yönünden bir **ayraç** görevi yaptığını söyleyebiliriz. Yazarlarımıza nötron bombasıyla ilgili yazılarını dikkatle yazmalarını salık veririz.
Eray CANBERK Felsefe Dergisi (Temmuz, Ağustos. Eylül 1978)